

29-111
0

ГРАЦИАНСКІ І КАВУН

МАТЕМАТИКА

ЊОЛЪЌ ВО ВЕЛЌЧЫЌАСЛЫ

Мўсуа
ССРС-са јбзјаслўн шўрсa њга лезанн.
1931

H29-III

ГРАЦІАНСКІЙ І КАВУН

90
КОНН-З
31-1795

МАТЕМАТИКА

НОЛОД ВО ВЕЛОДЧЫГАСЛЫ

(Рабочая кн. по математике для 4г. об.)

І ст. школын велодны лезома
Центриздат бердса
Методическөй Комиссия.

Г.П.Б-на обяз. зкз.
Литр 1931 год
Акт № 4473

Москва
ССРС-са јөзјаслөн шөрсә ңига лезанин.
1931

Уполн. Главлита № В-1119

Заказ № 1497.

Тираж 4000 экз.

Книжная ф-ка Центриздата Народов СССР, Москва,
Шлюзовая набережная, 10.

СИКТСА ОВМӨС КЫПӨДӨМ.

КӨЗА ПЛОЩАД СОДӨМ СОЛУЗЫН.

1. 1927 воын Сојуз пастаын арса көза му площадь вөлөма 38 300 000 га¹). Правительство шуома 1929 воын арса көза му площадь содтыны: совхозжаслы 280 000 га, колхозжаслы 826 000 га, отувтчытөм крестаналы 1 500 000 га. Кымын га му вөлі көзөма 1929 воа арын? (40 906 000 га).

2. РСФСР-ын 1928 воа арын көзајас улын вөлөма 25 730 000 га, а 1929 воын 27 300 000 га. Кымын га арса көза площадь содөма өтивоөн? (1 570 000 га).

3. Сојуз пастаын став көза площадьыс 1928 воын вөлөма 115 600 000 га, а 5 во бөрын, арталөмаөс, сижө лоө 141 000 000 га. Кымын гектарөн пондас содны шөркода лыдөмөн көза площадь быд во? (5 080 000 га).

Ыжыд-ө лоө көза площадь Сојузын 1929, 1930, 1931 војасын? (120 680 000 га, 125 700 000 га).

Комі областын візму вөлөма 1926 воын 2 500 000 га, 1927 воын—2 800 000 га, 1928 воын—2 940 000 га, 1929 воын 3 120 000 га. Уна-ө візму содөма быд во? (300 сурс; 140 сурс; 180 сурс).

Көза му вөлөма 1926 воын 49 630 га, 1927 воын—51 000 га, 1928 воын—52 500 га, 1929 воын—54 300 га. Кымын гектарөн содөма, көза му быд во? (1 370 га; 1 500 га; 1 800 га).

Артавны велөдчөм.

4.	$162 \cdot 17 + 81 \cdot 26$	$352 \cdot 33 + 176 \cdot 34$
	$194 \cdot 23 + 97 \cdot 14$	$192 \cdot 34 + 384 \cdot 8$
	$246 \cdot 29 + 123 \cdot 42$	$189 \cdot 36 + 377 \cdot 7$
	$264 \cdot 38 + 132 \cdot 24$	$266 \cdot 42 + 133 \cdot 16$

*) Га—гектар, ічөтжык десаінаыс $\frac{1}{12}$ јукөн мындаыс.

$$\begin{array}{ll}
 5. & 358 \cdot 63 - 179 \cdot 26 & 513 \cdot 39 - 417 \cdot 24 \\
 & 418 \cdot 77 - 209 \cdot 24 & 413 \cdot 27 - 397 \cdot 28 \\
 & 438 \cdot 83 - 219 \cdot 66 & 708 \cdot 86 - 679 \cdot 72 \\
 & 526 \cdot 75 - 263 \cdot 50 & 436 \cdot 79 - 314 \cdot 46
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 6. & (47\,502 : 78) - (35\,174 : 86) & 82 \cdot 306 + 37 \\
 & (54\,112 : 89) - (29\,792 : 49) & 25 \cdot 129 : 82 \\
 & (50\,094 : 99) - (34\,408 : 68) & 87 \cdot 407 + 82 \\
 & (59\,682 : 98) - (47\,502 : 78) & 35 \cdot 409 : 87
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 7. & 75 \cdot 608 + 68 & 328 \cdot 83 - 463 \cdot 48 \\
 & 45\,668 : 75 & 613 \cdot 29 - 641 \cdot 26 \\
 & 86 \cdot 708 + 12 & 633 \cdot 79 + 32\,538 : 66 \\
 & 60\,888 : 66 & 646 \cdot 86 + 20\,868 : 47
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 8. \quad 799 \cdot 89 - (10\,000 - 8\,886) + 32\,725 \\
 \quad 731 \cdot 76 - 817 \cdot 68 + 41\,893 - 275 \\
 \quad 872 \cdot 79 + (10\,000 - 8\,888) + 21\,347 - 175 \\
 \quad 868 \cdot 64 + 42\,112 : 94 + 5\,325 - 2\,428 \\
 \\
 \quad 59\,986 : 674 - 26\,286 : 674 + 8\,472 - 4\,530 \\
 \quad 74\,352 : 766 - 20\,682 : 766 + 39\,701 - 2\,448 \\
 \quad 80\,413 : 829 + 52\,227 : 829 + 13\,002 - 1\,001 \\
 \quad 48\,951 : 777 + 28\,749 : 777 + 25\,568 - 3\,448
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 9. & 75 \cdot 25 \cdot 12 & 12 \cdot 12 \cdot 12 & 25 \cdot 25 \cdot 25 \\
 & 125 \cdot 25 \cdot 28 & 15 \cdot 15 \cdot 15 & 22 \cdot 22 \cdot 22 \\
 & 14 \cdot 36 \cdot 25 & 16 \cdot 16 \cdot 16 & 77 \cdot 77 \cdot 77 \\
 & 75 \cdot 15 \cdot 32 & 18 \cdot 18 \cdot 18 & 99 \cdot 99 \cdot 99
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 10. \quad (100\,000 - 1) + (10\,000 - 9\,999) \\
 \quad (1\,000\,000 - 2) + (50\,000 - 49\,998) \\
 \quad (100\,000 - 5) + (100\,000 - 99\,995) \\
 \quad (1\,000\,000 - 10) + (40\,000 - 39\,990) \\
 \quad (1\,000\,000 + 1) - (1\,000\,000 - 1) \\
 \quad (1\,000\,000 + 2) - (1\,000\,000 - 999\,998)
 \end{array}$$

11. Арталөй, кушом лыд лоө x пыддыс:

$$\begin{array}{lll}
 12 \cdot x = 1\,440 & x : 36 = 20 & 2\,560 : x = 64 \\
 45 \cdot x = 9\,900 & x : 42 = 35 & 7\,560 : x = 30 \\
 x \cdot 36 = 10\,800 & x : 17 = 225 & 4\,816 : x = 14 \\
 x \cdot 54 = 21\,546 & x : 705 = 614 & 6\,750 : x = 25
 \end{array}$$

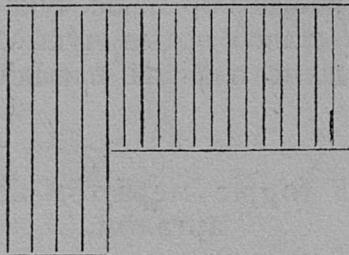
12. Теш задача. дыр-ө ковмас лыддыны өткөн-өткөн миллион изтөг тув, быд тув лыддым выло-кө муно өтү секунд, а лыддыныс пондан быд лун 7 часон, да быд витод лунө шотчан? (39 лун 4 час 46 мин. 20 сек.).

13. Теш задача. Менам ем мам да баф. Мамолон да батолон волыны-жө ај-мамыс—ставыс нол морт. Лосодөј таблица менам рөдвужлы. Воzza коленаас 2 морт (мам да баф); мод коленаас 4 морт (полјас да почјас); којмод коленаас 8 морт; нолөд коленаас 16 морт, с. в. Кымын колена колө бостны, медем чукортны рөдвуж миллион мортө? (19 колена).

МЕЖАЈАС ПОМЫГ ОМОЉЫС.

14. Арталөј етијө гижла вывса муыслыс (1 г) площадьсө. (1 га).

15. Тажө му пласт вылас 5 межа 100 метр кузтаа да 15 межа 60 метр кузтаа.

1 гижла.

Межа пастајасыс 5 фм. Кымын квадратнөј метр му вес вошө межајас улас? (700 кв. м).

16. Межајас вылын быдмө ковтөм јогтурун. Нажө чинтөны көза-пуктаслыс урожај. Мјан му вылыс бура ужалөмөн воө 1200 кг һаң. Витөд јукөн мында һаң тајө лыдыс вошө межајас вывса јогтурунјас понда да $\frac{1}{15}$ јукөн межајас пондаыс. Уна-ө һаң ескө воас мјан му вылыс, бырөдөма-кө межајасыс? (1500 кгр).

17. 1. Новікса крестаналон волі 150 га көза му, на пыс 10 га межајас улын. Быд га му вылыс новіксајас

бостлөмәәс 650 кг һаһ. Уһа-ө һаһ бостлөмәәс сикткө-
фыс? (91 тонна).

2. Новиксајас пырөмәәс колхозө, мујассө өтлаалөмәәс,
став мејасө гөрөмәәс. Гөрөмәәс тракторөн, көфөмәәс
бөрјөм бур көјдысөн. Быд гектар вылыс һаһыс воөма
350 кг уһжык вофза сертi. Уһаөн-ө уһжык һаһ пондiс
воһы сиктлы? (59 тонна).

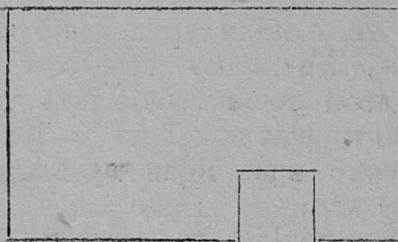
МЕРАЈТЧАН УЖ.

18. Кымынкө мулыс мерајтөј бокјассө да мејасасыс-
лыс куфта-пастајассө. Арталөј һалыс плошцафјассө. Ар-
талөј да вiсталөј крестаналы, уһаө һаһ һајө воштөһы
мејајас понда да мејајас вывса јогтуруһјас понда, во-
шө-кө сыыс урожај вiтөд јукөһыс мында.

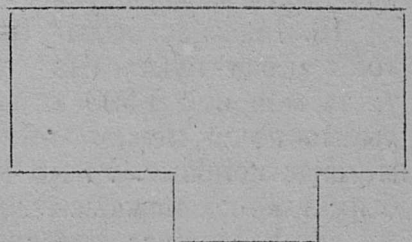
Мерајтчөһы тафi. Бостөј гез да гөрфалөмөн пасјөј
сетчө дас метр, гөрөдјасас сујөј бефтор. Бефјассө тi
пондад кiад кутһы. Лөсөдөј һөшта 10 јостөм беф. Вофын-
муһыс быд 10 метр помө пондас сушкавһы јостөм беф-
јас, а бөрыһ локтыгыс бөр һајөс чукөртас. Кор дасһансө
сiјө бостас, сетө ставсө вофын муһыслы. Којмөд јорт кi-
јывгыс вөчө муһыслыс план да пасјалө му куфтајассө да
пастајассө.

Вескыдпелөсјаса торјас мерајтөм да һалыс плошцаф- арталөм.

19. Арталөј 2, 3 да 4-д гiжла вывса му пластјаслыс
плошцафсө, 1 см 50 метртујө лыдфөмөн.

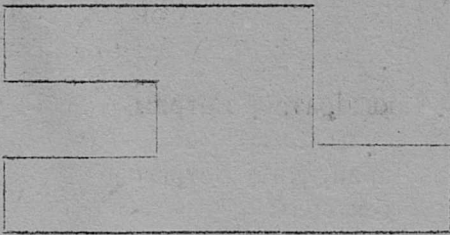

2 гiжла.

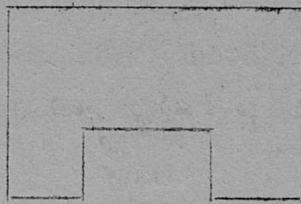

3 гiжла.

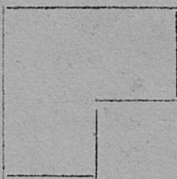
20. Арталөј, ғырысөс-ө лооны му площадьјас 5,6 да 7 гјгла вылын. Масштабыс: 1 : 4000.

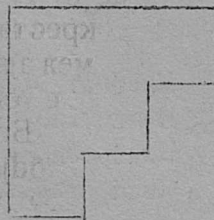
4 гјгла.

5 гјгла.

6 гјгла.

7 гјгла.

21. Корсөј вескыдпелөсјаса му, мерајтөј сјјөс да вөчөј план. Арталөј, ыжыд-ө лоө муыслөн площадьыс.

22. Ем-кө тіјан асланыд сиктыдлөн план, бостөј сетыс кущөмкө вескыдпелөсјаса тор. План масштаб сертыс мерајтөј бостөм торыдыс бокјассө да арталөј сылыс площадьсө.

Кузтајас да площадьјас мерајтан мерајас.

23. Лөсөдөј таблица:

1 метр	=	дециметрлы
1 дециметр	=	сантиметрлы
1 сантиметр	=	миллиметрлы
1 метр	=	сантиметрлы
1 метр	=	миллиметрлы
1 квадратнөј метр	=	квадратнөј дециметрлы
1 квадратнөј дециметр	=	квадратнөј сантиметрлы
1 квадратнөј сантиметр	=	квадратнөј миллиметрлы
1 квадратнөј метр	=	квадратнөј сантиметрлы
1 квадратнөј метр	=	квадратнөј миллиметрлы.

24. Кымын метра квадрат бок, площафыс-кө сымон 1 квадратнөй километр? 1 гектар? 1 ар? 1 квадратнөй метр?

Лөсөдөй табыца:

1 ар	=	квадратнөй метрлы
1 гектар	=	арлы
1 гектар	=	квадратнөй метрлы
1 квадр. километр	=	гектарлы
1 квадр. километр	=	квадратнөй метрлы

П а с ј а с:

Квадратнөй метр	—	м ²
Квадратнөй дециметр	—	дм ²
Квадратнөй сантиметр	—	см ²
Квадратнөй миллиметр	—	мм ²

Ар	—	а
Гектар	—	га

25. Гижлаалөй 2 дм да 1 дм бокјаса вескыдпелөса. Кымын квадратнөй дециметр лоө сени? Кымын квадратнөй сантиметр кык квадратнөй дециметрын?

26. Поснөдөй квадратнөй дециметрјас вылө 11 м²; 10 м² 75 дм²; 8 м² 5 дм².

27. Поснөдөй квадратнөй сантиметрјас вылө: 5 дм² 25 см²; 2 м² 25 дм² 25 см²; 3 м² 25 см².

28. Гырөдөй квадратнөй метрјасөз: 300 дм²; 575 дм²; 4325 дм²; 405 дм².

29. Поснөдөй квадратнөй метрјас вылө: 5 га; 25 га; 35 га 525 м²; 3 га 17 а; 25 а 75 м².

30. Кымын гектар лоө: 35 000 м²? 72 000 а? 25 700 м²? 40 000 а? 40 000 м²?

31. Феш задача. Важ пу вылын овлө 250 000 корөз. Ыжыд-ө площадь поэо волсавны сјө корјаснас?

Нещыштөй өтi кор да вундалөй сјөс сiз, мед торјас-гыс позас течны вескыднөлпелөса. Мерајтөй сјөс да арталөй сылыс площадьсө. Сы сертi арталөй, ыжыд-ө площадь лоө став коргыс?

Задачаҗас площадьҗас ылыө.

32. Курөгҗас ыңны вескыдһоль пелөса площадьтор өшһулыс колө торјөдны тывјөн. Тывјыс 20 метр куҗта. Кымын метраөс лооны вескыдһольпелөсалөн бокјасыс, лөсөдһны-кө медаҗыд площадь? Бокјассө лөсөдөј тыр метрөн. Бостөј војдөр 1 м да 9 м бокјаса вескыдһольпелөса да пыр сһісі воҙө мунөј, кытчөҗ колан бокјас оз сурһны. (5 м).

33. Колө торјөдһны вескыдһольпелөса курөг ыңанһн, площадьыс мед сылөн вөлі 36 м². Кыҗһ сһјөс вөчһны (кущөм формаһн), мед ескө мунас ещаҗык тыв? Вескыдһольпелөса бокјас тыр метраөс. Медвојдөр бостөј 1 да 36 метра бокјаса вескыдһольпелөса, сөсса сысаһ воҙө мунөј, корсөј колан вескыдһольпелөса. (Квадрат).

34. Вескыдһольпелөса площадь 64 м². Бокјасыс быдса метраөс. Куҗөс-ө бокјасыс вермасһны лонһ?

35. Теш задача. Гһжөј кујһмпаса (трехзначное) лыд. Щөктөј жортыдһы сһјө лыд дһнө гһжһны нөшта өтчыд сһјө-жө лыдсө. Сыбөрын мөд жорт мед жукас сһјө лыдсө 13 ылыө. Мыј лоө, којмөд жорт мед жукас сһјөс 11 пелө; һольөд жорт ылы жукассө жуко јешщө 7 пелө да мыј лоө вһсталө воҙға мортыслы: со-пө тенад лыдыд. Мыјла-нө сһісі?

Медым вочакыв ыңһны та ылыө, арталөј:

1) $325 \cdot 1001$; 2) $13 \cdot 11 \cdot 7$; 3) $[(325 \cdot 325 : 13) : 11] : 7$.

КЫҢИ СОҒТЫНЫ УРОЖАҢ.

КӨҢДЫС ВЕСАЛӨМ.

36. 1. 100 кг весавтөм көјдысыс сурһс: чужтөм көјдыс 3 кг, ізторјас да јог 1½ кг, төрһча 2 кг, бус 3½ кг. Кымын кг бур көјдыс 100 кг весавтөм көјдысын?

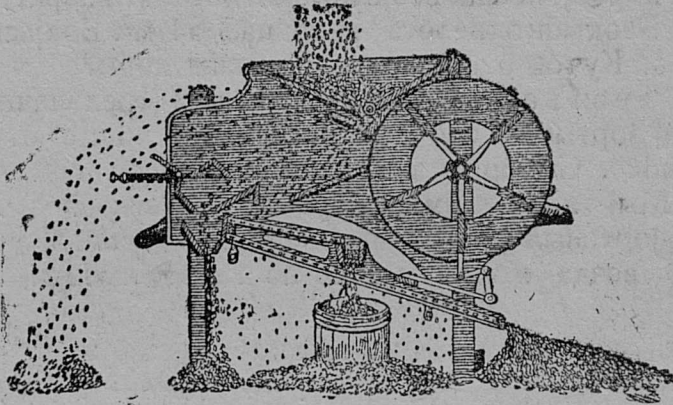
2. Весалөм көјдысөн көҙөм му ылыс колхозын бөстһсны 1984 кг су да 2576 кг іҗас. Сыыжда-жө му ылыс торјөн олыс крестһна, весавтөм көјдысөн вөдһтһсны-да, бөстһсны сөмын 1536 кг су да 2432 кг іҗас. Уһаһн-ө ещаҗык һаһ воһс торјөн олыс крестһналы весавтөм көјдысөн көҙөм понда? (448 кг су да 144 кг іҗас).

37. Ленинградскөй областын вонас көзсө 1 200 000 га суөн да иджөн, да 400 000 га зөржөн. Су да ид гектар вылө көзөны 150 кг, а зөр 200 кг. Кымын тонна көждыс колө во вылө Ленинградскөй областлы? (260 000 т.)

38. Быд час көждыс весалан машина весалө 500 кг көждыс. Кымын машина колө лөсөдны, медем весавны Ленинградскөй областлы став колан көждыссө 100 лунөн, 10 часөн лун-кө ужавны? (520).

МАШИНАӨН КӨЗӨМ.

39. Киөн көзигөн быд гектар вылө коjöны 160 кг көждыс. Њаңыс воө вит мында уна мыда көзан. Уна-ө лоө ъаңыс, көждыс пудсө-кө шыбытам? (640 кг).

8. Көждыс весалан машина.

40. Киөн көзигөн быд гектар вылө коjöны 160 кг көждыс. Машинаөн көзигөн ъолөд жүкөн сijö көждысыс гортад колө, а ъаңыс, көзөм серґыс, сiзiм мында уна воө. Уна-ө воө ъаңыс гектар вылыс машинаөн көзөмөн, көждыс пудсө-кө шыбытан? (720 кг.)

Кыґи буржык көзны: машинаөн алi киөн?

МАШИНАЈАС.

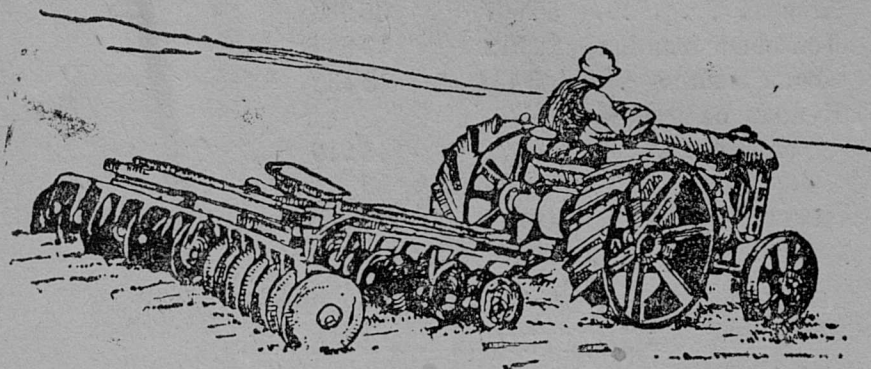
41. Трактор „Интернационал“ воөн гөрис 172 га. Гөро-мыс сувтiс 1 247 ш.

Вөлөн-кө вөлі сјјос гөрны, сувтіс ескө 2 408 ш. Уна-
 он-ө донажык сувтө өтї га вөлөн гөрөм тракторөн гөрөм
 дорыс? (6 ш. да 75 ур).

42. Ыжыд вына трактор 132 лунөн вөчїс со кушөм
 ужјас:

гөрїс	108 га	ышкїс	69 га
агасалїс	63 га	їдралїс ҺаҺ	99 га
көзїс	62 га	вартїс	75 000 кг ҺаҺ

Вөв гөрө	1 га	му 3 лунөн
„ агасалө	3 га	„ 2 „
„ көзө	2 га	„ 2 „
„ ышкө	3 га	вїз 2 „
„ їдралө ҺаҺ	3 га	му вылыс 2 лунөн
„ вартө	500 кг ҺаҺ	1 лунөн.

9 гїжла.

Кымын лун колө ужавны вөвлы, медым вөчны мыј
 вөчөма трактор? (659).

43. 1. Нывбаба вундыс лунтырөн вермө вундыны $\frac{1}{8}$ га
 су. Сїјө лунтырөн вермө вөчны јїјас, јїавлыны колтајас
 да суслаҺїтны ҺаҺ $\frac{1}{4}$ га вылыс. Кымын лун ковмас уж-
 авны сїјө нывбабалы, медым їдравны гектар ҺаҺ? (12 лун).

2. Вундан колтаавлан машина өтї лунөн вермө вунды-
 ны да колтаавлыны 2 га ҺаҺ, сөмын лунжын кешлө сы
 дїнө колө өтї морт колтајассө течны. дыр-ө тырмас
 ужавны машиналы, медым їдравны өтї га ҺаҺ? ($\frac{3}{4}$ лун).

44. Гіктса овмөс Коми областын.

	1927 в.	1930 в.
Көза му	51,20 с. га	54,30 с. га
Вөв	39.510 г.	51.510 г.
Мөс	77.030 г.	104.020 г.

Уна-ө содöма көза площадь да скот кујим воон?

КЫҢИ ФАБРИК-ЗАВОДЖАС ОТСАЛÖНЫ СОДТЫНЫ УРОЖАЛ.

45. 1929-30 воын Ленинградскöй областлы сетöма:

	Ставсö	Колхозжаслы	Торја овмөсжаслы
Трактор	183	183	—
Плуг	130 951	95 285	—
Агас	55 667	36 983	—
Төлөдчан машина	22 912	13 894	—
Көзан машина . .	3 432	3 432	—
Вундан да ыцкан машина	5 919	5 919	—

Кымын трактор, плуг, агас, төлөдчан да көзан машинажас сетöмаөс торја овмөсжаслы?

ОБЩЕСТВОЛЫ КОЛАНА УЖ.

46. Бостам кык овмөс: торјон олыс крестанскöй овмөс да колхоз, лібө совхоз.

Јуалам налыс:

Мыјон најө вынсөдöны мусö да уна-ө сулалө гектар му вынсөдöм?

Кымын лун најө ужалöны гектар мувылын да уна-ө сјјө сулалө?

дыр-ө тырмө вартны гектар һаң да уна-ө сјјө сулалө?

Уна-ө һаң воис гектар вылыс, уна-ө дон сјјө лоө?

Отлааститöј гектар му помыс воөм докод кыкнан овмөсас.

Лөсөдöј таблица да диаграмма да öшөдöј најөс лыф-фысан керкаө.

Öктаслөн да жукаслөн вежласом.

47. Мукөддырjыс өктөмтө позө жеңдөдны, кокнөдны. Шуам, 36-кө өктам 8 вылө, кыңи ти кокниджыка өктам 36 16 вылө, 36 32 вылө?

Решитөj 1, 4 да 7 примерjассө да ödjöa вөчөj мукөд примерjассө.

$1) 245 \cdot 12$

$4) 345 \cdot 72$

$7) 745 \cdot 60$

$2) 245 \cdot 36$

$5) 345 \cdot 36$

$8) 745 \cdot 12$

$3) 245 \cdot 72$

$6) 345 \cdot 134$

$9) 745 \cdot 36$

48. Жеңдөдөм өктөмтө мукөддырjыс бур овлывлө вөчны i задачajas решитигөн. Бостам тащөм задачajas:

1. Колхозлөн 154 га му. Машинаjас да ужалан көлуjыс налөн быд га вылө воө 12 шajt дон.

Уна-ө дон таjө колхозын став машинаыс да ужалан көлуjыс? (1848 шajt дон).

Уна-ө пондас сулавны став машинаыс да ужалан көлуjыс таjө колхозын, быд гектар вылө-кө сijө лоө 36 шajt дон? (5544 ш.).

2. Гектар му вылө пунктөны 1 650 кг картофель. Омөль воjасө сетыс картофельыс воө ноль мында уна пунктөм сергыс, шөркөддем воjасө көкjамыс мында уна, бур воjасө—даскваjt пөв уна. Арталөj, уна-ө картофель воө гектар вылыс омөль, шөркөддем да бур воjасө торjөн? (6600, 13 200, 26 400 кг).

49. 86-өс 8 вылө өктөм мысти кыңи ödjöa өктыны 172-өс 8 вылө, 43-өс 8 вылө.

Öктөj:

$144 \cdot 47$

$500 \cdot 17$

$1\ 000 \cdot 783$

$72 \cdot 47$

$125 \cdot 17$

$125 \cdot 783$

$288 \cdot 47$

$375 \cdot 17$

$375 \cdot 783$

50. Öктаныс (множимое) 354, өктыгыс (множитель)
52. Кущөм лоө өктасыс?

Кушом лоо өктасыс, өктыссө-кө колам важсө (25), а өктансө ыждөдам кујим пөв?

51. Уна-ө лоо 135 · 40? Лоом өктас сертыс өdjö арталөj, уна-ө лоо:

135 · 41; 135 · 42; 135 · 44.

52. Јукөj 20 064 : 48. Арталөj өdjö унаө лоо:

20064 : 16	40 128 : 48	20 064 : 96
20046 : 39	36 432 : 72	34 176 : 64
20046 : 13	18 216 : 72	68 352 : 64
20046 : 78	36 432 : 24	34 176 : 16

53. Јуканыс (делимое) 6 250, јукуыс (делитель) 125. Ыжыд-ө лоо јукасыс? Кушом лоо јукасыс, јукансө-кө ыждөдам ноль пөв? Јукуыссө-кө чнтам вiт пөв?

54. Јуканыс 22 100, јукуыс 325. Кушом лоо јукасыс, укуыссө-кө ыждөдам кык пөв? Јукуыссө-кө чнтам вiт пөв?

55. Јуклөj тајө лыdjассө да өтлаасvитөj лоом јуклас-јассө да коласјассө.

1 470 : 98	da	147 000 : 9 800
5 070 000 : 195 000	da	5 070 : 195
53 780 000 : 250 000	da	5 378 : 25
9 580 000 : 266 000	da	9 580 : 266
1 158 300 : 330	da	11 583 : 33
8 717 000 : 2 300	da	8 717 : 23
1 000 700 : 4 390	da	10 097 : 439

ОБЩЕСТВОЛЫ КОЛАНА ШКОЛА УЖ.

56. Угодско-заводскөj рајонын (Маложарославец дiнын) велөдчысјас арталiсны, унаө докод воө овмөсө гектар суыс да гектар картупельс, да петкөдлiсны, мыj најө рајонын буржык вөdитны картофел, сыыс докодыс унжык воө.

докод гектар картофелыс.

	Рөскөд		Сумма		докод		Сумма	
			Ш.	У.			Ш.	У.
Вөлөн ужалом . . .	18 лун	2 ш. да 2 урөн луныс			11.500 кг. картофель	21 ш. тонна		
Күжөд . . .	6 ¹ / ₂ т.	62 ур тон.						
Көйдүс . .	1600 кг.	2 ш. да 20 ур. 100к.						
Мукөд рөс-код . . .		3 ш. да 15 ур						

1. Арталөй, уна-ө сувтас 18 лун вөлөн ужалом, быд луныс-кө мынтөны 2 ш. да 2 урөн? Өтветсө гижөй таблицаад.

2. Тонна күжөд сулалө 62 ур. Уна-ө сувтас 6¹/₂ тонна күжөд? Өтветсө гижөй таблицаад. Тоннаын 1000 кг.

3. 100 кг картофель сулалө 2 ш. да 20 ур. Уна-ө пондас сулавны 1600 кг картофель? Өтветсө гижөй таблицаад.

4. Уна-ө сөм виçома гектар картофель вылө? Гижөй суммасө таблицаад.

5. Уна-ө сулалө 11 500 кг картофель, тоннаыс-кө сулалө 21 ш. Гижөй суммасө таблицаад.

6. Уна-ө чистөй докод (ужсө лыд-дытөг) воө гектар картофелыс?

7. Гектар картофель вөдитөм вылө колө пуктыны (52 ужалан лун.

Кымын шайтөн быд ужалан луныс воө картофель вөдитөгөн? (3 ш. да 13 ур).

докод гектар суыс.

Р о с к о д			Сумма		В о ѓ м а		Сумма	
			Ш.	У.			Ш.	У.
Вöлыс . . .	16 лу- ныс	2 ш. да 2 ур лу- ныс			750 кг. һаһ	8 ш. да 40 урөн 100 кг.		
Күјөд . . .	6½ т.	62 ур тон- наыс			1600 кг іңас	94 урөн быд 100к.		
Көјдыс . .	150 кг.	8 ш. да 40 ур 100кг						
Мукөд рөс- код . . .		3 ш. да 24 ур						

57.1 Öтi лунја ужыс вöлыс мынтöны 2 ш. да 2 урөн. Уна-ö ковмас мынтыны 16 ужалан луныс?

2. Тонна күјөд сулалö 62 ур. Уна-ö сувтас 6½ тонна күјөд?

3. 100 кг су сулалö 8 ш. да 40 ур. Уна-ö сулалö 150 кг су?

4. Уна-ö сувтö öтi гектар су вöдiтöм?

5. 100 кг су сулалö 8 ш. да 40 ур. Уна-ö сулалö 750 кг су?

6. 100 кг іңас сулалö 94 ур. Уна-ö сулалö 1600 кг іңас?

7. Уна-ö чiстöј докод (ужсö лыддытöг) воö гектар суыс?

8. Гектар су вöдiтöмö колö 47 ужалан лун. Ыжыд-ö нажетка воö öтi луныс гектар су вöдiтiгөн? (55 ур).

Јöрыш да сöкта мерајтан мерајас.

58. Литр лөсöдöм. Вöчöј вöснi папкаыс öтi де-
циметр дорыша куб формаа восса јашщик. Медым сiјö
буржыка артмас, војдöр быд бок мiчаö торјөн вундöј,

сесса клејитөј најос кракмал клејстерөн. Кор јашщикыс космас, бокјассө мавтөј пөс воскөн, лбө парафинөн. Сешөм јашщикын поџө виңны ва, төрө өти кубическөј дециметр, лбө літр.

1. Пуктөј ортчөн мензурка, өти літр ва төран јөрыша да сыжда јөрыша-жө бутылка. Тыртөј мензуркасө ваөн, сесса кистөј сјјөс јашщикад. Төрас оз ваыс јашщикад? Öни бара мензуркасө ваөн тыртөј да кистөј сјјөс бутылкаө.

Мерајтө, кымын стөкан төрө літрө?

2. Літр ва веситө өти кілограмм. Бостөј кілограмма гира киад—сөкыд-ө сјјө?

Вески вылын веситөј өти кілограмм шыдөс, һаң. Бөр-јөј өти кілограмм сөктаа капуста мач.

Кымын шөркофдем картопель, шөркофдем свеклө-ли колө өти кілограммө? Кымын кілограмм кыскө ыжыд бур капуста мач?

59. Вөчөј гумагаыс өти саңтиметр куза дорышјаса кубик. Öти бок колөј вөссөн. Кубик јөрышыс—өти куб. саңтиметр.

Литрын 1 000 куб. см. Öти куб. саңтиметр ва кыскө 1 грамм. Кілограммын 1000 грамм.

60. Төдмалөј веситөмөн, кымын аңкыц лоө өти граммын? Веситөј 1 гр сахар, сов. Кымын грамм сахар колө пуктыны стөкан щажө, мед сјјө лоас јумов?

61. Веситчыны гира чукөр теччө со кызі:

1 г	10 г	100	1 кг	10 кг
2 г	20 г	200	2 кг	20 кг
3 г	30 г	300	3 кг	30 кг
5 г	50 г	500	5 кг	50 кг

Кущөм гирајасөн поџө веситны 137 г, 225 г, 430 г, 256 г, 785 г, 625?

62. Веситөј мыјөн ті јонжыка вөдитчылад: һига, сумка, тыртөм стөкан, ва тыра стөкан, тыртөм сула, ва тыра сула, с. в.

63. 1. Теш задача. Вајисны 8 кг выј. Теныд колө һөбны сөмын 4 кг. Вески ескө ем, да гираыс абу. Мыј колө вөчны, кызі веситны 4 кг-сө?

2. Кыџи јукны 2 кг сахарпыџ 200 граммјас вылө, ем-кө килограммжынја гира да 900 гр сөктаа мөлөт.

64. Кубическөј метр—сijө лоө куб jөрыш, дорышјасыс кодлөн 1 метраос. Кубическөј метр ва веситө өтi тонна.

Кубическөј метрын 1000 куб. дм.

Ведрасын $12\frac{1}{3}$ литр.

Кымын ведра кубическөј метрын? Ведра лыдсө бостөј тыр лыдөн. (81 ведра).

1 кубическөј метрын	1000 куб. дециметр
1 тоннаын	1000 килограмм
1 ведрасын	$12\frac{1}{3}$ литр

Кымын 40 ведрара бөчка кубическөј метрын? (2 бөчкамыс унжык).

65. Лөсөдөј таблица:

1 м =	дм	1 куб. м =	куб. дм
1 дм =	см	1 куб. дцм =	куб. см
1 см =	мм	1 куб. см =	куб. мм

1 литр ва веситө 1 килограмм

1 куб. сантиметр ва веситө 1 грамм

1 килограмм = граммлы

1 куб. метр ва веситө 1 тонна

1 тонна = килограммлы.

Јөрыш да сөкта арталөм.

66. 1. Крестанскөј вөв вермө кыскыны ылөссө (приблизительно) 500 кг груз, ломовөј вөв (ыжыд тушаа јон вөв)— $\frac{1}{2}$ тонна, грузовик автомобил—3 тонна. Кымын пөв уна груз вермө кыскыны ломовөј вөв крестанскөј вөв дорыс?

Кымын пөв уна груз кыскө грузовик-автомобил крестанскөј вөв дорыс?

2. Гектарыс воө $12\frac{1}{2}$ тонна картофел. Кымын крестанскөј вөв колө кыскыны тајө картофелсө?

3. Гектар му вылө петкөдөны 42 т кујөд. Кымын дод сijө лоө, быд доддө-кө течны 400 кг? (105).

67. Өтi кубическөй метр ул кыч пес веситө 630 кг. Ваис сени коймөд жүкөнүс. Вогөгөрөн пескыс шуралө: $\frac{2}{3}$, жүкөн ваис космө. Кымын литр ва өтi кубическөй кыч пескын во мыстi кералөм бөрас? (70 л).

68. Өтi кубическөй метр веситө:

Кос лыа . . . . . 1 т 500 кг	Жынвыја кос кыч пес . 450 кг
Сој . . . . . 1 т 700 кг	Кышыд лым . . . . . 100 кг
Из . . . . . 1 т 900 кг	Јi . . . . . 900 кг

1. Кымын крестанскөй вөв колө кыскыны 1 куб. метр кос лыа? Быд вөв кыскө 500 кг.

2. 1 метр судта, 3 метр куқта да 2 метр паста гуыс перјисны сој. Кымын вөв ковмас сiјөс кыскыны, быд доџдө-кө сөвтны 510 кг? (20).

3. Колө нуны 20 куб. м уловат пес. Кымын вөв ковмас, быд вөв-кө кыскас 500 кг? (18).

4. Мелнычаө колхозлы колө нуны 20 мешөк су. Быд мешөкын 80 кг су. Кымын вөдөн ковмас нуны став сусө, быд доџдө-кө течны 400 кг? (4).

69. Мелнычаыс вајисны 10 мешөк пыч, быд мешөкын 48 кг. Өтi кубическөй дециметр пыч веситө 400 гр. Төрас-ө став пычыс 15 дм куқта, 10 дм паста да 10 дм судта лар јөртөдө?

70. Ыжыд-ө лоө јөрыш вескыдпелөсјаса сурјалөн, до-рышјасыс-кө сылөн 3 дм, 8 дм 15 дм; 1 дм 1 дм 200 дм; 8 см 8 см 25 см; 15 м 2 м; 1 м 15 дм 12 дм 2 м?

71. Уна-ө веситө лым 10 м куқта да 8 м паста площ-щаџ вылын? Лымыс метржын жужда. Өтi кубическөй метр небыд лым кыскө 100 кг. (4 т).

72. Класс куқта 9 м, пастаыс 6 м да 9 дм, жуждаыс 3 м да 5 дм. Велөдчыслы классын пукаликөн колө 6 куб. м сынөд. Кымын велөдчысөс почө пуксөдны тајө классө? (34).

73. Сојузса Шөр (Централнөй) рајонын вочөжөн зерөн да лымјөн усө 50 см судта ва. Кымын литр ва сени усө өтi квадратнөй метр му вылө? (500 л).

74. Кубическөй метрын 2 ыламын ведрара бөчка ва. Кымын бөчка ва вонас кiссас өтi квадратнөй метр му вылө? Гектар вылө? (1 б.; 10000 б.).

Вогөгөрса усан ва (осадки) жуждајас.

Мөскуаын . . . . . 54 см   Ленинградын . . . . . 47 см
Украинаын . . . . . 40 см   Асыв-лунвыв. рајонын . 30 см.

Кымын літр ва усө тајө рајонјасын өті квадратнөј метр му вылө? (540 л; 470 л; 400 л; 300 л).

75. Кілограмм су чужтөм вылө муыс вігсө 250 л ва, сымда-жө ва муно 1 кілограмм ізас быдтөм вылө. Кымын кубическөј метр ва вігсас гектар му вылыс 1600 кг су да 3000 кг ізас быдтөм вылө? (1150 мз.).

76. Поснөдөј кілограммјас вылө: 17 т; 5 т 150 кг; т 25 кг.

77. Кымын тонна 250 000 кг? 1400 000 кг? 75 000 кг?

78. Поснөдөј граммјас вылө: 4 кг 250 гр; $\frac{1}{2}$ кг; $\frac{3}{4}$ кг; 2 $\frac{2}{8}$ кг; 3 $\frac{2}{5}$ кг.

79. Кымын кілограмм 6250 гр? 10500 гр? 75000 гр? 70200 гр?

80. Корсөј төдтөм (х) лыд:

294 · х = 8232	х · 395 = 5925	х : 287 = 35
294 · х = 25548	х · 395 = 13430	х : 287 = 108
294 · х = 28224	х · 395 = 26465	х : 286 = 75
294 · х = 22050	х · 395 = 34760	х : 287 = 209

81. Жужыд-ө сурја лоас, кубическөј метр-кө торјөдлам кубическөј мілліметрјас вылө да став кубическөј мілліметрјассө течам мөда мөд-вылас.

Задачајас

82. Выставка вылын Луга карын (Ленинградскөј об-ластын) відлалісны вөвјас—коді вынажык. Өті вөв кыскіс 2460 кг груз. Кымын су тыра мешөк сіјө вермас кыс-кыны унжык крестанскөј вөвса, крестанскөј вөлыс-кө кыскө 492 кг груз, а шөркоддем су тыра мешөкыс ве-сітө 82 кг? (24).

83. Көзан көјдыс вылыс вісөмјас бырөдөны формаліна (яд) ваөн. Өті ведра формаліна ваын поңө көтөдны 50 кг көјдыс. Ведраын 16 літр ва. Формалінсө бөстөны 300 пөв ещажык ваыс. Арталөј, уна-ө формалін колө нөбны мыс кыны 150 кг көјдыс? (160 г).

84. Ленинградскөй областын көзлісны весавтөм су 00000 тонна да тувсөв көза 140000 т. Кымын вагон ог көзлөмаөс Ленинградскөй областын? Јогыс весавтөм көјдыс пыщкын дасөд јукөныс, а вагонө төрө 16 тонна? (1500 вагон).

85. Сіктын 160 га көза му. Өтi га вылө көзгө 150 кг су. Көјдыс весалан машина „Триумф“ өтi часөн весалө 600 кг көјдыс. Кымын лунөн сіјө весалас сіктлы став көј-лыссө, быдлун-кө пондас ужавны 10 часөн? (4).

86. Колхоз договор куза көсјысіс сетны кооператівө быд гектарыс су 260 кг-өн, шобдi да id 250 кг-өн. Колхозлөн вөлі 120 га су, 200 га шобдi, 30 га id. Уна-ө һаһ сетас колхоз кооператівө? (88700 кг).

87. Колхоз договор куза сетіс кооператіјаө 31200 кг су да 57500 кг id да шобдi. Сусыс мынтісны 55 урөн быд 10 кг-ыс, а шобдiыс да idыс 75 урөн быд 10 кг-ыс. Уна-ө сөм бостіс колхоз сдajтөм һаһыс? (6028 ш. да 50 ур).

88. Пудовһа бур су көјдыс веситө 19 кг, зөр 12 кг. Гектар вылө көзан машинаөн көзөны су 6 пудовһа, зөр 15 пудовһа. Кіло су сулалө 6 ур. Кіло зөр сымда-жө. Колө көзны 2 га суөн да 1 га зөрјөн. Уна-ө дон мунас көјдысыс? (24 ш. да 48 ур).

89. Медым һебзөдны, гөрны-көзны да idравны гектар зөр му, колө ужөдны вөв 12 лун да өтi мортөс 31 лун. Көјдыс мунас 180 кг. Вөвлөн быд ужалан лун сувтө 2 шajтөн, мортлөн—1 шajт да 50 урөн. 1 кг зөр көјдыс сулалө 6 ур. Дона-ө сувтас помөз ужалөм 1 га зөр му? (81 шajт да 30 ур).

90. Медым өзім улө буржыка му вынсөдны, кв. метр му вылө колө петкөдны 4 кг кујөд. Кымын телега кујөд колө петкөдны 1 га му вылө, быд телега вылө-кө течны 400 кг? (100).

91. 1. Гектар му вынсөдны колө 360 кг суперфосфат. Кымын грамм суперфосфат колө өтi кв. метр му вынсөдны?

2. Уна-ө дон колө һөбны суперфосфат вынсөдны 150 метр куза да 60 метр паста вескыдпелөсјаса му, 1 кг суперфосфат-кө сулалө $4\frac{1}{2}$ ур? (14 ш. да 58 ур).

92. 1) Вескыдпелөсјаса 250 метр кузтаа да 360 метр постаа виң колө ыщкыны машинаөн. Кымын лун ыщкасны, быд лун-кө машинаыс вермө ыщкыны 3 га?

2. Кымын лун ыщкас сiјө-жө виң өтi морт косаөн, өтi лунө-кө сiјө вермө ыщкыны $\frac{1}{3}$ га? Кымын пөв өdjө ыщкө ыщқан машина коса дорыс? (9 пөв).

93. Керка стрөiгөм дон течөны со кыңи. Арталөны керка jөрышсө вевттөгыс, сесса лыд-дөны сылыс донсө, быд 1 куб. метр вылө пунктөны 24 шajtөн — каменнөj керка-кө, 18 шajtөн — пу керка-кө.

Школа керка каменнөj. Кузаногыс сiјө 15 метра, паста ногыс 8 метра, судтаыс 8 м. Дона-ө сулалө керкаыс? (23 040 ш).

Арталөj, дон-ө сувтө тiјан школаныд?

ЗАДАЧАЛАС ДА ПРИМЕРЛАС ДРОБ ВЫЛӨ.

дроб поснөдөм да гырсөдөм.

94. 1. Гумага лiст јукөj өтыжда 2 пелө, сесса 4 пелө, 8 пелө. Кымын көкјамысөд јукөн лөө $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$?

2. Џаң тупөс колө јукны өтгырса 6 пелө. Кыңи сiјөс вөчны?

95. Бура виңөдөj гiјла вылыс виңјассө да гiјжөj кымын нөлөд јукөн, квајтөд јукөн, көкјамысөд јукөн, дасөд јукөн да с. в. өтi жынјын.

$$\frac{1}{2} = \frac{\quad}{4} \quad \frac{1}{2} = \frac{\quad}{6} \quad \frac{1}{2} = \frac{\quad}{8} \quad \frac{1}{2} = \frac{\quad}{10}$$

96. Бура виңөдөj 11-д гiјла вылыс виңјассө да гiјжөj кымын квајтөд јукөн, өкмысөд јукөн да даскыкөд јукөн өтi којмөд јукөнын.

$$\begin{array}{ccc} \frac{1}{3} = \frac{\quad}{6} & \frac{1}{3} = \frac{\quad}{9} & \frac{1}{3} = \frac{\quad}{12} \\ \frac{2}{3} = \frac{\quad}{6} & \frac{2}{3} = \frac{\quad}{9} & \frac{2}{3} = \frac{\quad}{12} \end{array}$$

97. Бура виңөдөj 12-д гiјла вылыс виңјассө да гiјжөj кымын көкјамысөд јукөн, даскыкөд јукөн нөлөд јукөнын

$$\frac{1}{4} = \frac{\quad}{8}$$

$$\frac{1}{4} = \frac{\quad}{12}$$

$$\frac{3}{4} = \frac{\quad}{8}$$

$$\frac{3}{4} = \frac{\quad}{12}$$

98. Бура виçöдöј 13-д гижла вылыс виçjассö да гижöј кымын дасöд жүкөн, дасвітöд жүкөн öфи витöд жүкөнүн.

$$\frac{1}{5} = \frac{\quad}{10}$$

$$\frac{2}{5} = \frac{\quad}{10}$$

$$\frac{1}{5} = \frac{\quad}{10}$$

$$\frac{4}{5} = \frac{\quad}{10}$$

1									
1/2									
1/4									
1/6									
1/8									
1/10									
1/12									

10-д гижла

1									
1/3									
1/6									
1/9									
1/21									

11-д гижла.

1									
1/4									
1/8									
1/12									

12-д гижла.

1									
1/5									
1/10									
1/15									

13-д гижла.

99. Гырәддөј тајә дробјассө:

$$\begin{array}{cccccccc} \frac{2}{4} = & \frac{6}{8} = & \frac{3}{6} = & \frac{5}{10} = & \frac{6}{12} = & \frac{4}{4} = & 1\frac{2}{4} = \\ \frac{2}{18} = & \frac{2}{6} = & \frac{2}{10} = & \frac{2}{12} = & \frac{8}{12} = & \frac{8}{8} = & 1\frac{6}{8} = \\ \frac{4}{8} = & \frac{4}{6} = & \frac{4}{10} = & \frac{4}{12} = & \frac{3}{12} = & \frac{10}{10} = & 1\frac{4}{10} = \end{array}$$

дробјас содтөм да чинтөм.

100. Урок мунө $\frac{3}{4}$ час. Часжынсө велөдчысјас велөдчөны велөдыскөд, а сы бөрын гижөны. дыр-ө (кымынөс јукөн час) најө гижөны?

101. Часжын велөдчысјас ужалисны градјөрын, $\frac{3}{4}$ час ворсісны. дыр-ө челаф ужалисны да ворсісны?

102.

$$\begin{array}{ccccc} \frac{1}{2} + \frac{1}{8} & \frac{5}{8} - \frac{1}{2} & 1\frac{1}{8} - \frac{1}{2} & \frac{1}{4} + \frac{1}{8} & \frac{1}{4} + \frac{5}{8} \\ \frac{1}{2} - \frac{1}{8} & \frac{5}{8} + \frac{1}{2} & 1\frac{3}{8} - \frac{1}{2} & \frac{1}{4} - \frac{1}{8} & \frac{5}{8} - \frac{1}{4} \\ \frac{1}{2} + \frac{3}{8} & \frac{7}{8} + \frac{1}{2} & 1\frac{1}{2} - \frac{5}{8} & \frac{3}{4} + \frac{3}{8} & \frac{5}{8} + \frac{3}{4} \\ \frac{1}{2} - \frac{3}{8} & \frac{7}{8} - \frac{1}{2} & 1\frac{1}{2} + \frac{5}{8} & \frac{3}{4} - \frac{3}{8} & \frac{3}{4} - \frac{5}{8} \end{array}$$

103.

$$\begin{array}{ccccc} 1\frac{1}{4} - \frac{3}{8} & 1\frac{3}{4} - \frac{3}{8} & \frac{1}{3} + \frac{1}{6} & \frac{5}{6} + \frac{2}{3} & 1\frac{1}{3} + \frac{5}{6} \\ 1\frac{1}{4} - \frac{5}{8} & 1\frac{3}{4} + \frac{3}{8} & \frac{1}{3} - \frac{1}{6} & \frac{5}{6} - \frac{2}{3} & 1\frac{1}{3} - \frac{5}{6} \\ 1\frac{1}{4} - \frac{5}{8} & 1\frac{3}{4} - \frac{5}{8} & \frac{2}{3} + \frac{1}{6} & \frac{5}{6} + \frac{1}{3} & 1\frac{1}{6} - \frac{2}{3} \\ 1\frac{1}{4} + \frac{7}{8} & 1\frac{3}{4} + \frac{5}{8} & \frac{2}{3} - \frac{1}{6} & \frac{5}{6} - \frac{1}{3} & 1\frac{1}{6} - \frac{2}{3} \end{array}$$

104.

$$\begin{array}{ccccc} \frac{1}{3} + \frac{1}{12} & \frac{1}{4} + \frac{1}{12} & \frac{1}{5} + \frac{1}{10} & 1\frac{3}{10} + \frac{3}{5} & 2\frac{3}{4} + \frac{5}{12} \\ \frac{1}{3} - \frac{1}{12} & \frac{1}{4} - \frac{1}{12} & \frac{1}{5} - \frac{1}{10} & 1\frac{3}{10} - \frac{3}{5} & 2\frac{3}{4} - \frac{5}{12} \end{array}$$

$$\frac{2}{3} + \frac{5}{12} \quad \frac{3}{4} + \frac{7}{12} \quad \frac{2}{5} + \frac{3}{10} \quad 2\frac{3}{10} + \frac{4}{5} \quad 1\frac{5}{12} + 1\frac{5}{6}$$

$$\frac{2}{3} - \frac{5}{12} \quad \frac{3}{4} - \frac{7}{12} \quad \frac{2}{5} - \frac{3}{10} \quad 2\frac{3}{10} - \frac{4}{5} \quad 1\frac{5}{6} - 1\frac{5}{12}$$

105. $\frac{1}{2} + \frac{3}{3} - \frac{5}{8} \quad \frac{1}{5} - \frac{1}{10} + \frac{1}{2} \quad 1 - \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{6}\right)$

$$\frac{3}{4} - \frac{1}{2} + \frac{1}{8} \quad \frac{1}{3} + \frac{1}{6} + \frac{1}{2} \quad 1 - \left(\frac{1}{2} - \frac{1}{6}\right)$$

$$\frac{1}{2} + \frac{3}{8} - \frac{3}{4} \quad \frac{1}{2} - \frac{1}{6} + \frac{1}{3} \quad \frac{3}{8} - \frac{1}{4} + x = 1$$

$$\frac{5}{8} - \frac{1}{2} + \frac{1}{8} \quad \frac{1}{2} + \frac{1}{6} - \frac{1}{3} \quad \frac{1}{6} + \frac{1}{3} + x = 1$$

106. Њобісны $1\frac{1}{4}$ кг руқогһа да $\frac{5}{8}$ кг жеҗыдһа. Рыт кеҗлас коліс $\frac{2}{4}$ кг һаһ. Уһа-ө һаһ соҗісны?

107. Завтракаҗтһы ваҗісны $\frac{1}{5}$ кг һаһ да 2 стөкан јөв. Стөкан јөлыс весітө $\frac{1}{5}$ кг. Уһа-ө весітө став завтракыс?

108. Гаҗ ылө муһө $1\frac{1}{5}$ м ноҗ, жылетка ылө $\frac{3}{10}$ м, пінҗак ылө $1\frac{1}{5}$ м. Уһа-ө ноҗ колө таҗө куҗім тор ылас?

109. Ғеш заҗаҗа. Ғетіһа коріс бағыслыс соркһі. Бағыс шуө: „Һа, бост соркһіҗһын, да жещө соркһі һөлөд јукөһ. Тырмас оз теныд“?—„Оз“, шуө пыс. „Һа іһө жещө $\frac{1}{8}$ јукөһ, $\frac{1}{16}$ јукөһ і сіҗ воҗө“. Течһасө таҗө торҗаһыс тыр соркһі?

Меҗым реһітһы таҗө заҗаҗасө, соҗталөҗ:

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{4}$$

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \frac{1}{8}$$

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \frac{1}{8} + \frac{1}{16}$$

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \frac{1}{8} + \frac{1}{16} + \frac{1}{32}$$

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \frac{1}{8} + \frac{1}{16} + \frac{1}{32} + \frac{1}{64}$$

110. Өҗі морт җіҗіс 100 кваҗт Ғевҗаткаөһ, со кыҗі: 99 $\frac{99}{99}$. Верһө абу таҗө?

УЖАЛЫГЈАСЛӨН КОСАСӨМ ЦАРСКӨЈ РОССІЈАЫН,
ДА ОКТАБРСА РЕВОЛУЦІЈА.

СВОБОДНӨЈ ДА ҺЕСВОБОДНӨЈ ОЛЫГЈАС.

111. 1861 вооҗ Россіјаын вөлі крепостнөј право. 1861-д вога февралын крепостнөј правасө вежісны. 1917 воын вөлі Октабрскөј революціја. Кымын тыр во 1861-д вога февралсаң 1917-д вога октабрөҗ?

112. Кымын свободнөј да һесвободнөј олыг Россіјаын вөлі крестанаос крепостнөј праваыс мездытөҗ?

Став олыгыс вөлі 74 000 000 морт. Крепостнөј крестана вөліны:

помещікјаслөн	21 979 933 морт
дворовөјјас	1 467 378 ”
заводскөјјас	542 596 ”
мукөд	40 554 ”
государственнөј крестана	21 779 928 ”

(Свобод. 28 млныс уна, һесвоб. пөштї 46 млн).

113. 1. Кымын крестана шөркоҗа вөлөма өтї помещіклөн?

Став помещікыс вөлөма 104 000

На кіулын крестана 21 944 000

2. Воліны зев озыр помещікјас: 1382 помещіклөн вөлөма 3 040 400 крестана. Кымын крестанаон шөркоҗа лыҗҗөмөн воө быд тацөм помещікылы?

114. Помещікјаслөн вөлөма 114 000 000 га му. $\frac{2}{5}$ јукөн мунас владајтөмаос асныс, а мукөднас крестанаыс. Став помещік семјаыс, гөгрөстөмөн, вөлөма 100 000, а крестана семја — 4 000 000. Кымын җесатїнаон шөркоҗа лыҗҗөмөн волөма өтї помещік семја вылө, кымын җесатїнаон крестанїн семја вылө? (760 га; $9\frac{1}{2}$ га).

115. Крестана бунтјас (помешщікјасыслы паныд заво-
дітлісны мунны) вөліны:

1826	восаң	1829	воёқ	85	бунт
1830	"	1834	"	60	"
1835	"	1839	"	78	"
1840	"	1844	"	138	"
1845	"	1849	"	207	"
1850	"	1854	"	141	"

Кымын пөрјө шөркодә лыддөмөн крестана кыпөдчы-
лөмаөс помещщікјас вылас өтї воон? (25-ыс кымын).

КРЕСТАНА 1861 ВОГА РЕФОРМА БӨРЫН.

116. Кыці крестана олісны 1861 во бөрын, петкөдлам
прімерјасөн.

1. Важ Новгород губернаын став крестанаыс вогө-
гөрөн му ужалөм помыс бостлөмаөс докод 2700 000 шајт,
да бокын ужалөмыс 8830 000 шајт. Сіјө сөмыс најө мын-
тылөмаөс 3300 000 ш. вот.

Кымын пөв унжык докод налы волөма бокын ужа-
лөмыс мувің ужалөм дорсыс? Кымынөд јукөн мында
докодгыс вөлі мунө вотјас вылө? (3 пөв унжык; унжык
 $\frac{1}{3}$ јукөнгыс).

2. Крестана вогөгөрөн најөвөтлөмаөс 8830 000 шајт.
Сіјө сөм вылас налы вөлөм колө һөбны 4000 000 пуд
һаң 75 урөн пуд, да мынтыны 3000 000 шајт вот. Мукөд
сөмсө најө віңлісны көмкот-паскөм вылө да гортгөгөр
рөскөдјас вылө. Став овмөсыс вөлөма 200 000. Уна-ө сөм
колөма быд керка јурө көмкот-паскөм вылө да гортгөгөр
рөскөдјас вылө? Уна алі ещә тајө вочөж кежлө? (12 ш.
да 65 ур).

117. Со кыці оліс крестанскөј семја. Бостам прімер
пыддї тајөс: крестанін семјалөн вөлі $4\frac{1}{2}$ десетїна му.
Көјмөд јукөн мусө крестанін вөдітис коскөмөн. Мукөд
мувысгыс бостліс һаң 45 пудөн десетїна вылыс. 30 пуд
тус сетыс колөдлывліс көјдыс вылө, а мукөдсө сојісны.

Сижә семјалы да подаыслы (скөт) вогөгөр кежлө вөлі кол
185 пуд һаң. Уна-ө һаң налы ез тырмыв во вужны
Кыңи најө вермісны најөвітны сөм һаң вылө да вотја
вылө? (80 пуд).

118. Октабрскөј революцијаөз бур му вөлі 175 000 000 га
Витөд јукөныс сес ез вөв крестана кын. Уна-ө му вөл
крестана ордын?

119. 1. 1905 воын Россіјаын вөлөма 8455 манак
10963 манашка, 6691 послушнык, 32029 послушница
12401 мужщина ужалыс манастырса овмөсјасын, 1354
нывбаба ужалыс манастырса овмөсјасын. Кымын ужалы
сөн (гөгрөстөмөн) волөма быд манак вылө, либө бы
манакына вылө? (3-4 ужалысөн).

2. Манастырјаслөн вөлөма 737884 га му. Уна-ө му
шөркода лыд-фөмөн волөма быд манак либө манашка
вылө? (38 га).

120. Царскөј Россіја воөн вицлөма сөм религіја кутөм
вылө:

казнаыс вичко нуждајас вылө	29 000 000	шајт зарныөн
сватејшөј синаод вылө	6 000 000	” ”
меставывса вичко докодјас	4 200 000	” ”
поп-даклы	17 000 000	” ”

Кымын мешөк су поңө вөлі тајө сөм вылас һөбны
мешөкас-кө төрө 80 кг су, а кг суыс сулалө 5 ур?

десатичнөј дробјас.

121. Кымынөд јукөн метрлөн лоө 1 дециметр? Гијөј
кывјасөн, кымын дасөд јукөн метрлөн лоө 2 дм, 7 дм,
9 дм?

122. Кымын соөд јукөн метрлөн 1 см, 2 см, 4 см,
9 см?

Гијөј кывјасөн, кымын соөд јукөн метрлөн метр да-
сөд јукөнын? 3 дасөд јукөнын? 7 дасөд јукөнын?

123. Кымын сурсөд жүкөн метр өтi сөөд жүкөн метрын? 3 сөөд жүкөн метрын?

124. Кымын сурсөд жүкөн метрлөн өтi дасөд жүкөн метрын? 3 дасөд жүкөн метрын?

Гижөј кывјасөн, кымынөд жүкөн метрлөн лоө 10 сөөд жүкөн метрлөн? 30 сөөд жүкөн метрлөн? 70 сөөд жүкөн метрлөн?

Кымынөд жүкөн метрлөн лоө 10 сурсөд жүкөн метрлөн? 40 сурсөд жүкөн метрлөн? 100 сурсөд жүкөн метрлөн? 300 сурсөд жүкөн метрлөн?

125. Поснөдөј:

1 дм 5 см — саңтiметрјасө.

1 дасөд жүкөн да 5 сөөд жүкөн — сөөд жүкөнјасө.

3 дм 4 см — саңтiметрјасө.

3 дасөд жүкөн да 4 сөөд жүкөн — сөөд жүкөнјасө.

5 дм 8 см — саңтiметрјасө.

5 дасөд жүкөн да 8 сөөд жүкөн — сөөд жүкөнјасө.

1 м 2 дм 7 см = 1 м   см?

1 једiница, 2 дасөд жүкөн да 7 сөөд жүкөн = 1 једi-
ница да   сөөд жүкөнлы.

126. Поснөдөј:

1 см 5 мм =   мм

1 сөөд жүкөн да 5 сурсөд жүкөн =   сурсөд жүкөнјасө.

2 см 7 м =   мм

2 сөөд жүкөн да 7 сурсөд жүкөн =   сурсөд жүкөнјасө.

1 дм 2 см 7 мм =   мм

1 дасөд жүкөн, 2 сөөд жүкөн да 7 сурсөд жүкөн —
сурсөд жүкөнјасө.

2 дм 3 см 5 мм =   мм

2 дасөд жүкөн, 3 сөөд жүкөн да 5 сурсөд жүкөн =
сурсөд жүкөнјасө.

127. Гижөј табыца вылыс став лыдјассө тақi:

1 м 2 дм 5 см = 1 м 25 см = 1,25 м.

7 дм 3 см = 73 см = 0,73 м.

Метрјас јединицајас	Фециметрјас, либѝ даѝѝѝ јукѝнјас метр- лѝн	Сањѝметрјас, либѝ ѝѝѝѝ ју- кѝнјас метр- лѝн	Милѝметрјас, либѝ ѝурѝѝѝ јукѝнјас метр- лѝн
1	2	5	—
—	7	3	—
—	4	2	3
—	—	5	—
—	—	5	4
2	—	8	—
3	—	7	5

128. Гѝжѝј деѝаѝѝчнѝј дробјасѝн.

5 м 2 ѝм	3 м 2 ѝм	5 см	7 м 2 ѝм	4 см	5 мм
3 м 7 ѝм	1 м 7 ѝм	3 см	2 ѝм	4 см	5 мм
8 ѝм	5 ѝм	2 см	3 ѝм		8 мм
12 м 4 ѝм	„	7 см		7 см	5 мм

129. Гѝжѝј тајѝ лѝдјасѝѝ тыр метрјасѝн, феѝиметрјасѝн да сањѝметрјасѝн:

3,2 м	0,25 м	2,37 м	2,425 м
4,5 м	0,48 м	1,25 м	0,372 м
7,3 м	0,75 м	7,42 м	0,045 м

130. Гѝжѝј деѝаѝѝчнѝј дробјасѝн:

3 шајт да 70 ур	1 шајт да 25 ур	35 ур	7 ур
2 шајт да 80 ур	13 шајт да 28 ур	75 ур	3 ур
15 шајт да 50 ур	15 шајт да 45 ур	84 ур	1 ур

131. Гижөй тыр шайтјасөн да урјасөн.

2,4 шайт	2,35 шайт
3,5 шайт	7,24 шайт
7,4 шайт	8,13 шайт

Кыңи поңө мөдногөн гижны:

0,75 шайт	0,48 шайт	0,01 шайт
0,34 шайт	0,03 шайт	0,09 шайт

132. Војдөр индөј, быд лыдын кымын быдса јединца, дасөд јукөн, соөд јукөн, сурсөд јукөн, сесса лыддөј тајө лыдјассө.

3,2	3,25	0,28	1,325	0,425	0,075
7,5	4,27	0,44	1,487	0,307	0,084
0,8	13,75	0,78	2,327	0,485	0,035

133. Поснөдөј метр соөд јукөнјасө: 0,1 м; 0,3 м; 0,7 м; 0,9 м. Поснөдалгас куңтасө индалөј метр вылыс.

134. Поснөдөј метр сурсөд јукөнјасө: 0,01 м; 0,03 м; 0,2 м; 0,3 м; 0,35 м.

135. Поснөдөј соөд јукөнјасө: 0,3; 0,5; 1,1; 2,5.

136. Поснөдөј сурсөд јукөнјасө: 0,02; 0,2; 0,07; 0,77; 0,03; 0,3; 0,15; 0,75.

137. Гырөдөј метр дасөд јукөнјасө: 0,30 м; 0,50 м; 0,300 м; 0,500 м; 0,700 м.

138. Гырөдөј метр соөд јукөнјасө; 0,030 м; 0,050 м; 0,200 м; 0,150 м; 0,250.

139. Жеңдөдөј (сократите):

0,30	0,300	5,20	4,300	0,030
0,50	0,400	3,20	5,400	1,230

140. Лыддөј тајө дробјассө да индөј, кодјас најө мөда-мөдыскөд öтыждаөс:

3,5	4,305	1,200	7,5
3,05	4,035	1,2	7,500
3,50	4,350	1,020	7,50
3,050	4,35	1,002	7,05

141. Мыјон торјалöны мöда-мöдыс тајö лыджасыс:

17 da 170	315 da 315000	42 da 40
25 da 2500	35 da 3002	715 da 700152

Мыјон торјалöны мöда-мöдыс тајö десатичнöй дроб-
жасыс:

0,17 da 0,170	4,3 da 4,3000	0,02 da 0,020
1,2 da 1,200	2,5 da 2,5000	1,3 da 1,300

десатичнöй дробжас содтöм да чинтöм.

142. $6 \text{ дм} + 3 \text{ дм}$ $6 \text{ дм} + 6 \text{ дм}$ $0,7 + 0,3$
 $0,6 \text{ м} + 0,3 \text{ м}$ $0,6 \text{ дм} + 0,6 \text{ дм}$ $0,7 + 0,5$
 $6 \text{ дм} + 4 \text{ дм}$ $7 \text{ см} + 3 \text{ см}$ $0,7 + 0,7$
 $0,6 \text{ м} + 0,4 \text{ м}$ $0,07 \text{ м} + 0,03 \text{ м}$ $0,7 + 0,8$
 $6 \text{ дм} + 5 \text{ дм}$ $7 \text{ см} + 5 \text{ см}$ $0,08 + 0,02$
 $0,6 \text{ м} + 0,5 \text{ м}$ $0,07 \text{ м} + 0,05 \text{ м}$ $0,08 + 0,04$

143. $1 \text{ м } 5 \text{ дм} + 3 \text{ дм}$ $2 \text{ м } 6 \text{ дм} + 1 \text{ м } 4 \text{ дм}$
 $1,5 \text{ м} + 0,3 \text{ дм}$ $2,6 \text{ м} + 1,4 \text{ м}$
 $1 \text{ м } 5 \text{ дм} + 5 \text{ дм}$ $2 \text{ м } 6 \text{ дм} + 1 \text{ м } 6 \text{ дм}$
 $1,5 \text{ м} + 0,5 \text{ м}$ $2,6 \text{ м} + 1,6$

144. $1 \text{ м } 7 \text{ дм} + 4 \text{ дм } 5 \text{ см}$ $1,7 + 1,55$ $2,5 + 0,75$
 $1,7 \text{ м} + 0,45 \text{ м}$ $2,3 + 0,75$ $3,8 + 0,45$
 $2 \text{ м } 8 \text{ дм} + 3 \text{ дм } 5 \text{ см}$ $1,23 + 1,77$ $2,75 + 1,25$
 $2,8 \text{ м} + 0,35 \text{ м}$ $1,45 + 0,45$ $3,88 + 1,12$

145. $1 \text{ м} - 4 \text{ дм}$ $1 \text{ дм} - 5 \text{ см}$ $2 - 0,5$
 $1 \text{ м} - 0,4 \text{ м}$ $0,1 \text{ м} - 0,05 \text{ м}$ $2 - 1,5$
 $1 \text{ м } 2 \text{ дм} - 4 \text{ дм}$ $1 \text{ дм} - 4 \text{ см}$ $0,3 - 0,05$
 $1,2 \text{ м} - 0,4 \text{ м}$ $0,1 \text{ м} - 0,04 \text{ м}$ $0,3 - 0,15$

146. $4 \text{ м} - 5 \text{ дм}$ $7 \text{ м } 2 \text{ дм} - 2 \text{ дм } 5 \text{ дм}$
 $4 \text{ м} - 0,5 \text{ м}$ $7,2 - 2,5 \text{ м}$
 $4 \text{ м} - 2 \text{ м } 5 \text{ дм}$ $6 \text{ м } 5 \text{ дм} - 2 \text{ м } 8 \text{ дм}$
 $4 \text{ м} - 2,5 \text{ м}$ $6,5 \quad - 2,8$

$1,7 + 0,3$	$5 - 2,5$	$7 - 3,4$
$1,7 + 0,6$	$5 - 4,5$	$6 + 2,5$
$1,7 + 1,3$	$7,2 - 5,7$	$9 - 4,3$
$1,7 + 1,6$	$8,1 - 3,6$	$7 + 0,8$

147. Гижӧй десагичнӧй дробжасӧн:

400 г = кг	10 г = кг	1 г = кг
100 г = кг	50 г = кг	5 г = кг
135 г = кг	7 кг 400 г = кг	7 кг 430 г = кг
427 г = кг	9 кг 300 г = кг	8 кг 350 г = кг

148. Кымын грамм лоӧ:

0,8 кг	0,85 кг	0,05 кг	0,052 кг	0,125 кг
0,7 кг	0,73 кг	0,04 кг	0,042 кг	0,324 кг

149. Гижӧй тајӧс килограммжасӧн да граммжасӧн:

1,2 кг	3,02 кг	2,25 кг	0,025 кг
1,7 кг	1,04 кг	1,35 кг	2,037 кг
2,5 кг	1,07 кг	2,75 кг	1,038 кг

150. Гӧрдармејецлы сетчӧ суткі кежлӧ:

ручӧг пыч . . . . . 750 г.	градывив нуктас 440 г.
јај 250	пыч . . . . . 20 г
выј 35	сакар . . . . . 85 г
шыдӧс 150	щаж . . . . . 3,3 г

Гижӧй тајӧ продуктајасыслыс сӧктасӧ килограммжасӧн.

151. Содталӧј:

0,75 + 0,25	2,5 + 0,75	2,25 + 0,35
0,75 + 0,45	2,5 + 0,83	2,25 + 0,8
1,75 + 0,55	2,5 + 0,55	2,25 + 1,4
1,75 + 0,75	2,5 + 0,51	2,25 + 0,05

152. Чинталӧј:

0,75 - 0,38	2,5 - 0,75	2,25 - 1,17
0,75 - 0,15	2,5 - 0,45	2,25 - 0,85
1,75 - 0,95	2,5 - 1,35	2,25 - 1,8
2,75 - 0,9	2,5 - 2,05	2,25 - 1,85

153.	4,253 — 1,82	8,2 — 1,663	5,62 — 3,425
	3,286 — 1,476	7,3 — 2,482	3,17 — 1,283
	0,375 — 0,115	3,7 — 1,245	4,16 — 2,345
	0,375 — 0,18	5,1 — 3,723	2,15 — 1,563

154. Содталөј:

13,725 + 4,288	8,34 + 12,375	15,028 + 7,372
12,343 + 5,778	9,8 + 13,435	4,705 + 3,295
18,275 + 7,48	7,52 + 5,48	5,427 + 13,593
19,195 + 6,35	13,27 + 7,73	7,288 + 2,712

КЫҢИ ОВЛІСНЫ РАБОЧӨЈЛАС РЕВОЛУЦІАӨҢ.

155. 1913 воын вөлөма 3 000 000 рабочөј. На пөвсын 0,15 јукөныс вөлөмаөс челаф 10 арөсөң, да 0,1 јукөныс челаф 16 арөсөң. Кымын посні челаф да ғырысжык челаф ужалөмаөс секи фабрик-заводјасын? (750 000).

156. 1 800 000 фабричнөј рабочөјјас пыс 550 000 рабочөјыс ужалөмаөс 10-12 часөн суткі, 650 000 рабочөј — 9-10 часөн суткі, а мукөдыс — 8-9 часөн суткі. Кымынөд јукөн рабочөјыс ужавлөмаөс 9 часыс ешажык суткінас?

157. 1913 воын ужалан лун рабочөјлөн шөркода лыф-дөмөн вөлі 9,87 час, а 1927-28 воын 7,71 час. Кымын час вылө чіні ужалан лун рабочөјјаслөн 1927-28 воын?

158. Амерікаын рабочөјјас быд вежон ужалөны 49,6 час, а міјанын 45 час. Кымын часөн міјан рабочөјјас ешажык ужалөны амерікаса рабочөјјасыс?

Фесатічнөј дробјас содталөм да чінталөм.

159. Содталөј:

28,3 + 37,8	2,75 + 1,8	7,285 + 3,45
14,8 + 15,2	2,75 + 13,6	5,483 + 7,568
14,8 + 7,75	2,75 + 1,45	2,187 + 3,113
14,8 + 0,82	2,75 + 2,05	4,139 + 1,261

160. Чінталөј:

18,723 — 5,688	9,72 — 3,545	8,3 — 3,425
27,613 — 18,927	7,36 — 4,125	7,2 — 3,823
14,327 — 7,49	8,25 — 3,842	15 — 2,48
15,213 — 8,75	8,37 — 5,734	18 — 3,625

161. Решитөй примерјас:

$$\begin{aligned} (3,6+7,8) - (2,8+5,3) & \quad (7,14+0,58+4,7) - (3,75+5,8) \\ (7,8+3,5) - (5,9+2,8) & \quad (3,15+2,3+6) - (2,34+3,16) \\ (8,4-3,8) - (7,5-4,8) & \quad (7,12+2,8+6,08) - (3,17-0,18) \\ (7,3-2,9) - (8,1-5,8) & \quad (3,18+5,02+7,5) - (7,12-3,8) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 162. & \quad 8,3 - 3,12 + 7,15 - 8,12 & \quad 17,2 - 3,18 - 2,7 - 3,12 \\ & \quad 4,5 - 2,75 + 3,12 - 4,85 & \quad 28,3 - 4,15 - 7,38 - 5,17 \\ & \quad 7,3 - 1,28 + 4,8 - 9,72 & \quad 75,8 - 16,2 - 34,75 - 8,25 \\ & \quad 3,3 + 7,25 - 3,25 - 1,48 & \quad 43,4 - 13,7 - 5,18 - 3,14 \end{aligned}$$

163. Пытыра мешөк (брутто) сөкта 82, 4 кг. Тыртөм мешөк сөктаыс (тара) 0,5 кг. Уна-ө пыыс (нетто) мешөкас? (81,9 кг).

164. Турунтыра вагон (брутто) сөкта 14,74 т. Тыртөм вагон сөктаыс 8,19 т. Уна-ө туруныс (нетто) вагонас? (6,55 т.)

165. Тыртөм төварнөй појезд паровознас і ставнас веситө 427,6 тонна. Пестыра појезд веситө 1016,1 тонна. Уна-ө песыс појездас?

166. Сітєчпома кооператівлы сувтіс 42,22 ш. Сіјөс вузалісны 45,1 шајтыс. Уна-ө барыш воіс кооператівлы сітєчпомаыс?

167. Колк јашшік кооператівө нөбісны 51,6 шајтыс, а вузалісны сіјөс 49,8 шајтыс. Уна-ө убытка воіс?

ПРОМЫШЛЕННОСТЪ КЫПТӨМ ДА РАБОЧӨЈ ЛЫД СОДӨМ.

168. Уна-ө крестана ветлісны најөвітчыны карјасө. 1860 воын карјасын вөлі 5 000 000 олыс, а сіктјасын 12 пөв унжык сыыс. 1916 воын карјасын вөлі 20 000 000 сајас олыс, а сіктјасын 5 пөв унжык сыыс. Кымын олыс вөлі сіктјасын 1860 воын? 1916 воын? Кымынөд јукөн вөлөма став олыс піас карса олысјас 1860 воын? 1916 воын? ($\frac{1}{13}$; $\frac{1}{6}$).

169. 1926 воын Комі областын сіктјасын вөлөма 215 800 олыс, а карын 41 пөв ешажык сыыс. Кымын олыс вөлөма карын 1926 воын? Кымынөд јукөн лоө сікт-са олысјасыс став олыс піас областас?

170.

Војас	Перјома ішом (тоннаһн)	Кістома чугун (тоннаһн)	Корттујас куӑта (кі- лометрһн)	Фабрічнӑй рабочӑјјас лыд
1850	200 000	230 000	1 000	520 000
1875	1 000 000	380 000	18 600	670 000
1900	16 000 000	2 900 000	54 000	2 100 000
1913	36 000 000	4 000 000	65 800	3 000 000

Петкӑдлӑй вескыднӑлпелӑса диаграммајасӑн кыӑи со-
дӑма ішом перјом, чугун кістӑм, корттуј вӑчӑм, рабо-
чӑјјас лыд.

Лӑсӑдӑј сӑӑи, медем ӑти чом судта тетраданыд пон-
дас петкӑдлыны: 2 млн тонна ішом, 300 000 т чугун,
4 000 км корттуј, 200 000 рабочӑј.

171. Цар дырји Россіјаын рабочӑјјас зев частӑ бастујт-
лісны. Лыдӑӑј тајӑ таблицасӑ:

Војас	Завод лыд, кӑни вӑлӑ- маӑс забас- товкајас	Бастујтыс рабочӑјјас лыд
1897	150	60 000
1903	600	87 000
1905	14 000	2 800 000
1906	5 000	1 000 000
1913	2 500	900 000

Арталөј, кымын бастујтыг рабочөј шөркөдә вөлөма быд во быд заводын?

1903 воын вөлөма гөгрөстөмөн став рабочөјыс 2 000 000 морт. Кымынөд жүкөн на пыг бастујтөмаөс сiјө воас? ($\frac{1}{23}$).

1905 воын вөлөма 2 500 000 рабочөј, а бастујтөмаөс сiјө онас 2 800 000 рабочөј. Кың сiјө вермис лоны?

1913 воын вөлөма 3 000 000 рабочөј, а бастујтөмаөс 900 000 рабочөј. Кымынөд жүкөн рабочөјяс бастујтөмаөс?

172. Комі областын заводжасын 1928-29 воын вөлі 500 рабочөј, а 1929-30 воын 980 рабочөј. Кымын рабочөј сөдөма?

МИРОВОЈ ВОЈНА.

173. 1914 воса мировөј војна вылын косасисны 40 000 000 салдат, на пыцкын Россiясаң 15 000 000 салдат. Кымын роч салдат вөлөма быд сурс салдат вылө сојузнөј армiяыс? (375).

174. Россiјаөн ыстөм 15 000 000 салдат пыг $\frac{1}{6}$ жүкөнсө вiисны, $\frac{1}{4}$ жүкөнсө раңитисны, $\frac{1}{6}$ жүкөныс згiңитисны вошисны. Кымын морт ставсө вiисны, раңитисны да вошитисны таяө војна дырјi Россiяыс? (8 750 000).

175. Њөл воса војна вылө Россiја виңис 40 000 000 000 шајт зарңиөн. Кымын шајтөн виңөмаөс быд лун? (27 400 000 ш).

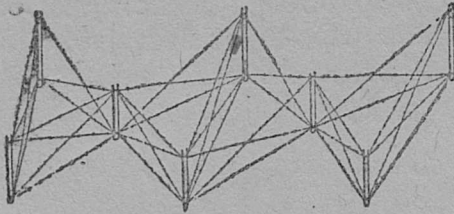
176. Њөл воөн Россiја виңөма војна вылө 40 000 000 000 шајт. Арталөј, унаөн ө воө таяө рөскөдыс быд семја вылө? Став јөзсө Россiяыс лыддөј 160 000 000 морт, семјаын, шөркөдә, 5 мортөн (1250 ш).

ОБОРОНА.

177. Царскөј армiяын Россiяын вөлі 1 200 000 салдат. Гөрд армiяын сөмын сы жын мында. Војнаөң Россiяын олысыс вөлі 160 000 000 морт. Öнi Сојуз пастаын олысыс лыддысө 150 000 000 морт. Қымын салдатөн шөркөдә вөлөма быд 1000 олыс вылө Россiясын? Кымын гөрдармејецөн воө быд 1000 морт вылө öнi? (8; 4)

178. 1. Францијаын 40 000 000 олыс. Воженнөй рөскөд во вылө сымөн вөлі 600 000 000 шайт. Кымын шайт воженнөй рөскөдыс воө быд морт вылө?

2. ССРС-ын 150 000 000 олыс. Воженнөй рөскөдыс 750 000 000 червоннөй шайт. Кымын шайтөн воженнөй рөскөдыс воө быд морт вылө Сојузын?

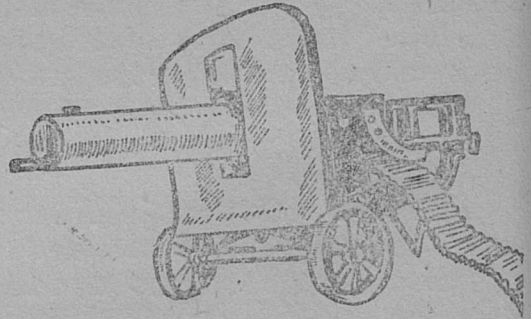

14 гижла.

179. Колө вөчны 250 м куза проволочнөй заграждённө кык ортчөн. Уна-ө проволока сетчө мунас? Быд 10 метр заграждённө вылө өтө вичас колө 60 м проволока, а кык вичөн-кө вөчны—90 метрөн унжык. 6 метр проволока веситө 1 кг. (625 кг).

180. Тажө заграждённө динас сувтөдөмаөг 4 пулемјот. Быд пулемјот лыжө 1 минутө 250-ыс. Кымыныс лыжасын нольнап пулемјотыс часжынөн? (30 000).

Кымын винтовкаа мортөс колө сувтөдны сижө пулемјотјас местаө лыжны часжынөн сымдаыс-жө, кымыныс лыжөны пулемјотјас? Öтө минутөн өтө лыжыс лыжө 8-ыс. (125).

15. Пулемјот.

181. Ротаын 180 красноармејец да 4 повозка. Красноармејецјасыс мунисны мөдә-мөд бөрсаыс 4 мортөн быд

вичын, а повозкајасыс—өткөн-өткөн. Красноармејецјас вичкост 1 восков, а повозкајас кост 3 восков. Быд повозка вөвнас 6 восков куза. Быд вич тујсө бөстө 1 восков куза. Кымын метр куза нужалө ротаыс таји мунигас, 1 восковыс-кө лоө 7 дм? (87,5 м).

182. Красноармејец новлөдлө сөреыс 4,5 кг сөкта винтовка, 2,69 кг сөкта патрон, 3,17 кг сөкта шыңель,

4,0 кг сөкта коғолок, 1,23 кг сөкта походнөй палатка да 2,54 кг сөкта мукөд торјас. Уна-ө кыскө став тајө торјыс? (14,6 кг).

183. Кыңи төдны, ылынө неприятељскөј орудијө? Сижөс төдөны сы серти, ыжыд-ө лоө кост щын мытчысөмсаңыс лыјөм шы кывтөзыс. Ылын-ө неприятељскөј орудијө, щын мытчысөмсаңыс-кө лыјөм шы кывтөз колі 11 сек? Лыјөм шы 1 сек. мунө 330 м. (3,63 км).

184. 1 : 2500 масштаба план ылын сиктсаң вөрөз 4 см да 5 мм. Ыжыд-ө сјө костыс збыљвылас? (112,5 м).

Артавны велөдчөм.

185. 4 кг 400 г · 4   41 кг 400 г : 36
 2 кг 25 г · 17   54 кг 80 г : 48
 5 кг 800 г · 25   33 750 г : 125
 3 кг 750 г · 32   58 750 г : 1кг 250 г
 6 кг 240 г : 65   78 300 г : 1кг 450 г
 4 кг 830 г : 46   40 300 : 1кг 550 г

186. 40 кг — (1 кг 150 г · 22)   16 т 500 кг · 18
 50 кг — (1 кг 160 г · 35)   3 т 250 кг · 15
 50 кг — (2 кг 480 г · 15)   5 т 15 кг : 295 кг
 10 кг — (250 г · 17)   84 т 500 кг : 3 т

16 т 500 кг. 37 + 40 т. 250 кг
 (25 т 780 кг + 35 т 780 кг) : 18
 (330 кг — 4 кг 150 кг) : 3 кг 430 г
 (73 т 180 кг — 15 кг 730 г) : 15

187. 1 дм 5 см · 28   1 ст 2 д · 32
 12 дм 7 см · 15   4 ст 15 д · 15
 3 м 15 см · 25   5 ш. 27 ур · 8
 4 м 25 см · 18   13 ш. 18 ур · 14

(1 м 14 см · 16) + (1 м 38 см · 43)
 (2 м 34 см · 15) + (2 м 10 см · 19)
 (28 м 20 см · 15) + (52 м 64 см : 47)
 (19 м 98 см : 27) + (21 м 42 см : 17)

188. 1 см 3 мм · 250   7 кг 4 г : 2
 97 м 35 см : 295   3 ш. : 5
 51 м 2 дм : 3200   7 м 5 см : 5
 38 м : 9 см : 5 мм   200 ш : 10

ССРС да СОЦИАЛИЗМ ТЕЧАН УЖ.

ССРС—АС ГОРНИЯ ЛӨЗЖАСЛӨН СОЈУЗ.

189. Сөвет Сојуз площадь 21 500 000 кв. м.

РСФСР площадь пөшти	0, 92	жүкөн сийө	площадасы		
Украина республика площадь	0, 02	„	„	„	
Белоруссия „	0,006	„	„	„	
Туркмен „	0, 02	„	„	„	
Кавказсайса „	0, 01	„	„	„	
Узбек да Таджик „	0,015	„	„	„	

1. Гижлаалөй 10 см бокјаса квадрат. Жүкөй сийөс пөшти со квадрат вылө (квдратнөй сантөметрјас вылө). 92 чомјыс, лөбө 0,92 соод жүкөнүс ыжыд квадратислөн лөө РСФСР площадь. Гөгөрыс сийөс гижнөтөй. 2 чомјын, лөбө 0,02 жүкөнүн ыжыд квадратас, лөө Украина республика. Сийөс бара гөгөрыс гижнөтөй. Сийө торјөдалөй став республикасо. Ыжыд-ө РСФСР площадь? (19780 000 кв. км).

190. 1929 воын РСФСР площадь вөлі 20 000 000 кв. км. Сөні олісны 100 000 000 морт.

Украина республика площадь сийө воө вөлі 460 000 кв. км, сөні олісны 29 900 000 морт.

Арталөй, кымын олысөн волөма быд кв. км вылө РСФСР-ын, Украинаын-и? Кымын пөв Украинаын 1 кв. км вылын унжык олысыс Россияын дорыс? (13).

191. Сојузын став олысыс 150 000 000 морт. $\frac{1}{4}$ жүкөнүс на пыщкыс олоны сөктјасын, а мукөдыс карјасын. Уна-ө сөктса да карса олыс торјөн Сојуз пастын? (120 мөльон, 30 мөльон).

192. 1927-28 воын „Југөр“ коммунасыс 30 шленнажө-вөтисны вөр лөзөмөн 6008 шөйт, а 1930 воын сийө-жө ужалысјасыс вөр лөзөмыс бөстисны 7500 шөйт. Уна-ө соодөма нажеткаыс өтө ужалыс вылө.

193. Торјон омыс крестанинлөн овмөссыс докод 1929 воын вөлі 60 шајт да 45 ур морт вылө. Колхозө пырөм бөрын сјјө-жө семјалөн докод первојја вонас-жө содис 0,28 пөв. Уна-ө воөма докод колхозын өтї морт вылө?

194. Вітвөса план сертї колө вөлі сетны промышленностө медвоzza воас 1 659 000 000 шајт, мөд воас 2 331 000 000 шајт. Збылсө лої сетөма медвоzza воас 1 734 000 000 шајт, 2 воас 3 923 000 000 шајт. Уна-ө унжык сөм лої сетөма промышленностө пјатїлетка воzza кык воын?

195. „Выл-моз“ коммунаын быд ужалыс вылө воөма докод 1928 воын 250 шајт да 65 урөн, а кујим во мысты, арталөмаөс, сјјө лоө 465 шајт да 40 урөн. Уна-ө докод бөстасны „Выл-моз“ коммунаын ужалысјас 1931 воын, ужалыс-кө сені лоө 142 морт? Кымын шајтөн унжык докод пондас воны быд морт вылө кујим во мысты?

196. 1928 воын Комї област вөчїс 1 758 837 куб. метр вөр, 1929 воын сы 1,81-өд јукөн мында унжык сыыс, а пјатїлетка бөрја воө шуөма вөчны 22 млн куб. м вөр. Уна-ө вөр леzөма кык воөн (28 да 29 војасын)? Уна-ө содас вөр леzөм пјатїлетка бөрја војасө?

197. Овмөс кыпөдан вітвөса план сертї медвоzza воас кїстөма 4,07 млн т. чугуи, мөд воас 5,5 млн т, да 1930-31 воын арталөма кїстны 7,7 млн тонна. Уна-ө чугуи лоө кїстөма Сојузын кујим воөн?

198. Казакстанын кыпөдөны промышленност, пондасны перјыны ыргөн, цїнк, свїнеч; вөчны кучїк, сакар, выј; кыны новлан дөра.

1. 1928 воын Казакстанын вөлөма став фабрїк-заводыс, руднїкјасыс-да, 66 600 000 шајт дон. Віт воөн шуөма вөчны выл фабрїк-заводјас да руднїкјас 345 700 000 шајт дон. Віт воөн фабрїк-заводјасыс да машїнајас кїссасны 46 600 000 ш. дон. Уна-ө пондасны сулавны став фабрїк-заводыс віт во мысты? (365 700 000 ш.).

2. Пјатїлетка заводїтчїгөн Казакстан леzлїс төвар 40 000 000 шајт дон. Пјатїлетка помасїг пондас леzны 160 000 000 шајт дон. Кымын пөв содас Казакстанын төвар вөчөм віт воөн?

КОММУНИСТИЧЕСКОЈ ИНТЕРНАЦИОНАЛ ДА СТАВМУВЫВСА КОМСОМОЛ.

199. 1928 воын Сöвет Союзын вöли 2 100 000 комсомолец. Мукöд странајасын öтлаын став комсомолыс вöли 30 пöв ещажык сыыс. Кымын комсомолец вöли 1928 воын му пастаын? (2 170 000).

200. Коммунистическöј интернационалын лыддысö вöли 1 900 000 морт. На пыщкыс Сöвет Союзса коммунистјас 75%. Кымын коммунист мукöд государствојасын?

201. Компартия XV да XVI сјезд костын Сöвет Союзын компартияын codi 549 144 шлен (вöли 1 382 854 ш.).

Комсомолын сijö кадас codic 529 150 выл шлен (вöли 2 465 000). Арталöј, кымын коммунист да комсомолец вöли XVI партсјезд кeжö? Лöсöдöј лыдјассыс диаграммајас.

Сijö-жö кадын общественнöј организацијајасын шленјас со кыңи codины:

Профсоюзјасын	10 441 400-сан	11 585 300-öз
Осоавиахимын	2 950 000	„ 5 100 000 „
МОПР-ын	3 631 000	„ 4 015 096 „
Лентöдтöмјас	138 402	„ 2 500 000 „

Лöсöдöј тајö лыдјасыс задачајас.

Пельöсјас мурталöм.

Пельöс мурталигөн сijöс öтлааститöны (сравнивают) вескыд пельöскöд. А вескыд пельöсыс поводнöј ыжыд мера, сывöсна сijöс жүкöны öтгырса 90 пельö. $\frac{1}{90}$ жүкөн вескыд пельöслөн шусö пельöс градусөн. 16-d гижла вылын вескыд пельöс жүкöма öтыжда 90 пельöс вылö—пельöс градус вылö.

202. Вескыд пельöс јывсаңыс-кö (шöрсаңыс) гижтам кыщ (гöгыл), кымынöд жүкөн тыр кыщлөн лöп пельöс бокјас костас?

Вескыд пельöссö-кö жукам пельöс градусјас вылö, кымын пельö жүкас пельöс помјас костса кыщ торјыс? Öтгырсаöс-ö лöпны сijö торјасыс (дуговой градус)?

$\frac{1}{90}$ жүкөн кыщ нөлöд жүкөнлөн шусö дуговöј градусөн.

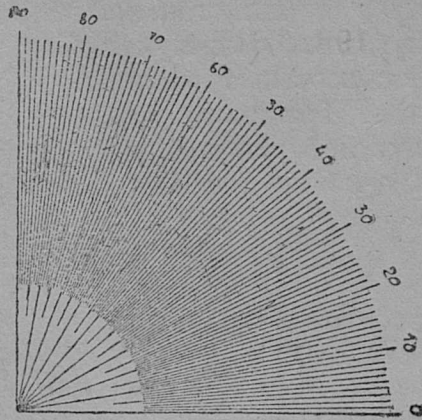
203. Кымынөд жүкөн быдса кыщлөн лоө дуговөй градус? Петкөдлөй дуга, көні мед вөлі 20 градус, 45 градус, 90 градус, 135 градус.

Кымын дуговөй градус кыщ жынжын? кыщ $\frac{1}{10}$ жүкөнүн, $\frac{1}{3}$ жүкөнүн, $\frac{1}{20}$ жүкөнүн?

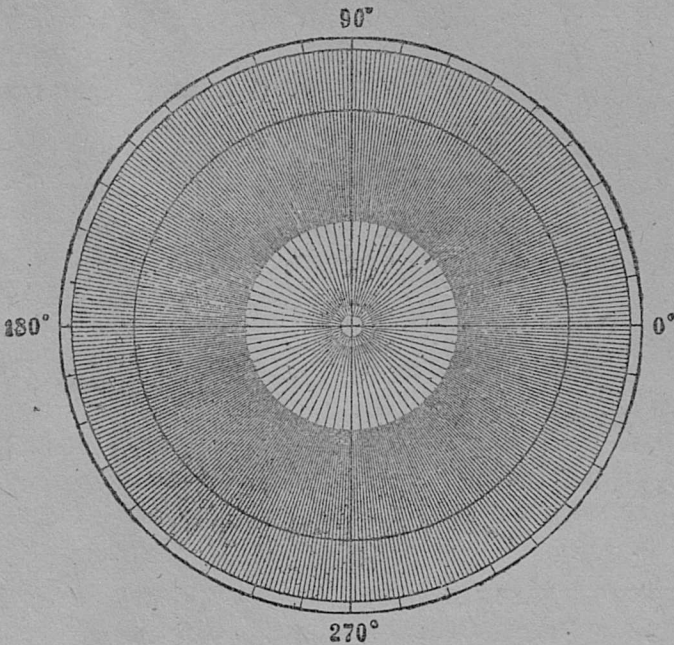
Петкөдлөй 15 пелөс градуса пелөс? Кымын дуговөй градус сижө дугаын?

Петкөдлөй 30° , мөд ногөнкө шуны—30 пелөс градуса пелөс. Кымын дуговөй градус сижө дугаын?

Петкөдлөй 45° пелөс. Кымын дуговөй градус сижө дугаын?

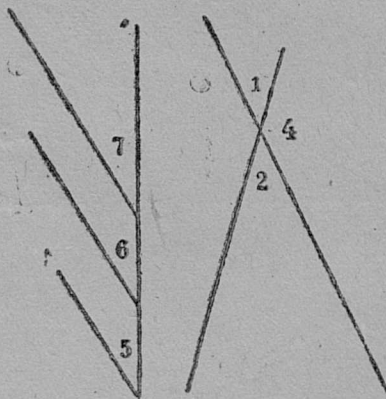
16 гижла.

17 гижла.

Петкөдлөй 60° пелөс да 60° дуга
 100° " " 100° "
 150° " " 150° "

204. Пелӧсјас мурталӧны транспортїрӧн со кыді. Транспортїрсӧ пунктӧны пелӧс вылас сізі, медым сьлӧн дуга шӧрыс стӧч лоӧ пелӧс јывшӧрас, а ӧті пелӧс бокыс дуга помӧдыс мунас. Сізі пунктӧм бӧрын вижӧдӧны кушӧм пас вестын транспортїр сертыс лоӧ мӧд бокыс пелӧсыс-лӧн? Транспортїр серті мі лыѳам, кымын дуговӧј градус лоӧ пелӧс бокјас коста дугаын. Шуам, сіјӧ лоі 35°, Сіѳ-кӧ инӧ і пелӧсыс лоӧ 35°-а.

18 гїжла.

Мурталӧј транспортїрӧн кымынкӧ пелӧс.

205. 1. Гїжлаалӧј транспортїрӧн пелӧсјас 30°; 40°; 50°; 45°; 60°; 90°; 100°; 120°; 146°.

Кушӧм пелӧсјас тани јосӧс? Кодјас паскыдӧс (тупые)?

2. Гїжлаалӧј транспортїртӧг пелӧсјас 60°; 45°; 30°; 90°; 120°; 150°. Проверїтӧј транспортїрӧн вернӧ-ӧ лоӧма тіјан гїжлаалӧм-ныд.

3. Мурталӧј пелӧсјас 5, 6, 7 (18 гїжла).

206. Мурталӧј пелӧсјас кујим пелӧснїклыс (21 гїжла, 45 лїстбок).

Кыша диаграмма.

19-ӧд гїжла вылын кыш јуклӧма ӧтгырса 100 пелӧ, секторјасӧн шусӧны. Быд сектор лоӧ ӧті соӧд јукӧн тор кышлӧн. Ташӧм кышӧн мі пондам петкӧдлыны быдса торјас і сылыс торјассӧ — јукӧнјассӧ.

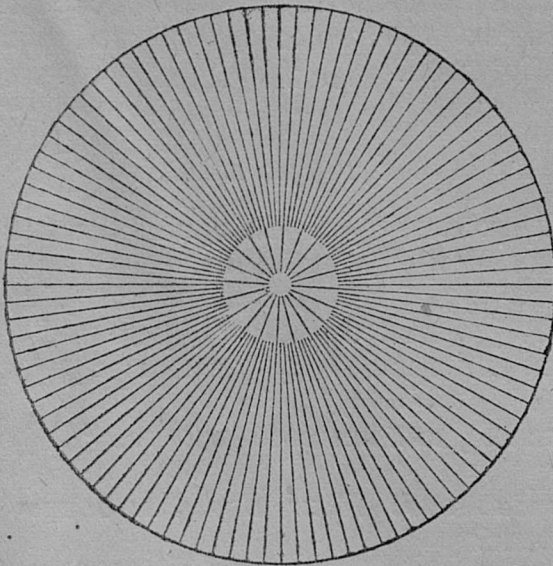
207. Петкӧдлам Сојузын олысјас јылыс — карса і сіктса јӧз-јылыс.

Карјасын ужавны вермыс јӧз . . .	0,13	став олыс піеыс
„ ужавны вермытӧмјас . . .	0,07	„ „ „
Сіктјасын ужавны вермыс јӧз . . .	0,40	„ „ „
„ ужавны вермытӧмјас . . .	0,40	„ „ „

Гїжлаалӧј тетраѳад цїркүлӧн кыш, 19 гїжла вылын ыждаӧс. Торјӧдӧј гїжла вывса кышыс 0,13 јукӧнсӧ да

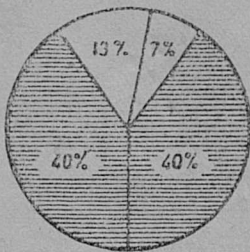
цїркулөн мєрајтөмөн сыыжда-жө тор торјөдөј асланыд гїжлаалөм кыщ вылын.

Торјөдөј асланыд кыщыс 0,07 јукөн да 0,40 јукөн. Бөчөј секторјас, кыңи петкөдлөма 20-d гїжла вылын.

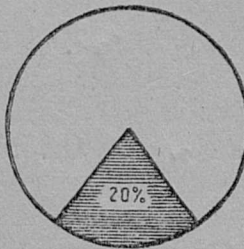

19 гїжла.

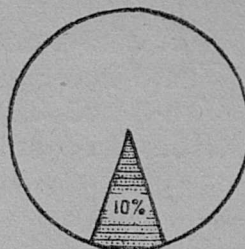
Өтї соод јукөн торлөн (предмета) лїбө лыд-лөн шусө процентөн.

20 гїжла.

21 гїжла.

Карса олысјас пөвсын ужавны вермысјас 0,13 јукөн став олыссыс, лїбө 13% — 13 процент; ужавны вермытө-

мыс 7% олыс лыдыс. Сіктјасын ужавны вермысјас 40% олыс лыдыс.

208. 21-d гижла вывса кыщјас петкөдлөны госу­дар­ственнөј рөскөдјас Франціјалыс да Сөвет Сојузлыс.

Секторјасөн петкөдлөма војеннөј рөскөдјас. Кымынөд јукөн лоө војеннөј рөскөдыс став рөскөд дінас Франціја­лөн, Сөвет Сојузлөн? ($\frac{1}{5}$, $\frac{1}{10}$).

Лыд торјас арталөм.

209. 1. Петкөдлөј $\frac{2}{5}$ м да арталөј, кымын см метр $\frac{1}{5}$ јукөннын да метр $\frac{2}{5}$ јукөннын.

2. Петкөдлөј $\frac{3}{5}$ јукөн дм да висталөј, кымын міллі­метр метр $\frac{1}{5}$ јукөннын да метр $\frac{3}{5}$ јукөннын?

210. Поснөдөј граммө $\frac{2}{5}$ јукөн кг; $\frac{3}{10}$ јукөн кг; $\frac{7}{25}$ јукөн кг.

211. Поснөдөј кв. метрјасө 0,2 га, $\frac{3}{4}$ јукөн га, $\frac{3}{8}$ јукөн га.

212. Мешөкө төрө 48 кг пыҗ. Уна-ө пыҗ төрас ме­шөк $\frac{5}{8}$ јукөнас?

213. Гектар му вылыс бур воө воө 1800 кг су. Уна-ө су воас 0,75 јукөн гектарыс? 0,17 јукөн гектарыс? (1350 кг; 324 кг).

214. 1 метр ној сулалө 12 шајт да 50 ур. Уна-ө су­лалө 0,7 јукөн метр ној; 0,9 јукөн метр ној; 0,5 јукөн метр ној?

515. Уна-ө лоө $\frac{3}{4}$ јукөн 300; 3136?

Уна-ө лоө $\frac{5}{8}$ јукөн 1000; 3 000; 5 000?

Уна-ө лоө 0,66 јукөн 1 000; 10 000; 78 000?

216. Уна-ө лоө 2 500 лөн 0,15; 0,25; 0,33; 0,66; 0,99; 0,75?

10, 100 да 1000 вылө десатичнөј дробјас өктөм да јукөм.

217.	0,3 · 10	0,04 · 10	0,003 · 10	0,4 · 10	0,04 · 10
	0,5 · 10	0,05 · 10	0,008 · 10	2,4 · 10	0,24 · 10
	0,8 · 10	0,08 · 10	0,005 · 10	5,4 · 10	0,54 · 10
	0,1 · 10	0,01 · 10	0,001 · 10	7,4 · 10	0,74 · 10

218.	3,18 · 10	0,004 · 10	1,725 · 10	0,3 · 100	0,03 · 100
	4,56 · 10	0,024 · 10	2,467 · 10	0,5 · 100	0,05 · 100
	7,86 · 10	0,054 · 10	9,425 · 10	0,8 · 100	0,08 · 100
	9,75 · 10	0,074 · 10	8,242 · 10	0,1 · 100	0,01 · 100

219.	0,003 · 100	0,25 · 100	3,47 · 100	3,125 · 100
	0,005 · 100	0,75 · 100	7,25 · 100	0,125 · 100
	0,008 · 100	0,84 · 100	4,26 · 100	0,025 · 100
	0,001 · 100	0,99 · 100	5,72 · 100	0,042 · 100

220.	0,3 · 10	0,27 · 10	1,425 · 10	0,125 · 10
	0,3 · 100	0,27 · 100	1,425 · 100	0,125 · 100
	0,3 · 1000	0,27 · 1000	1,425 · 1000	0,125 · 1000

221.	1 : 10	27 : 10	0,1 : 10	3,1 : 10	0,31 : 10
	3 : 10	35 : 10	0,3 : 10	3,3 : 10	0,33 : 10
	5 : 10	74 : 10	0,5 : 10	3,5 : 10	0,35 : 10
	7 : 10	35 : 10	0,7 : 10	3,7 : 10	0,37 : 10

222.	24,3 : 10	0,4 : 10	1,4 · 10	0,35 · 10
	35,7 : 10	0,4 : 10	1,4 : 10	0,35 : 10
	42,5 : 10	0,8 : 10	2,5 · 10	1,25 · 10
	48,2 : 10	0,8 : 10	2,5 : 10	1,25 : 10

223.	1 : 100	27 : 100	0, : 100	2,2 : 100	44,3 : 100
	3 : 100	45 : 100	0, : 100	3,4 : 100	75,8 : 100
	5 : 100	74 : 100	0, : 100	7,5 : 100	49,1 : 100
	7 : 100	35 : 100	0, : 100	6,8 : 100	27,5 : 100

224.	32 : 10	742 : 10	3,4 : 10	25,7 : 10
	32 : 100	742 : 100	3,4 : 100	25,7 : 100
	32 : 1000	742 : 1000	0,75 : 1000	25,7 : 1000
	325 : 1000	3742 : 1000	0,75 : 1000	25,7 : 1000

225. Бөрjөj сещөм примерјас, көнi 10 да 100 ылө өктөм бөрүн ковмас чүтiксө пуктыны сымда пас сажө, кымын пас дробас чүтiк бөрас.

226. Бөрjөj сещөм примерјас, көнi 10 да 100 ылө жүкөм бөрүн чүтiксө ковмас пуктыны сымда пас сажө, кымын дробас чүтiк ыөзвылас.

127. Бөрjөj сещөм примерјас, көнi 10 да 100 ылө жүкiгөн колө чүтiксө пуктыны чүтiкөз сулалан пасјас лыдсыс унжык лыд сажө.

228. Ғеш задача. Өтi морт корöма миллион листбока ыга. Вайöмаос сылы сешöмсö. Вермис-ö сijö лыфыны сijö ыгасö? Кыз-ö вöлöма ыгаыс, öтi листбокыс-кö 0,07 мм кыза? (35 м).

229. Ғеш задача. Шобдi тус 0,038 г сöкта. Öтi помещица, коркö важса кадö, щöктöма торjöдны 1 000 000 шобдi тус, изны сijöс да пöжавны пыҕсыс булкi. Тöдöj, ыжыдö булкi сылы пöжалöмаос, пöжалигас-кö сöктаыс содöма нöшта 0,4 жүкөн пыҕ сöкта мында (припек)? (53,1 кг).

Ғесатичнöй дроб быдса лыд вылö öктöм.

230.	0,3 · 3	0,03 · 3	0,003 · 3	1,3 · 3
	0,3 · 4	0,03 · 4	0,003 · 4	2,4 · 3
	0,3 · 5	0,03 · 10	0,003 · 10	7,4 · 3
	0,3 · 10	0,03 · 100	0,003 · 1000	8,3 · 3
231.	1,75 · 2	0,34 · 2	0,6 · 30	1,6 · 30
	1,75 · 4	0,34 · 4	0,5 · 40	1,8 · 40
	2,35 · 4	0,34 · 5	0,7 · 80	2,9 · 50
	7,05 · 8	0,34 · 7	0,4 · 80	7,3 · 80
232.	0,3 · 32	1,3 · 75	12,5 · 24	0,6 · 300
	0,5 · 75	2,4 · 38	17,5 · 36	0,6 · 400
	0,8 · 75	3,7 · 75	24,5 · 18	0,6 · 500
	0,7 · 86	2,8 · 45	34,5 · 16	0,6 · 800
233.	3,6 · 300	0,3 · 325	1,72 · 34	0,125 · 8
	4,5 · 300	0,03 · 325	17,2 · 34	1,25 · 8
	7,8 · 300	1,4 · 325	0,172 · 34	0,125 · 4
	3,9 · 300	0,10 · 325	0,015 · 34	1,25 · 4

234. Карса олыслы шөркөдa суткi кeжлö колö:

Ғааҕ	0,49 кг
Јај	0,13 кг
Јöв да выј	0, 6 кг

Уна-ö ковмас тајö продуктыс öтi лун кeжлö 5 морта семјалы? Уна-ö продукта налы ковмас 30 лун кeжлö? 365 лун кeжлö? (Ғааҕ 2,46 кг; 73,5 кг; 894,25 кг)?

235. Уна-ö ковмас мынтыны 5 м нојыс 12,5 шaјтөн метр, да 7 м бумаҕејаыс 0,56 шaјтөн метр? (66, 42 шaјт).

236. Кірө Павел һөбіс 3 м драп 5,4 шайтөн метр, да 3 м сатін 0,68 шайтөн метр. Уна-ө ковмас мынтысны? (18,24 шайт).

237. Һөбасыс көсјис һөбны 15 м ситеч 0,48 шайтөн метр. Сешөм ситеч сылы ез сур, һөбіс 16 м ситеч 0,45 шайтөн метр. Ешажык дон-ө сјіө һөбасис?

238. Кооператив һөбө кило выј 2,3 шайтөн, а вузалө 2,65 шайтөн. Уна-ө унжык бостас кооператив мынтөм дорсыс 58 кило выјыс?

239. Школаө колө вајны 12 сыв кыҗ пес. Өти сыв пес 0,32 тонна сөкта. Крестанскөј вөв кыскө өтпыр 0,4 т пес, а пескысла поҗө ветлыны луннас 6-ыс Вермасны-ө вајны став пессө өти вөлөн 2 лунөн? Оз-кө, уна-ө пес колө вөрас?

240. Иванөс мамыс mödödöма кооперативө һөбны сакар, шај, кослунја выј да зөр шыдөс. Гетөма сылы өти червоңец. Иван һөбөма 2,5 кг сакар—72 урөн кило, шај 100 гр 50 ур дон, кослунја выј 1,8 кг—60 урөн кило, да зөр шыдөс 3,7 кг—9,1 урөн кило. Уна-ө дон Иван һөбасис? Уна-ө сдача мамыслы вајис? (6 шайт 29 ур).

241. Вөвјаслы армијаын сетчө суткі кежлө:

Сојантор	Груз кыскалыс вөвлы	Стројевөј вөвлы	Артіл-љеріјскөј вөвлы	Вербљудлы
Зөр . . .	4,4 кг	4,45 кг	5,55 кг	2,5 кг
Турун .	4,9 "	4,45 "	5,8 "	12,3 "
Іҗас . . .	1,6 "	1,6 "	1,6 "	—
Сов . . .	0,01 "	1,01 "	0,01 "	0,09 "

Артлаөј, уна-ө ковмас зөр, турун, іҗас да сов суткі кежлө ескадронлы, көні 148 стројевөј да 8 груз кыскалыс вөв?

Лөсөдөј задачјас тајө табыца серғыс.

Артавны велодчөм.

242. $7,35 \cdot 15 - 22,05 \cdot 5$ $0,25 \cdot 3 \cdot 8 + 2,7 \cdot 8$
 $5,6 \cdot 14 - 11,2 \cdot 7$ $1,45 \cdot 3 \cdot 8 - 0,48 \cdot 7$
 $6,3 \cdot 18 - 18,9 \cdot 6$ $1,75 \cdot 7 \cdot 6 + 0,05 \cdot 13$
 $5,4 \cdot 36 - 10,8 \cdot 81$ $4,45 \cdot 13 \cdot 8 - 0,08 \cdot 15$
243. $(0,9 + 0,6) \cdot 7 \cdot 5$ $(0,4 - 0,025) \cdot 2 \cdot 3$
           $(1,8 - 0,25) \cdot 3 \cdot 4$ $(1,2 - 0,77) \cdot 3 \cdot 4$
           $(4 - 1,25) \cdot 3 \cdot 6$ $(2,5 - 0,8) \cdot 4 \cdot 5$
           $(3,1 - 0,25) \cdot 7 \cdot 2$ $(0,7 - 0,036) \cdot 5 \cdot 3$
244. $(5,42 - 3,17) \cdot 32$ $5,42 \cdot 32 - 3,17 \cdot 31$
 $(8,15 - 3,7) \cdot 48$ $8,15 \cdot 48 - 3,7 \cdot 48$
 $(3,2 - 1,85) \cdot 24$ $3,2 \cdot 24 - 1,85 \cdot 24$
 $(7,1 - 5,25) \cdot 18$ $7,1 \cdot 18 - 5,25 \cdot 18$
245. $0,25 \cdot 17 - (0,13 + 0,12) \cdot 73,75$ $10 + 0,5$
 $0,75 \cdot 10 - (0,28 + 0,47) \cdot 90,125$ $100 + 0,5$
 $0,83 \cdot 23 - (0,37 + 0,46) \cdot 180,136$ $100 - 0,6$
 $1,36 \cdot 25 - (0,75 + 0,61) \cdot 100,427$ $1000 - 0,5$
246. $4,25 \cdot 10 - 4,25$ $3,75 \cdot 9 + 3,75$
           $13,5 \cdot 8 - 13,5$ $2,18 \cdot 19 + 2,18$
           $4,75 \cdot 10 - 4,75$ $34,5 \cdot 29 + 34,5$
           $72,3 \cdot 12 - 72,3$ $48,3 \cdot 9 + 48,3$
247. $(37,5 - 2,25 + 4,15) \cdot 100 + 15,842 - 3,02$
 $(48,3 - 7,77 + 3,17) \cdot 100 + 8,008 + 4,01$
 $(45,2 - 8,17 - 3,43) \cdot 100 + 27,037 - 1,21$
 $(24,7 - 5,73 - 3,27) \cdot 100 + 30,005 - 0,08$

 $(75,3 - 15,8) \cdot 8 - 7,6 \cdot 10 + 0,25 \cdot 10$
 $(82,4 - 63,8) \cdot 7 - 3,02 \cdot 10 + 13,02 \cdot 10$
 $(47,3 - 15,15) \cdot 6 - 9,29 \cdot 10 + 11,05 \cdot 10$
 $(34 - 15,27) \cdot 5 - 0,365 \cdot 10 + 15,25 \cdot 10$
248. $0,83 \cdot 10 - 0,83 : 10$ $3,25 \cdot 10 + 3,25 \cdot 100$
 $1,25 \cdot 10 - 1,25 : 10$ $3,25 : 10 + 325 : 100$
 $3,5 \cdot 10 - 3,5 : 10$ $487 \cdot 87 : 10 + 487 : 100$
 $4,2 \cdot 100 - 4,2 : 100$ $0,48 \cdot 10 + 0,48 : 100$

249. $3,2 \cdot 100 + 3,2 \cdot 20 + 3,2 \cdot 5 + 25,435$
 $7,5 \cdot 200 + 7,5 \cdot 20 + 7,5 \cdot 2 + 37,102$
 $0,75 \cdot 300 + 0,75 \cdot 30 + 0,75 \cdot 3 + 41,205$
 $1,25 \cdot 400 + 1,25 \cdot 40 + 1,25 \cdot 4 + 10,147$

ВИЗМУ УЖАЛОМ ССРС-ЫН.

250. Витваса планын вөлі шуома содтыны колхозјаслы көзан мусө: 1 воын—1 400 000 га; 2 воын—1 900 000 га; 4-өд воын—3 700 000 га. Воzza кык воон колхозјас көза площадь содтыны 36 000 000 га. Унаон-ө унжык содс көза площадь план серти воzza кык воас? Кымын гектарон панјома кык воа көза содом планын шуом нолөд воа содтас?

251. Көза площадь Фернотрестлөн 1928-29 воын вөлі 150 000 га. 1929-30 воын сижө содс 30 пөв, 1930-31 воын лоө 1929-30 воа серти кык ыжда, а 1932-33 воын көза площадь содө воzza во сертыс 5 000 000 га вылө. Кымын га көза му лоө Фернотрестлөн 1933 воын?

252. Хлопок, сахар-свеклө да шабди вөдитөм 1929-30 воын.

План серти	Хлопок	Сахар-свеклө	Шабди
Шуома көзны .	1 377 000 га	962 000 га	2 140 000 га
Көзөма	1 525 000 га	1 141 000 га	2 198 000 га

Кымын гектар му содөма хлопок улын? Сахар-свеклө улын? Шабди улын?

253. Арталөј процентөн унаө содөма фабрик-заводјас вылын вөчөм.

	1928-29 во	1929-30 во	Уна-ө содөма
Гернөј кіслота .	271 800 т.	425 000 т.	
Суперфосфат . .	213 000 „	495 000 „	
Фосфорит пыз .	45 000 „	400 000 „	

254. Візмуужалан машинајас лөсөдөм:

Војас	Сојузын вөчөма	Заграні- цаыс пыртөма	Став візмуужа- лан көлүј дон Сојузын (шайтөн)	Государствен- нөј.отсөг му- віз ужалөм вы- лө (шайтөн)
1928-29	202 300 000 ш.	18 400 000 ш.	1 400 000 000	780 000 000
1929-30	314 000 000 „	36 000 000 „	1 700 000 000	1 653 700 000

Кымын шайт дон унжык Сојузын вөчөма візмуужалан машина пјатілетка мөд воын воңа во сертіыс? Көд воас заграницаыс унжык мувізуужалан машина пыртөма і уна-ө дон унжык? Уна-ө дон сөдөма 1929-30 воын став візмуужалан көлүј Сојузын воңа во сертіыс? Унаөн-ө унжык сөм сетөма государство візму ужалөм вылө 1929-30 воын 1928-29 воын серті?

255. Тракторјас вөчөм вівоса план серті.

Кымын тракторөн лөө вөчөма унжык 1931-32 воын воңа кујім во сертіыс?

	1928/29 во	1929/30 во	1930/31 во	1931/32 во	1932/33 во
Трактор .	3 250	15 000	49 500	131 500	171 500

256. Уна-ө һаң колө Комі областын во кежлө, артавны-кө карса олыслы 180 кг-өн, а сіктса олыслы 220 кг? Областын 11,3 сурс карса олыс да 259,7 сурс сіктса олыс.

257. Областын 1930 воын вөлі 104020 мөс. Өті мөс шөркода воөн сетө 1000 літр јөв. Карса олыслы колө во кежлө 218 літр јөв, сіктса олыслы—183 літр. Арталөј, тырмымөн-ө јөв областувса олысјаслы ашшөр мөсјаслөн? (Олыс лысө бөстөј воңа задачаыс).

258. Арталөј, кушцөм рајонјасын ашшөр һаң тырмө, кушцөмын оз, і уна-ө оз?

Рајонјас	Чукөртөма һаһ (тон- һаһһ)	Колө һаһһыс (тонһаһһ)	Колас, оз тырмы һи
Војвыв крај	750 000	950 000	
Шөр-сөдмү обл	6 120 000	5 888 000	
Украина	17 030 000	15 230 000	
Сибыр	6 820 000	6 210 000	
Војвывса Кавказ	7 240 000	5 460 000	

Бөрја чомјас гижөј колассө, сузчытөмсө-һи.

СОВХОЗЈАС ҺА КОЛХОЗЈАС.

259. 1928-29 воын Совет Сојузын вөли гөгрөстөмөн 24000 000 крестана овмөс. На пыщкыс 0,35 жүкөһыс гөлјас—вотыс мездөма, 0,10 жүкөһыс бура олысјас—гырыс вот мынтөһы, да 0,03 жүкөһыс кулакјас—торја вот мынтөһы. Мукөд олысыс шөркөдөһем крестана, мынтөһы посһидик вот. Кымын овмөс торјөн гөһыс, шөркөдөһемыс, бура олысыс (зажиточные) да кулацкөј?

260. Лет селсовет улын лыдөһысө 537 крестанскөј овмөс. На пыс 0,34 жүкөһыс гөлјас, 0,06 жүкөһыс кулакјас, а мукөдыс—шөркөдөһема олыс крестана. 1930 воын колхозјасө пырөмаөс 54 гөл крестанскөј овмөс да 79 шөркөдөһем крестанскөј овмөс. Кымын гөл да шөркөдөһем крестанскөј овмөсјас ез-на пырһы колхозө?

261. Колхозјас сетисһы государстволы һаһ:

1927 воын	2 000 000	центһер
1928 „	3 600 000	„
1929 „	12 700 000	„
1930 „	256 000 000	„

Кымын центнерөн унжык һаң сетисны госуларстволы колхозјас 1930 воын воҗа кујим во сертис?

262. Витваса план сертї вит во помасигас колхозјасыс госуларство видчысїс 190 000 000 центнер һаң. 1930 воын колхозјас сетисны 256 000 000 центнер һаң. Кымын мильон центнерөн колхозјас панјисны-һин витваса плансө?

263. 1931 васа тулысын РСФСР-ын көҗасны 756 000 000 га му. На пыщкыс совхозјаслөн лої 6 200 000 га, колхозјаслөн 38 800 000 га, а мукөдыс торја крестаналөн. Кымын гектарөн унжык көҗисны совхозјас да колхозјас торја крестана сертї?

264. 1926-27 да 1927-28 војасын госуларстволы вөлі сетөма со мыјда тонна һаң:

	1926-27 во	1927-28 во
Јул төлысын . .	236 000	279 000
Август " . .	763 000	990 000
Сентябр " . .	1 415 000	1 355 000
Октябрь " . .	1 549 000	1 048 000
Нојабр " . .	1 567 000	679 000
Декабр " . .	1 482 000	691 000

Кымын тоннаөн ещажык сетөма һаңсө 1927-28 воын воҗа во сертис? Кыҗї поҗө вежөравны: мыјла ещажык лоөма сетөмыс? Кодјас, тїјан ногөн, кутисны һаңсө? (1 970 000 т).

ПОСНЫК ТОРЈА КРЕСТАНСКӨЈ ОВМӨСЈАС ДА КОЛЛЕКТИВЈАС.

Ем-ө жущөмкө бур госуларстволы поснї крестанскөј овмөсјасыс?

265. 1. Сојуз пастаын олоны 120 000 000 саяс крестана. Најө вөдитөны һаң улын 96 000 000 га му. Быд овмөс вылө шөркоҗа воө 5 мортөн. Уна-ө му воө шөркоҗа быд овмөс вылө? (4 га).

2. Крестанскөј овмөс вылө воө вөлі шөркоҗа 4 га му. 1 га му вылыс воө 750 кг һаң.

Көјдыс вылө колө торјөдны 150 кг быд гектарыс. Сојөм вылө семјасылы, 5 мортлы, 220 кг морт вылө.

Подалы (скот) 1000 кг. Колас һаңсө крестәнин вөлі сетө
государстволы. Кымынөд жүкөн һаңсө вермө вөлі
крестәнин сетны государстволы? ($\frac{1}{10}$).

19-өд гижла вывса кыщын государстволы сетан һаң
жүкөнныс сөдөдөма.

266. Öни арталәмөј, кымынөд жүкөн һаңсө вермө сет-
ны государстволы колхоз.

Крестәна өтүвтчисны колхозө. Налөн лоі 1000 га му.
Жыи мусө көчисны. Быд гектар вылыс бостисны 150 кг
һаң. Сетыс налы колө колөдны: сојөм вылө 250 семја-
лы—1100 кг семја вылө. Көјдыс 500 га көчны 120 кг-өн
гектар вылө, да подалы 40 000 кг.

Колас һаңсө колхоз сетис государстволы. Кымынөд
жүкөн сижө лоө став һаңсыс? ($\frac{1}{2}$).

19-өд гижла вывса кыщын государстволы сетан һаң
жүкөнныс сөдөдөма.

267. Колхозө котыртчөм 250 семја өти воөн сетисны
государстволы 375 000 кг һаң, а торја крестәнскөј семја
сетө 300 кг. Кымын пөв унжык һаң сетө государстволы
колхозчык семја торјөн олыс семяыс? (5).

268. 1927-28 воын Сојуз пастаын став крестәнаыс
көчлисны 96 000 000 га му, бостисны 71 520 000 кг һаң.
Буржыка ужалөмөн поңө ескө вөлі быд гектарыс бост-
ны 1490 кг һаң. Кымын пөв унжык һаң воис ескө
Сојуз пастаын, мусө-кө буржыка ужалисны? (2 пөв).

269. 1929 воын көңан му колхозјаслөн вөлі 4 300 000 га,
совхозјаслөн 1 800 000 га. Совнарком шуөм серті 1930
воын колхозјаслы колө вөлі содтыны көңан мусө
25 100 000 га, совхозјаслы 1 900 000 га. Уна-ө көңан му
лоө колхозјаслөн да совхозјаслөн вөлі отлаын 1930 воын?
(33 700 000) га.

270. Контрактація куға крестәнин сетис кооперативө:

470 кг һаң	7	урөн	кг
500 л јөв	15	„	лытр
600 кг турун	$2\frac{1}{2}$	„	кг
200 кг шабди	40	„	„
150 кг шабди көјдыс	20	„	„

Сіјо-жө крестанін ыббасіс:

Паскөм-көмкөт	95	шајт	да	24	ур	дон
Сојанторјас	50	"	"	72	"	"
Карасін	6	"	"	20	"	"
Ужалан көлүј	35	"	"	—	"	"
Вот мынтис	19	"	"	—	"	"

Тырміс-ө сылөн докодыс вузөсјас вылас да вотсө вештыны? (Колы-на јешщө 26 ш. да 74 ур).

271. Візмуужалан артель вөчис контрактація:

260 літр јөв вылө	40	урөн	літр
650 кг выј "	3	шајт	да 30 ур кг
450 кг ыаң "	9	урөн	кг

договорсө кырымалігөн артеллы сетісны задаткі:

Јөлыс	0,20	јүкөнсө	став	јөв	доныс
Выјыс	0,35	"	"	выј	"
Ыаңыс	0,15	"	"	ыаң	"

Кымын шајт задаткі бөстис артель?

Ем-ө выгөда крестаналы колхозјасө көтыртчалөмыс?

272. 1. Уна-ө докод воас крестаналы 1000 га муыс, ставныс-кө најө ужалөны торјөн асланыс поснідік мујас вылын?

Муыс јүкөма 3 пелө. 332 га коскөм улын, ыемтор өз сет. Мукөд му вывсыс быд гектарыс бөстисны 650 кілограммөн ыаң. Быд кіло тус сулалө 6,5 ур. Арталөј, ыжыд-ө докод воас крестаналы 1000 гаыс? (28 223 ш.)

2. Уна-ө докод воас колхозлы 1000 гектарыс, кор крестана став мусө ужалөны өтув?

Колхозын ыаң улын 500 га, быд гектар вылыс бөстөны 1500 кг. 1 кг ыаң сулалө 6,5 ур.

Катрупель улын 125 га. 1 га вылыс бөстөны 15 000 кг катрупель. 1 кг катрупель сулалө 1,5 ур.

Бөбөыаң улын 250 га. 1 га вылыс чукөртөны 3000 кг бөбөыаң турун. 1 кг турун сулалө 3 ур.

125 гектарыс бостөмәс бобһаң көјдүс, быд гектарыс 200 кг-һн. 1 кг бобһаң көјдүс сулалө 1 шайт.

Арталөј, ыжыд-ө докод воас колхозлы 1000 гектарыс? (124375 м.)

273. 1. Со табыла, коді петкөдлө мыјда һаң воө өтi гектар вылыс колхозын, торја крестана овмөсын-да.

Колхозын . . . . . 1630 кг су 1880 кг шобдi

Торја крестанынлөн . . . . . 680 кг „ 730 кг „

Колхозлөн су улын 34 га, шобдi улын 34 га. Унаһн-ө унжык һаң һајө бостасы торјөн олыс крестана дорыс, крестанасылөн-кө муыс сымда-жө, мыјда колхозлөн? (71400 кг).

2. Мыјла быд гектар муыс колхозлы унжык докод воө торја крестанаса?

Өтi гектар му су улө тракторөн гөрөм сувтө 7,16 шайт, вөлөн 12 шайт.

Тулысын өтi га гөрөм тракторөн сувтө 5,36 ш., вөлөн 9 шайт. Јона-ө выгөднө гөрһы тракторөн вөлөн дорыс-су улө? тувсов көза улө?

Поэ-ө гөрһы тракторөн посһи крестанскөј мујас?

274. Јон трактор воһн вермө ужавһы 210 га му (гөрһы, вундыһы, вартһы), а вөв—6 га му. Колхозлөн 6300 га му. Кымын вөв ескө ковмис сiјө мусө ужавһы? Кымын трактор колө? (1050; 30).

275. Сiктын 34 плуг, 64 һаһа да 27 көзан машһна. Крестана олөһы торјөн, быдөн асыһыс му ужалөһы. Став муыс һа кыһ 378 га. Һајө-кө ескө асыһыс мујассө өтувтисһы, секі ескө өтi плуг воһн пондис гөрһы 27 га, өтi һаһа һаһовтһы 63 га, өтi көзан машһна көзһы 63 га. Кымын лһһнөј плуг, агас да көзан машһна сiктын? (20; 58; 21).

Медым бура ужавһы му, кушөм овмөсө унжык ви-муужалан машһнајас да орудiје колөһы, посһиө аһи гыһысө?

276. Тракторнөј вартан машина дінө ужалігас колө 20 морт. Өті лунөн трактор вартө 30 000 кг һаң. Вартігас рөскодыс:

20 ужалылы . . .	1 шайтөн быдөнлы быд луныс
15 кг карасін . . .	6 урөн быд кг
1½ кг бензін . . .	20 " " "
6 кг мавтас . . .	25 " " "

Машиністлы 2 шайтөн лыд луныс.

Трактор нөчинітөм да трактор бырөмыс (изнашивание).
быд лун сувтө 6 шайт.

Машинасө пөчинітөмыс да машина бырөмыс быд лун сувтө 23 шайт да 30 ур.

Ыжыд-ө рөскод лоө 100 кг һаң вартны тракторөн?
(18 ур).

277. Өті лунө өті морт вермө чапөн вартны да зыржылыс төлөдны 100 кг һаң. Ужалөмыс сувтө 1 шайт да 8 ур, а һаңыс јөгөс колө. Кымын пөв донөнжык сувтө чапөн вартны 100 кг һаң машинаөн вартөм дорыс?

278. Тракторнөј вартан машина дінын ужалыс 20 морт 1 лунөн вартөны 30 000 кг. һаң. Өті морт 1 лунөн чапөн вартө 100 кг һаң. Кымын пөв унжык һаң вартө 1 морт вартан машинаөн чапөн вартөм дорыс? (15).

279. Сіктын торјөн олыс крестана көқөмаөс 500 га шабді. Гектар вылыс воөма 225 кг шабді. Став ужыс шабдігөгөр сувтөма 42 750 шайт.

Колхоз көқөма 500 га шабді. Быд гектар вылыс чу-көртөма 500 кг шабді. Став ужыс шабдігөгөр сувтөма 50 000 шайт. Кымын ур вылө донтөгжык сувтөма 1 кг кудель керөм (обработка) колхозын торја овмөсјасын серті? Унаөн-ө унжык шабді воіс 500 гектар вылыс колхозын торја овмөсјасын серті? (18 ур; 13 7500 кг).

280. Комі крестанін-колхозныклы віңму ужалөм помыс воөн воіс 306 шайт докод. Торјөн олыс крестанінлы 223 шайт. Кымын шайтөн унжык докод воіс колхозныклы торјөн олыс крестанінса? (83 шайт).

Кытчы вичоны колхозын докод?

281. 1. Колхоз „Выл олөм“ бостөма 1928 воын 92 000 шајт докод, а вичөма 62 000 шајт. 0,6 јукөн прибылсө јукөмаөс шленјасыслы, а мукөдсө пунктөмаөс колхоз капиталө. Уна-ө сөм јукөмаөс шленјасыслы? (18 000 шајт).

2. 0,3 јукөн сөмсө, кодөс јуклісны шленјаслы, сетөма ужавны вермытөмјаслы, а мукөдсө ужалөмыс. Вогөгрөн ужалөмаөс 10 000 ужалан лун. Уна-ө сөм воөма колхозныкылы быд ужалан луныс? (1 шајт да 26 урөн).

282. Совхозјас, да колхозјас, лөсөдасны асланыс шленјаслы долыд, культурнөј олөм. Сы вылө најө кутасны вичны уна сөм. Со кушөм культурнөј учреждөньөјас лөоны шөркоддем колхозын:

	Вөчөм (стрөитөм)	Быдвога рөскод
Посни челаф вичан ин	30 000 шајт	5 760 шајт
Ичөт школа	50 000 „	6 000 „
Рытја школа том војтырлы (ШКМ)	—	61 000 „
Народнөј дом	20 000 шајт	6 000 „
Гырыс јөзөс велөдан школа		1 800 „
Кино	4 000 „	720 „
Библіотека	5 000 „	15 000 „

Уна-ө сувтас тајө став учреждөньөсө вөчөмыс?

Ыкыд-ө рөскод лөө быд во учреждөньөјассө вичөм вылө?

Уна-ө сувтас тащөм учреждөньөјассө лөсөдөм Сојуз пастаын совхозјасын да колхозјасын, лөө-кө 4 000 кымын совхоз да колхоз? (436 миллон).

ВАЖ НОГСА да ВЫЛ НОГСА ВИЧМУ УЖАЛӨМ.

283. Тајө табыцаыс ті аңанныд, дырө тырмө ужавны 1 гектар су му вылын кйөн, вөлөн да машинаөн.

Тракторнөј машина- јасөн ужалом өтi гек- тар вылын	дыр-ө	Кiөн да вөлөн ужалом өтi гек- тар вылын	дыр-ө
Тракторөн гөрөм . . .	4 час	Кiөн гөрөм . . .	2 лун да 5 час
Ыскөвөј агасөн агаса- лөм	1,75 "	Ыскөвөј ага- сөн агасалөм	6 " " "
Тракторөн 5 пөв агаса- лөм	2,5 "	Агасалөм . . .	2 " " 5 "
Көзөм да пиновтөм . .	1,5 "	Көзөм да агаса- лөм	1 " " 6 "
Тракторөн вундөм . . .	1,5 "	Кiөн вундөм . .	10 " " "
Тракторөн кыскалөм . .	1,5 "	Вөлөн кыска- лөм	4 " " "
Тракторөн вартөм . . .	1,25 "	Кiөн вартөм да төлөдөм . . .	11 " " "

Кымын пөв дыржык лоө ужавны гектар му кiөн да вөлөн тракторөн дорыс, лыд-фыны-кө крестанлыгы быдлунја ујсө 10 часөн? (23).

284. 1. Тракторнөј колонна гөрис-көзiс да iдралис колхозлыгы 66 га су, бөстiс сыыс $\frac{1}{4}$ јукөн урожајсө. Урожајыс гектар вылыс вөлі 1800 кг, а 100 кг су сулалө 5,5 шајт.

Уна-ө сувтөма гөрөм-көзөм да һаң iдралөм тракторөн? (1633,5 шајт).

2. Гөрөм-көзөм да һаң iдралөм гектар вылыс вөлөн сувтө 33 шајт. Унаөн-ө донөнжык сувтас ескө колхозлы вөлөн гөрөм-көзөм да һаң iдралөм тракторөн ужалом-са? (544, 5 ш.)

Быдса лыдјас да десатичнөј дроб јукөм быдса лыд
вөлө.

285.	1 : 2	1 : 5	1 : 4	13 : 20	1 : 25	6 : 15
	3 : 2	2 : 5	3 : 4	4 : 20	2 : 25	24 : 15
	5 : 2	3 : 5	7 : 4	3 : 20	17 : 25	27 : 12
	7 : 2	7 : 5	2 : 4	1 : 20	30 : 25	33 : 12

286.	0,5 : 5	0,8 : 4	0, 1 : 2	0,7 : 2	0,2 : 4
	1,5 : 5	1,6 : 4	1, 2 : 2	2,7 : 2	0,9 : 4
	2,5 : 5	0,16 : 2	0,15 : 2	0,5 : 2	1,1 : 4
	3,5 : 5	2 : 4	3,2 : 2	2,5 : 2	1,5 : 4
	0,3 : 4	1,7 : 4	0,7 : 4	2,3 : 4	0,5 : 2

287.	1,23 : 3	8,24 : 4	2,4 : 15	16 : 25
	2,49 : 3	9,15 : 5	2,7 : 15	1,6 : 25
	5,52 : 3	15,24 : 5	5,4 : 12	36 : 25
	1,71 : 3	2,13 : 2	6,3 : 12	3,6 : 25
	75 : 8	7,5 : 8	0,75 : 8	7,2 : 8

288.	437,1 : 15	30,33 : 15	76,5 : 25
	437,1 : 12	43, 5 : 75	61,2 : 15
	34,38 : 18	31,36 : 32	301 : 50
	42,35 : 25	336 : 35	66,22 : 11
	30,33 : 18	82 : 40	151 : 25

289.	1000 бур тус	1 пудовња бур тус
	су кыскö 29 г.	су кыскö 19 кг
	шобдi кыскö 38 г.	шобдi кыскö 20 кг.
	зөр „ 33	зöd „ 12 „

Уна-ö кыскö öти тус су, шобдi, зөр? 1 пудовњаö төрö 26 литр. Уна-ö кыскö литр су, шобдi, зөр? (Пöштi 730 г; 461 г; 769 г).

Кымын тус су, шобдi, зөр öти пудовњаын? (665000 гö-гөр).

290. Совхозлы быд 100 кг шобдi аслас му вылыс сувтö 6,5 шайт, крестанiнлы 8 шайт. Унаöн-ö донөнжык сувтö крестанiнлы 1 кг шобдi совхозлы дорыс? (1,5 ур).

291. Украинаын колхозын 13 крестанiнлөн 58,5 га көзан му. Кымын гаөн муыс воö быд овмöс вылö?

292. Ленинградскöй областын деревњаын 17 крестанiнлөн 25,5 га көза му. Кымын гаөн муыс воö быд овмöс вылö?

293. Комi областын деревњаын 24 крестанiнлөн 32,4 га көза му. Кымын гаөн муыс воö быд овмöс вылö?

Öd (скорость).

294. Лөн төв нөбөдiс шыбытөм гумага тор 5 секундөн 17,5 метр сажө. Арталөј, уна-ө төлыс мунө 1 секундөн?

295. Шөркөддем төв нөбалiс шыбытөм гумага тор 4 секундөн 38 метр сажө. Арталөј, уна-ө мунө шөркөддем төв 1 секундөн?

296. Ыжыд төв нөбалiс шыбытөм гумага тор 3 секундөн 49, 5 метр сажө. Арталөј, уна-ө мунө ыжыд төв өтi секундөн?

297. Тајө таблицыс тi адзанныд, кодi кымын метр мунө 1 секундөн:

Лөн төв	3,5	Ју шылыдinti визув-	
Шөркөддем төв	10	тиг	0,9
Ыжыд төв	16	Төварнөј појезд	6,6
Төвныр	25	Јөзөс новлөдлан по-	
Морт	1,25	језд	11
Вөв грузөн	1,1	Паракод (ју вывти	
Вөв рөттөмөн	3,3	ветлыс)	5,5
Трактор гөригөн	1,25	Аероплан	55
„ грузөн	2,2		

Кымын километрөн мунасны тајө торјас 1 часөн?
(12,6; 36; 57,6; 90; 4,5; 3,96; 11,88; 4,5; 7,92; 3,24;
23,76; 39,6; 19,8; 198).

Шөркөдә лыдјас.

298. 1. Градуснык петкөдлiс асывнас $9^{\circ},3$; луншөрын $13^{\circ},5$; рытнас $10^{\circ},2$. Кущөм лоө лунтырја шөркөддем шоныд? (11°).

2. Шөркөддем шоныд быд лун 5 лунчөж вөли $3^{\circ},5$; $4^{\circ},1$; $2^{\circ},2$; $0^{\circ},9$; $1^{\circ},8$. Кущөм лоө витлунја шөркөддем шоныд? ($2^{\circ},5$).

299. Вит велөдчыс мерајтiсны аршын саңтиметрјасөн да лыдјасыс быдөнлөн лоi разнөј: 71 см; 71,2 см; 70,9 см; 71,1 см; 71, 2 см. Корсөј шөркөд лыд тајө лыдјаслыс. (71,08 см).

300. Појезд пегіс карсаң асја 7 ч. да 20 м, локтіс мөд карө луншөр бөрын часын. Кык кар костыс 244,8 км. Кымын кілометрөн шөркода појезд мунөма 1 минутон? 1 часон? (0,72 км; 43,2 км).

Артавны велөдчөм.

301. $44,22 : 66 + 11,88 : 33$ $756,6 : 26 + 25,9$
 $26,86 : 34 + 10,92 : 21$ $107,3 : 37 - 1,4$
 $319,6 : 68 + 154,8 : 36$ $777,4 : 26 + 20,1$
 $56,75 : 25 + 73,59 : 33$ $387,4 : 13 - 4,8$

302. $(86,25 : 23) \cdot 4$ $(7,276 : 17) \cdot 10$
 $(98,75 : 25) \cdot 4$ $(68,64 : 16) \cdot 100$
 $(9,545 : 23) \cdot 4$ $(121,25 : 25) \cdot 12$
 $(17,62 : 28) \cdot 8$ $(8,1 : 6) : 3$
 $(97,75 : 23) \cdot 8$ $(128,1 : 7) : 3$
 $(141,24 : 33) \cdot 5$ $(134,4 : 7) : 6$

303. $1,72 \cdot 5 \cdot 2$ $0,75 \cdot 3 \cdot 4$ $(8,1 : 6) \cdot 100$
 $2,84 \cdot 2 \cdot 5$ $0,215 \cdot 3 \cdot 4$ $(7,2 : 5) \cdot 3$
 $3,75 \cdot 5 \cdot 2$ $0,44 \cdot 8 \cdot 3$ $(1,9 \cdot 5 : 28$
 $2,44 \cdot 2 \cdot 5$ $(5,6 : 5) \cdot 10$ $(19,4 \cdot 3 : 4$
 $3,75 \cdot 4 \cdot 3$ $(7,5 : 6) \cdot 10$ $(2,15 \cdot 4 : 43$

304. $(8,1 - 5,86) \cdot 5$ $(7,25 - 1,75) \cdot 15$
 $8,1 \cdot 5 - 5,86 \cdot 5$ $7,25 \cdot 15 - 1,75 \cdot 15$
 $(3,27 + 1,23) \cdot 8$ $(3,3 - 1,45) \cdot 6$
 $3,27 \cdot 8 + 1,23 \cdot 8$ $3,3 \cdot 6 - 1,45 \cdot 6$

305. $(12,28 + 5,32) : 16$ $(37,2 + 25,8) : 6$
 $(70 - 67,2) : 7$ $37,2 : 6 + 25,8 : 6$
 $(11 - 4,28) : 8$ $1,14 : 3 + 2,16 : 3$
 $(3,45 + 4,65) : 15$ $(1,14 + 2,16) : 3$

306. $0,63 \cdot 6 - 1,68$ $16,32 : 12 + 1,14$ $25 - 3,4 \cdot 3$
 $1,44 \cdot 7 - 2,58$ $9,48 : 6 + 1,42$ $28 - 7,5 \cdot 3$
 $9,24 - 0,99 \cdot 6$ $130,2 : 7 - 3,6$ $30 - 5,8 \cdot 4$
 $45 - 7,4 \cdot 6$ $13,65 : 7 + 1,05$ $30 - 3,5 \cdot 5$

307.	18,75	:	15 + 57,5	:	46	(24,6	:	15 - 0,94)	·	18
	18,9	:	15 - 45,36	:	36	(32,3	:	17 - 0,95)	·	2
	2,412	:	18 + 5,092	:	38	(33,15	:	13 - 1,05)	·	4
	2,16	:	16 + 41,85	:	30	(63,6	:	24 + 1,15)	·	3

308. 12 літрөн лыстыс мөслы төлысчөж быд лун колө:

өтруб	1,2	кг
мөссоркны	30	„
бобөһань	7	„
ид іңас	3,5	„

Уна-ө ташөм көрым колө мөслы төлыс кежлө (30 лун)?
7 төлыс кежлө?

(252; 6 300; 1 470; 735).

309. Лудын віңгөн мөслы быд лун колө сетны $1\frac{1}{2}$ кг пың да 4 кг ид іңас лібө су кыд. Уна-ө пың да іңас ковмас мөслы 5 төлыс кежлө? (225 кр 600 кг).

310. Вөвлы колө быд суткі 4 кг ид лібө зөр іңас, да 6 кг турун. Уна-ө іңас да турун колө сылы во кежлө? (1 460 кг; 2 190 кг).

311. Вогөгөрөн 100 лун вөв торја сөкыд ужјас вөчө. Секі сылы көрымсө содтөны, быд лун лішнөј сетөны 2,5 кг зөр. Уна-ө лішнөј зөр ковмас вөвлы воһн?

312. Медым лоасуна јөв, колө віңны бур мөсјас, лучкі да бура вердны најөс да черефитны. Оні мјан лөсөдалөны контролнөј сојузјас мөс рөд бурмөдны да велөдны, кыңи бура вердчөм пуктыны-да.

Со өті прімер. даніјаын шөркода өті мөс вонас сетлөма 1975 літр јөв. Контролнөј сојузјас лөсөдалөм бөрын јөлыс содөма 2615 літрөң.

Лөсөдөј задача таяө лыдјас серті.

Мөд прімер. Öті колхозын контролнөј сојуз відла-лөма вердчөм 6 мөс вылын. Вермөмаөс сещөм көрымјас бөрјыны, мыј 25 лунөн мөсјас содтөмаөс 375 літр јөв. Кымын літрөн шөркода содөма јөлыс быд мөслөн өті лунө? (2,5 л).

313. 1) Мөс ваяө суткіөн 15 літр јөв. Літр јөв сулалө 0,12 шаят. Уна-ө дон лоө 15 літр јөлыс?

2) Мөслы суткіон колө көрым.

өтруб	1,5 кг	6 урөн	кг
мөс сөркнї	20	" 1,2	" "
бобөһаһ	7	" 3	" "
іңас	4	" 1	" "

Уна-ө дон сувтө тајө көрымыс? Ыжыд-ө чїстөј докод воө мөссаһ 1 лунөн? Төлысөн? (34,8 шајт).

314. 1. Кымын гектар вөр ССРС-ын?

РСФСР-ын	887 900 000
Українаын	3 600 000
Белоруссіјаын	3 700 000
Кавказсајын	4 300 000
Туркменїстанын	10 500 000
Узбекїстанын	4 000 000

2. Удобнөј вөр *) на пыщкын $\frac{2}{3}$ јукөн гөгөрыс. Уна-ө удобнөј вөр Сојузын? (609 млн га).

315. Став му вылын пөштї 18 000 000 кв. кілометр вөр. ССРС-ын 9 000 000 кв. кілометр вөр. Кымынөд јукөн вөр став вөр пыщсыс ССРС-ын?

316. Көн кущөма тырмө јөзлы вөр?

1. Асыв-вој рајонын 5 300 000 гектар вөр, а олысыс 2 400 000 морт. Оғи мортлы-кө сетны тырмымөн пу, вөрсө жүгөдтөг, ковмас 1,5 га. Уна-ө лїшнөј вөр тајө рајонын? (49 400 000 га)

2. Украинаын быд морт вылө колө 0,75 га вөр. Олысыс сенї 30,000,000 морт, а вөрыс 3 600 000 га. Уна-ө вөр сенї оз тырмы? Кытыс сіјө вермас бостны вөрсө? (18 900 000 га).

3. Шөрсә рајонын быд морт вылө колө 1,2 га вөр. Олысыс сенї 2 500 000 морт, а вөрыс 6 800 000 га. Тырмымөн абу налы ашөр вөрыс? (4 800 000 га вөр лїшнөј)

4. Комї областын быд морт вылө колө 1,75 га вөр. Олысыс сенї 277 000 морт, а вөрыс 32 900 000 га. Уна лїшнөј вөр Комї областын?

*) Удобнөј вөрөн шубны кортуј станціја бердса лїбө ылыөдчан јужас бер вөр, 30 кілометрөң насаһ.

5. Комі областын 32 900 000 гектар вөр. На пыщкыс дөсөдөм вөр (устроенный) 7 889 600 га, видлалөм вөр 10 482 000 га, а мукөдыс абу-на стөч видлалөма. Уна-ө стөч видлавтөм вөр областын?

317. Чипас куб. метр пес кыскө:

	Уль пес	Жынвыјө кос пес
дуб пу пес	0,68 тонна	0,59 тонна
Кыз	0,63 "	0,45 "
Пожөм	0,62 "	0,38 "
Лов-пу	0,62 "	0,43 "
Коз	0,55 "	1,38 "

1. Крестанскөј пу доддө пожө сөвтны 450 кг пес. Кымын доддөн верман кыскыны 10 куб. метр уль пес? Кымын доддөн верман кыскыны 10 куб. метр жынвыја кос кыз пес? (14;10).

2. 10 куб. метр пожөм пес чөлөј во төлаліс лебулын, космыштіс. Кымын ведра ва наыс косміс? Ведраын ваыс 12 літрыс унжык. (200 в.).

3. Öтi куб. метр уль пожөм пу кыскө 0,88 тонна, косыс—0,45 тонна. Уна-ө ва вошө öтi куб. метр пожөмыс космігас? (430 літр).

318. Көні ССРС-ын медуна вөр?

Рытыв-вој рајонын	16%	став вөрғыс
Асыв-вој "	33%	" "
Урал рајонын "	16%	" "
Мукө рајонјасын		

Кымын процент вөр мукөд рајонјасын?

Кыща диаграммајасөн петкөдлөј вөр площадь тајө рајонјасыс?

319. Öтi сиктын 60 керка. Крестананыс вогөгөрөн кералөмаөс 15 000 куб. метр пес, кыскалөмаөс сјјөс ју дорө да кылөдөмаөс. Нөшта, 1 500 вагон пес ыстөмаөс көрт-тујөд. Ужалөмсыс мынтөмаөс тајі:

1 куб метр пес кералөмыс	0,15 шайтөн
1 " " " кыскалөмыс	0,33 "
1 " " " кылөдөмыс	0,02 "
1 вагон пес сөвтөмыс	3

Уна-ö нажетка воіс воін шөркода быд крестанлы?
(200 шайтөн).

320. 1927-28 воын Коми областын вөр дінын ужалөмаёс да нажөвөтөмаёс:

Кер пөрөдыс	13 006	морт,	бөстөмаёс	1 320 600	ш.
Кыскасыс (жамщик)	11 924	"	"	724 700	"
Пурјасыс	11 439	"	"	588 400	"
Пес кералыс	1 625	"	"	128 200	"
Шпал лөсалыс	3 249	"	"	401 800	"
Вөвјас	12 263	"	"	838 500	"

Ыжыд-ö став нажеткаыс вөлөма вөр дінын ужалысјаслөн 1927-28 воын?

Уна-ö нажөвөтөма өтi пөрөдчыс? Öтi жамщик? Öтi шпал лөсалыс? Öтi пес кералыс? Öтi пурјасыс?

321. Öтi гектар вылын быдмөны разнөј арлыда пујас. Најө зев јона мешајтөны мөда-мөдыслы бура быдмыны: гырысжык пујас увјаснас сажөдөны шондыс поснi пујасөс. Сывөсна уна пу кулө. Öтi гектар вылын шөркода-быдмө:

	4000—	35	арөса	пожөм
лыбө	2500—	50	"	"
"	625—	100	"	"
"	400—	130	"	"

Арталөј, ыжыд-ö лөб квадратној му площада бок өтi пожөм улын, пожөмыслы-кө 50 арөс, 100 арөс, 130 арөс? (2 м; 4 м; 5 м).

322. 1. Нөбөмаёс 400 м куза да 250 м паста вескыд пелөсјаса вөр участок. 0,8 јукөнас вөлөма зев сук вөр, а мукөдас шөркодадем. Кымын гектар вөлөма сук вөра иныс, кымын гектар шөркодадем вөра иныс? (8 га).

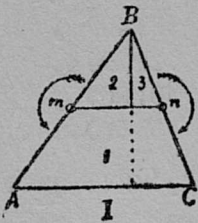
2. Сук вөрыс участок вылас вөлөма 8 гектар, а шөркодадемыс 2 гектар. Быд га сук вөрыс артмө 400 куб. метр пес, а шөркодадемыс 300 куб. метр пес. Кымын куб. метр пес артмас вөр участоккыс? (3 800 куб. метр).

3. Öтi куб. метр ул пес 630 кг сөкта. Крестанскөј вөв кыскө 500 кг. соныс-ö кыскасны ју дөрө 3 800 куб. метр пес, быд дода кыскөмыс-кө мынтөны 75 урөн? (3 591 шайт).

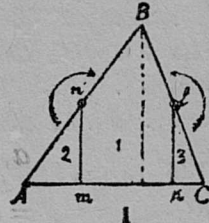
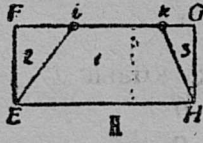
Кыңи кујимпелөса вескыдһольпелөсаө пөртны.

323. Гумагаыс вундөм жоғ пелөсјаса кујимпелөса пөртөј вескыдпелөсаө. (22 гјжла).

Кыңи медкокһи пөртны кујимпелөса ABC вескыдһольпелөса EFGH-ө?

22 гјжла.

23 гјжла.

Өтлааситөј жуждајассө кујимпелөса ABC-лыс да вескыдһольпелөса EFGH-лыс.

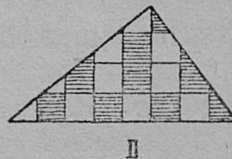
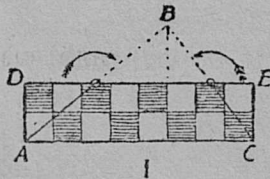
324. Кыңи кујимпелөса ABC пөртны вескыдһольпелөса EFGH-ө? (23 гјжла)

Өтлааситөј жуждајассө кујимпелөса ABC-лыс да вескыдһольпелөса EFGH-лыс?

Кымын пөв. вескыдһольпелөсалөн дһныс (EH) жеңыд-жык кујимпелөса дһнса (AC)? Онө-ө вермө виставһны, мыјла сизі?

Кујимпелөса площадь.

325. Вундөј гумагаыс 8 см дһна да 4 см судта кујимпелөса. Пөртөј кујимпелөсасө вескыдһольпелөсаө да јуклөј сјјөс квадратһөј саңғиметрјас вылө (24 гјжла).

24 гјжла.

Кымын кв. саңғиметр кујимпелөса площадьын?

326. Вундөј гумагаыс кујимпелөсасас; жоғ пелөсаөс, вескыд пелөсаөс, паскыд пелөсаөс. Ставһныслөн һалөн

диныс 7 см, судтаыс 6 см. Вескыдһолпелөсајасө пөртөмөн төдмалөј тајө кујимпелөсајаслыс площадьсө.

327. Гырысөс-ө лооны кујимпелөса площадьјас, диныс-кө 25 метр, судтаыс 14 метр; диныс 15 см, судтаыс 14 см; диныс 43 см, судтаыс 48 см?

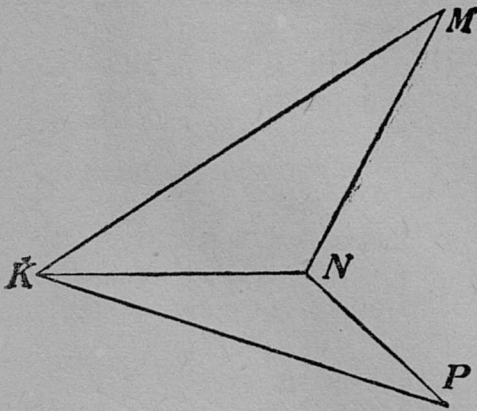
Ыжыд-о лоө вескыдһолпелөса площадь, диныс-кө сылөн 200 метр, судтаыс 100 метр?

328. Кујимпелөса дин 24 гижла вылын 23 м, судтаыс 20 м. Арталөј площадьсө, кујимпелөсасө думнад вескыдһолпелөсаө пөртөмөн.

329. Кујимпелөса дин a , жуждаыс b .

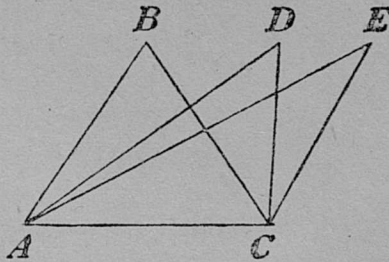
$$\text{Площадьыс: } S = a \cdot \frac{b}{2}.$$

Мед $a = 225$ см, $b = 128$ см. Ыжыд-ө лоө площадьыс? (14400 кв. см).

25 гижла.

330. Кујимпелөса дин (25 гижла) 24 м, судтаыс 20 м. Ыжыд-ө лоө сылөн площадьыс?

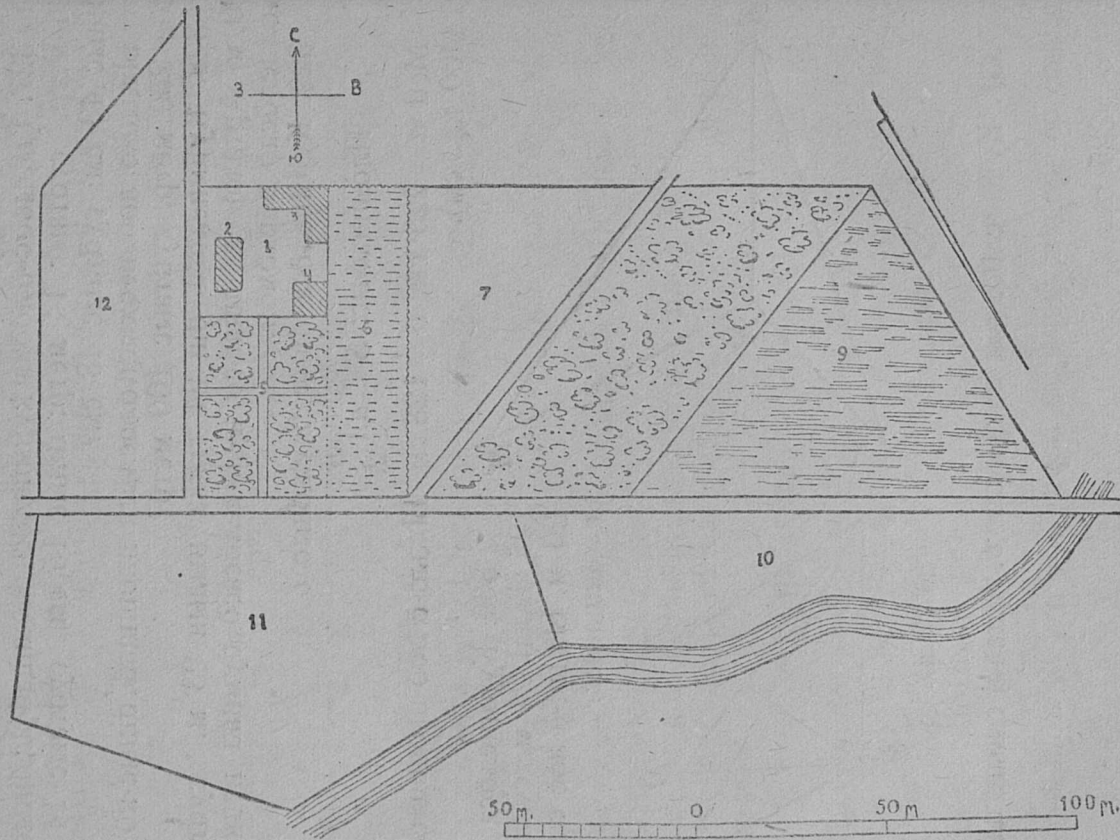

26 гижaa.

331. Кујимпелөса дин a , судтаыс b . Арталөј сылыс площадьсө со кушөм формула сертi $S = \frac{a}{2} \cdot b$, көнi $a = 128$ см, $b = 225$ см.

332. Кујимпелөса му бок 250 метр, судтаыс 160 метр. Уна-ө су көрсө сiјө му вылө, өтi гектар вылө-кө көрөны 130 кг көјдыс? (260 кг).

333. Вескыдһолпелөса му пласт бокјас 54 м 4 дм да 48 метр 5 дм. Тајө му пыдһыс, таыжда-жө му колө вун-

27 гiкла.

дыны мөдлаыс, кујимпелөсаос. Жужыд-ө лоө сымөн суд-
таыс, діныс-кө 97 м? (54.4 м).

334. 1. Арталөј, ыжыд-ө кујимпелөсајас — ABC, AdC, AEC (27 гјжла) — площаф, өтi миллиметр-кө бостөма өтi метр пыфди.

2. Гырысөс-ө лооны кујимпелөса KMN да KPN (28 гјжла) площафјас, өтi миллиметр-кө бостөма метр пыфди.

335. Ыжыд-ө лоө кујимпелөса ABC площаф (23 гјжла), дін пыфдыс-кө бостам AB? Ыжыд-ө лооны сымөн площафјасыс, дін пыфдыс-кө бостам војдөр BC, сесса AC? Отлааститөј площаф ыждајассө.

336. Гјжлаалөм кујимпелөсалыс мерајтөј кујимнан боксө, кујимнан ногыс судтасө-і. Арталөј площафсө кујимнан ногыс, боқјас да судта сертыс. Откофөс-ө лооны площафјасыс? Өз-кө откофөс, мыјла?

337. 1. План вылын (27 гјжла) емөс кујим пелөса мујас. Ыжыд-ө площаф өкмысөд му участокыслөн индөм масштаб сертi? (3850 кв. метр).

28 гјжла.

2. Арталөј кујимпелөса му участок (28 гјжла) площаф, масштабсө бостөј 1:1000.

338. Корсөј асланыд мујас пөвсыс кујимпелөса му да арталөј сылыс ыждасө.

339. 29 гјжла вывса којмөд му участок ыжда 3800 кв. метр. Сетчө көқөма су. Быд ар вылө көқөма 1,2 кг су. Һаңыс-кө воас 10 мында унжык көқөм сертыс, уна-ө һаң чукөрмас сiјө му вылыс? (456 кг).

340. 1 а = га   100 кв. м = га
50 а = га   5200 кв. м = га

3 га 500 кв. м = га

2 га 7500 кв. м = га

0,2 га = кв. м

1,75 га = кв. м

2,8 га = кв. м

4,5 га = кв. м

0,1 га = кв. м

0,275 га = кв. м

341.   1 куб. см =   л   2 л 50 куб. см =   л
                   15 куб. см =   л   1 л =   куб. см.
           1 л 250 куб. см =   л   500 л =   куб. см.

          0,1 л =   куб. см.   0,25 куб. м = л
           0,7 л =   куб. см.   1,42 куб. м = л

343.   1 кв. дм   =   кв. м   0,08 кв. м =   кв. дм
           10 кв. дм   =   кв. м   0,1 кв. м =   кв. дм
           25 кв. дм   =   кв. м   0,7 кв. м =   кв. дм
           1 кв. 75 кв дм =   кв. м   0,72 кв. м =   кв. дм

КӨРТТҮЈ.

343. 1920 воын мупастаын став көрттујыс вөлөма 1 200 000 километр куза. Мијан Сојузын 1928 воын вөлөма сiјө дасвітөд јукөн мында. Уна-ө көрттуј вөлөма мијан Сојузын?

344. 1. 1928 воын ССРС-ын вөлөма 77 500 километр көрттуј. 1933 во кезлө көсјоны содтыны јешшө 16 500 километр көрттуј. Куз-ө көрттуј секи лоө ССРС-ын?

2. Гiжлаалөј тетрајасад вескыд вијасөн көрттујас ССРС-ыс 1928 воын да 1933 воын (10 000 километр пыд-ди бостөј саңғиметр жын).

345. 1. Төварнөј вагон пыщкөстiыс 64 дециметр куза, 30 дециметр паста, 25 дециметр судта. Ыжыд-ө сылөн јөрышыс? (48 куб. метр).

2. Сiјө вагонө төрө 16,5 тонна груз. Төрас-ө сетчө 16,5 тонна су, 750 кг сулы-кө колө 1 куб. м. јөрыш? (Су 22 куб. м).

346. Төдмаламө, уна-ө тус вермас кыскыны төварнөј појезд. Појездас 1 паровоз да 40 вагон. Вагонас сөвтөны 16,5 тонна наң. $\frac{1}{3}$ јукөн кг тус тырмө 1 мортлы овны пөтөн чөлөј лун. Кымын мортөс поңө вердны өтi луно тајө наңөн, кодөс кыскө појездыс? (1 980 000).

347. Тајө таблыцаас петкөдлөма көрттуј белет дон да 5 килограмм багаж нуөмыс дон.

Тужда километр	Белет дон урн	5 кг багажы дон урн	Тужда километр	Белет дон урн	5 кг багажы дон урн	Тужда километр	Белет дон урн	5 кг багажы дон урн
5	13	0,5	75	158	7	140	294	13,1
10	21	0,9	80	168	7,5	145	305	13,2
15	32	1,25	85	179	8	150	315	14
20	42	1,8	90	189	8,3	155	326	14,1
25	53	2,1	95	200	9,7	160	336	14,7
30	63	2,8	100	210	9,5	165	344	15
35	74	3,2	105	221	10	170	351	15,1
40	84	3,5	110	231	10,5	175	359	16,2
45	95	4	115	242	11,1	180	366	16,4
50	105	4,5	120	252	11,5	185	373	17
55	115	4,8	125	263	12,1	190	380	17,4
60	126	5,2	130	273	12,3	195	387	17,8
65	137	5,5	135	284	12,5	200	394	18,3
70	147	6	—	—	—	—	—	—

Öти семја—3 гырыс морт да öти 7 арöса кага—лöсöдчöны мунны көрттүжöd öти карсаң мöd карö. Карјас костыс 130 километр. Чельаф новлödлöмыс, 5 арöссаң 10 арöсöз, бостöны сöмын нөлöd жүкөн тыр белет доныс. Уна-ö лöө мынтыны тајö семјалы көрттүј белетјасыс? (8 ш. 88 ур).

348. Öти морт нөбис белет мунны көрттүжöd 140 километр сажö да сажитис нуны багаж 50 килограмм. дона-ö

сувтас сылы тујыс? (4 ш. 25 ур). Лөсөдөј асныд кымынкө задача тајө таблица сертис.

349. Төварнөј појезд мунө 1 часөн 25 кілометр, јөз новлөдлыс (пассажирский)—40 кілометр, а өдјө ветлыс (скорый)—50 кілометр.

дыр-ө тырмас мунны тајө појездјаслы Мөскуасань Ленинградөз, 650 кілометр кост? Кымын часөн регыд-жык воан скорөј појездөн пассажирскөј појездөн серті? (13 ч; 16 ч. 15 м.; 26 час).

350. Пассажирскөј појезд муніс 40 кілометрөн час, кык кар кост вужіс 15 часөн. дыр-ө тырмас сіјө тујсө мунны скорөј појездлы, быд часын-кө мунө 50 кілометрөн? 60 кілометрөн? (12 час; 10 час).

ПАРАКОД.

351. Отлаастітам көрттујөд да паракодјасөн кыскалан грузјас.

Ыжыд појездын 50 төварнөј вагон, быд вагонө сөвтөны 16 тонна груз. Морскөј паракодө сөвтөны 20 000 тонна груз. Кымын пөв унжык груз вермө бостны морскөј паракод појездса? (25).

Кымын лун кежлө тырмас 20 000 тонна тус вердны мільон мортөс, быд лун-кө налы сетны $\frac{1}{2}$ кілограммөн? (40 лун).

352. Отлаастітамө, кызі донөнжык сувтө груз новлөмыс.

1 шайт вылө поэө кыскыны бур туј куза 1 кіло груз 635 кілометр, көрттујөд 7620 кілометр, паракодөн 38 100 кілометр.

Кымын пөв 7 620 ыжыджык 637-ыс?

Кымын пөв 38 100 ыжыджык 635-ыс?

Кымын пөв 38 100 ыжыджык 7,620-ыс?

Отлаастітөј 38 100 кілометра туј экватор кузтакөд: мусар діаметр 12 700 кілометр, а экваторыс кујім пөв кузжык сыыс. Куз-ө экваторыс?

АЕРОПЛАН.

353. Пассажірскөй аероплан 1 часөн лебө 200 километр. дыр-ө тырмас сылы лебны Мөскуасаң Ленинградөз 650 километра кост?

354. Карта серті төдмалөй кост Мөскуасаң Харьковөз. дыр-ө тырмас сїјө костсө вужны аеропланлы, нөшта сїјө 1 час кежлө летчылас-кө му вылө (Орел карө) бенчїнла?

355. Öтї лотчїк лыбтөдчїс аеропланөн 12750 метр вылаө. Öтлаастїтөй тајө жуждасө со кушөм жуждајаскөд.

55 судта керка Америкаын . . .	250	м	суда
Гымалан кымөрјас ветлөны . . .	1,25	км.	выл
Слөјөс кымөрјас	5	"	"
Гїмалај гөрајас	8,75	"	"
Гөн-сера кымөрјас	10	"	"

Петкөдлөй тајө жуждајассө вескыд сувтса вічјасөн, 55 судта керкасө бостөй 1 мм тужө.

356. Американскөй лотчїк лебалөма 514 километрөн час. Петкөдлөй карта вылын, кытчөз ескө сїјө верміс лебчыны 1 часөн, лебчїс-кө Сыктывкарсаң.

ТЕЛЕГРАММА да ПОШТА.

357. Колө мөдөдны телеграмма:

ЛЕНИНГРАД ЭКСКУРСИОННОЕ ОБЩЕЖИТИЕ УЛИЦА БЕЛИНСКОГО 13 ЭКСКУРСИЯ 35 УЧАЩИХСЯ ПРИЕДЕТ ЛЕНИНГРАД 25 МАЯ ОТВЕТ СЫКТЫВКАР ПЕДТЕХНИКУМ 10 СЛОВ ОПЛАЧЕН.

Быд кывјыс і быд лыдыс телеграмма кучкїгөн бостөны 7 урөн. Нөшта, 15 ур бостөны накладнөй да 5 ур квітанцїяыс. Арталїгад енө вунөдөй содтыны воча корөм 10 кывтө. донө-ө сувтас телеграммаыс? (2 шајт да 66 ур.)

358. Посылкаыс пошта вылын быд килограммыс бостөны.

100 километрөз	5 ур	400-саң	500 километрөз	11 ур
100-саң 150	5,5 "	500 "	600 "	13 "
150 " 200	6 "	600 "	700 "	15 "
200 " 300	7 "	700 "	800 "	17 "
300 " 400	9 "	800 "	900 "	19 "

Посылка доңјаломыс бостө:

500 кілометрөз . . . . 0,004 жүкөн посылка доңыс
 501 км-саң 1000 км . 0,008 ” ” ” ”

Уна-ө сувтас ыстыны 10 кілограмм посылка 750 кілометр сајө, нөшта, посылкасо-кө доңјалөма 12 ш?

ПРОМЫШЛЕННОГЪ ССРС-ын. ІЗШОМ да НЕФЪ.

359. Ломтанторјас перјөм тоннаөн војнаөз, 1927-28 воын, 1932-33 воын-да.

	29 гїжла.	30 гїжла.	31 гїжла.	32 гїжла.
1913	29 000 000	9 000 000	1 500 000	60 000 000
1927-28 . .	37 000 000	11 700 000	5 400 000	50 000 000
1932-33 . .	15 000 000	40 000 000	12 300 000	60 000 000

Бура виçödöj тајö диаграммајас вылас да висталöj:

1. Уна-ö содöма изшöм перјöм 1927-28 воын 1913 воын серті? Сіјö содöмыс кымынöd јукөн лоö 1913 вosa перјöм изшомыс?

Кымын пöв ылöссö (приблизительно) унжык изшом лоас перјöма 1932-33 воын 1927-28 воын серті?

2. Петкöдлöj диаграмма вылын, унаöн-ö унжык нефт перјасны 1932-33 воын 1913 воын серті?

3. Кымын пöв унжык трунда перјöма 1927-28 воын 1913 воын серті? Кымын пöв ылöссö унжык трунда лоö перјöма 1932-33 воын 1913 воын серті?

360. Шахтаын ужалыс лунтырөн перјö $\frac{1}{2}$ тонна изшом. Тонна изшомыс сымда-жö шоныдыс, мыјда 5,3 куб. метр песыс. Кымын куб. метр пес ковмас вежны $\frac{1}{2}$ тонна изшом? (2,65 куб. метр).

361. Öнi изшом перјыс лунтырөн перјö $\frac{1}{2}$ тонна изшом. Вит во бöрын сіјö кутас перјыны кык, мында унжык. Унаöн-ö уна изшом секи сіјö пондас перјыны воөн öнiја во серті? Воын 280 ужалан лун. (140 т.).

362. Ставму вылын нефт запас 12 000 000 000 тонна. Мiјан Сојузын $\frac{2}{5}$ јукөн нефтыс. Ыжыд-ö нефт запас мiјанын? (4 800 000 000 тонна).

363. 1) 1927-28 воын öтi тонна изшом перјöм сулалöма 10,2 шaјт. изшом перјыс лунтырөн перјылöма $\frac{1}{2}$ тонна изшом. Уна-ö дон изшом сіјö перјылöма тöлысөн? Тöлысас 25 ужалан лун. (127,5 шaјт).

2. 1932-33 воын öтi тонна изшом перјöм кутас сулавны 7,2 шaјт. Изшом перјыс кутас перјыны 1 лунөн 1 тонна изшом. Уна-ö дон изшом сіјö перјас öтi тöлысөн? (180 шaјт).

364. 1928-29 воын донбасын вöлöма 257 шахта, перјöмаöс сетыс 24 672 000 тонна изшом. 1932-33 воын лоö 220 шахта, перјасны сетыс 67 400 000 тонна изшом. Кымын тоннаöн унжык изшом лоас перјöма быд шахтаыс 1932-33 воын 1928-29 воын серті?

МЕТАЛЛ.

365. 1927-28 воын кiстöма $3\frac{2}{5}$ мiльон тонна чугуи. Вит во бöрті шуöма чугуисö 5 пöв уна кiстны 1928-29

воын серті. Кымын тонна чугуун лоо кистөма 1932-33 воын? (17 млн т.)

366. Украинаын домнажасын со кыңи чугуун кистөмыс мунө:

1913	воын вөлөма	47	домна,	быд	домнаыс	суткiөн	
						кистөма	190 т чугуун
1927 28	"	"	27	"	"	238	"
1932 33	"	"	43	"	"	350	"

Унаөн-ө уна чугуун пондасны домнажас кистны суткинас 1932-33 воын 1913 воын серті? (5905 тонна).

367. 1932-33 воын домна пондас сетны суткiөн 350 тонна чугуун. Вагонө бостөны 12,5 тонна чугуун. Кымын вагонөн ковмас нуны суткiөн кистөм чугуунсө?

368. Шахта пондас сетны 1932-33 воын 170 000 тонна изшом. Кымын поездөн ковмас нуны изшомсө, быд вагонө-кө сөвтны 12,5 тоннаөн, а поездас 40 вагонөн? (340 поезд).

369. Арталамө, унаө дон воө мувиңужалан машинажас да орудіежас өтi гектар му вылө?

	Көңа му гек-	Мувиңужалан	машинажас
	тарөн	да орудіе	дон
Соједіноннөј Штатјасын .	180 000 000	7 200 000 000	шајт
Міјанын	115 000 000	1 104 000 000	"

Уна-ө дон воө машинажас да орудіе гектар му вылө Америкаын? Міјанын? (40 ш; 9,6 ш.).

370. 1932-33 воын мувиңужалан машинажас да орудіежас Сојузын лооны 3 456 000 000 шајт дон. Көңа му секи лоө 144 000 000 га. Уна-ө дон виңмуужалан машина секи пондас воны гектар му вылө?

ФАБРИКА.

371. Фабрикаын ужалө 1810 морт. На пыщкын служашщөјыс да фабрика виңысјас 175 морт, миңөдчысјас 35 морт. Мукөдыс кыысјас.

Фабрика кыө воөн 22 464 000 метр хлопчатобумажиңөј матерјө. Быд кыыс ужалө онас 270 лун. Кымын метр матерјө кыө 1 кыыс өтi лунөн? (52 метр).

372. Тајо фабрикаын воӊн виҗома (израсходовано) 13 300 тонна изшом, 1 800 тонна нефт, 24 000 куб. метр пес. 1 куб. метр песыс шоныдыс сымда-жӧ, мыјда 0,2 тонна изшомыс; 1 тонна нефтыс шоныдыс сымда, мыјда 1,5 тонна изшомыс.

Уна-ӧ ескӧ ковмис вогӧгӧр кежлӧ изшом тајо фабрикаӧ, нефтсӧ да пессӧ-кӧ вежны изшомӧн-жӧ? (20 800 тонна).

373. Фабрика вылын, медем кыны 22 464 009 метр матерјӧ, сотӧны 20800 тонна изшом. Кымын метр матерјӧ вермасны кыны ӧтӧ тонна изшом сотиг? (1080 метр).

374. 1927-28 воын ССРС-ын вӧли кыӧма хлопчатобумажнӧј матерјӧ быд морт вылӧ 20 метрӧн. Кымын мортлы тырмас тајо фабрикаын кыӧм матерјӧ?

375. 1932-33 воӧ шуӧма кыны быд морт вылӧ хлопчатобумажнӧј матерјӧ 25,5 метрӧн, ној 1,6 метрӧн, шабди полотно 1,5 метрӧн. Кымын метр матерјӧ воас 5 морта семјалы? (143 метр).

ДОНБАСС, БАКУ.

376. 1. 1927-28 воын ССРС-ын перјӧма 36 000 000 тонна изшом. $\frac{3}{4}$ јукӧн изшомсӧ перјӧма донбассыс. Уна-ӧ изшом перјӧма донбассыс?

2. Кытчӧ разалӧ изшом донбассыс? 20 000 000 тонна колӧдӧны Украинаӧ, 20 000 000 тона разӧдӧны Ленинград гӧгӧрӧ, 2 800 000 тонна Шӧр—промышленнӧј областӧ. Уна-ӧ јешщӧ колӧ изшомыс мукӧдлаӧ разӧдны?

377. 1927-28 воын вӧли перјӧма 11 700 000 тонна нефт. Сыпыщкыс 0,65 јукӧнсӧ перјӧмаӧс Бакуын. Уна-ӧ нефт перјӧмаӧс Бакуын? Уна-ӧ мукӧдлаын? (4095000 тонна).

378. 1929-30 воын перјӧма 16,7 млн тонна нефт. Пјатлетка бӧрја воын шуӧма перјыны 40 млн тонна нефт. Кымын млн тонна вылӧ шуӧма содтыны нефт перјӧм кујим воӊн? Кымын млн тонна вылӧ содас сижӧ војна војас војас сертӧ? (1913 воын сижӧс перјылӧмаӧс 9 млн тонна).

Быдса лыдјас ӧктӧм десатичнӧј дроб вылӧ.

379. Гижлаалӧј квадратнӧј дециметр да јуклӧј сижӧс квадратнӧј сантиметрјас вылӧ. Кымын кв. сантиметр 5 кв. дециметрын? 3 кв. см? 0,7 кв. см? 0,3 кв. см?

Гіжөмөн петкөдлөј, кызі 100 кв. сантиметр өктыны 5 пөв? 3 пөв? Гіжөј 100 кв. сантиметрыс бостны 0,7 жүкөнсө, 0,3 жүкөнсө.

380. Өктыны 100 кујим пөв, сіјө лоө: бостны соон кујимыс: $100 \times 3 = 100 + 100 + 100$. Өктыны 100 0,3 пөв, сіјө лоө бостны 0,3 жүкөн 100-ыс: $(100 : 10) \times 3$.

381. Гектарын 10000 кв. метр. Кымын кв. метр 0,75 гектарын? 0,8 гектарын?

Кызі гіжны: 10000-ыс бостны 0,75 жүкөнсө сылыс; 10000-ыс бостны 0,8 жүкөнсө сылыс.

382. Өктөј:

$$\begin{array}{cccccc} 2 \cdot 0,1 & 2 \cdot 0,01 & 3 \cdot 0,1 & 135 \cdot 0,1 & 360 \cdot 0,01 \\ 5 \cdot 0,1 & 0,5 \cdot 0,01 & 15 \cdot 0,1 & 274 \cdot 0,1 & 3754 \cdot 0,01 \end{array}$$

383. $7 \cdot 0,3$ жүкөн вылө өктігөн шуалөј тазі. Гізімыс бостны 0,3 жүкөнсө сылыс. Боста 0,1 жүкөнсө 7-ыс, лоө 0,7. Боста 0,3 жүкөнсө лоө $0,7 \times 3 = 2,1$.

$$\text{Сің-кө: } 7 \cdot 0,3 = (7 : 10) \times 3 = 0,7 \cdot 3 = 2,1.$$

Өктөј сізі-жө:

$$\begin{array}{ccccc} 3 \cdot 0,1 & 8 \cdot 0,1 & 15 \cdot 0,1 & 7 \cdot 0,1 & 14 \cdot 0,1 \\ 3 \cdot 0,2 & 8 \cdot 0,7 & 15 \cdot 0,4 & 7 \cdot 0,5 & 14 \cdot 0,6 \\ 5 \cdot 0,1 & 14 \cdot 0,1 & 15 \cdot 0,7 & 7 \cdot 1,5 & 14 \cdot 1,6 \\ 5 \cdot 0,7 & 14 \cdot 0,3 & 15 \cdot 0,8 & 7 \cdot 2,5 & 14 \cdot 3,6 \end{array}$$

384.

$$\begin{array}{cccc} 3 \cdot 0,01 & 14 \cdot 0,01 & 146 \cdot 0,01 & 18 \cdot 0,01 \\ 3 \cdot 0,03 & 14 \cdot 0,05 & 146 \cdot 0,03 & 18 \cdot 0,05 \\ 3 \cdot 0,05 & 14 \cdot 0,07 & 146 \cdot 0,08 & 18 \cdot 0,15 \\ 3 \cdot 0,08 & 14 \cdot 0,12 & 146 \cdot 0,15 & 18 \cdot 0,25 \\ 24 \cdot 3 & 24 \cdot 0,3 & 24 \cdot 0,03 & 24 \cdot 0,003 \end{array}$$

385.

$$\begin{array}{cccc} 7 \cdot 23 & 24 \cdot 15 & 27 \cdot 36 & 347 \cdot 1,5 \\ 7 \cdot 2,3 & 24 \cdot 1,5 & 27 \cdot 3,6 & 224 \cdot 1,2 \\ 7 \cdot 0,23 & 24 \cdot 0,15 & 27 \cdot 0,36 & 372 \cdot 2,5 \\ 7 \cdot 0,023 & 24 \cdot 0,015 & 27 \cdot 0,036 & 425 \cdot 1,4 \end{array}$$

386.

$$\begin{array}{cccc} 342 \cdot 0,13 & 28 \cdot 0,5 & 365 \cdot 0,005 & 324 \cdot 0,25 \\ 342 \cdot 0,25 & 28 \cdot 0,15 & 365 \cdot 0,015 & 416 \cdot 0,25 \\ 342 \cdot 1,3 & 28 \cdot 0,225 & 365 \cdot 0,125 & 324 \cdot 0,75 \\ 342 \cdot 2,5 & 28 \cdot 2,225 & 365 \cdot 1,125 & 324 \cdot 0,125 \end{array}$$

387. 1. Шөркөдөм крестанилөн 5 гектар му. Вжөн сiјө став мусө јуклис пөштi отгырса 3 пелө: өтi 1,7 га, мөд му 1,7 га. Ыжыд-ө вөли којмөд муыс?

2. Öтi му вылын сылөн пыр вөли су, мөдын id, којмөдыс коккөм. Гөрлис көсулаөн, сывөсна өтi гектарыс сылы волис сөмын 540 кг һаһ. Уна-ө һаһ сiјө чукөртлис? (1 836 кг).

3. Крестанин көзлис 3,4 га му. Быд гектар вылө колө вөли колөдны көјдыс 160 кг-өн. Уна-ө һаһ коллис крестанинлы аслыныс, семјаыслы, сојны, да скөтсө вердны? (1292 кг).

388. Колхоз таыжда му вылыс бостө јона уна торјөн олыс крестанин сертi. Колхозын мусө ужалөны уна переменаөн. Колхозын 5 га му со кызи торјөдлөма да бура ужалөмнас со мында сетыс воөма:

Мыј көзөма да пук- төма	Кымын га көзөма	Уна-ө воөма 1 га вылыс
Су	1	1 440 кг
Зөр	1	1 600 "
Id	0,5	1 440 "
Мөс соркы	0,25	32 000 "
Картупель	0,25	14 400 "
Бобөһаһ	1	5 200 "
Вика	1	4 000 "

Кымын килограмм һаһ, пуктас да турун чукөртөма колхоз 5 гектар вылыс? (3 760; 11 600, 9 200).

389. Курөг колк 60 грамм сөкта. 0,5 јукөн сөктаыс жежыдыс, 0,4 јукөн сөктаыс вижыс, мукөдыс кышыс. Кымын грамм курөг колкын жежыдыс, вижыс, кышыс?

390. Öтi га му вылыс воө 1500 кг шобдi. Сетыс пызыс лоө 0,8 јукөн сөктаыс. Пөжалигөн һаһыс содө (припек) 0,4 јукөн пыз сөктаыс. Кымын мортлы тырмас вогөгөр кежө гектарыс чукөртөм шобдi, быд мортлы-кө вогөгөр кежө колө һаһ 280 кг-өн? (6)

Артавны велөдчөм.

391. 36 · 0,4 + 36 · 0,6	72 · 3,4	83 · 2,5 — 83 · 1,5
45 · 0,15 + 45 · 0,85	72 · 1,4	56 · 2,4 — 56 · 1,4
36 · 0,2 + 36 · 0,3	73 · 0,4	25 · 5,5 — 25 · 2,5
72 · 0,15 + 72 · 0,35	72 · 0,1	48 · 4,5 — 48 · 4,5

392. $28 \cdot 7,2 - 3,6 \cdot 28$ $(36 \cdot 1,4 + 28,6) \cdot 10$
 $75 \cdot 5,4 - 2,7 \cdot 75$ $(42 \cdot 0,25 - 0,55) \cdot 100$
 $25 \cdot 0,25 + 25 \cdot 1,75$ $(42 \cdot 0,12 + 1,17) \cdot 10$
 $36 \cdot 0,15 + 0,85 \cdot 36$ $(84 \cdot 0,12 - 1,52) \cdot 100$

393. $15 \cdot 0,3 \cdot 0,2 - 15 \cdot 0,06$ $42 \cdot 2,7 - 42 \cdot 0,7$
 $38 \cdot 0,4 \cdot 0,3 - 38 \cdot 0,12$ $86 \cdot 3,25 - 86 \cdot 0,25$
 $(52 \cdot 0,3 \cdot 0,5) \cdot 100$ $75 \cdot 1,46 + 75 \cdot 0,54$
 $(72 \cdot 0,7 \cdot 0,2) \cdot 10$ $43 \cdot 0,72 + 43 \cdot 2,28$

394. $(9,8 : 5) : 2 + 1,32$ $(27 \cdot 0,15 : 9 (25 \cdot 1,4) : 35$
 $(7,5 : 2) : 5 + 1,55$ $(72 \cdot 0,27 : 8 (48 \cdot 3,3) : 9$
 $(17,4 : 5) : 2 + 1,26$ $(51 \cdot 1,25 : 15 (3,6 \cdot 75) : 10$
 $(3,9 : 5) : 2 - 0,14$ $(62 \cdot 4,5 : 27 (0,34 \cdot 12) : 8$

395. $3 \cdot 0,15 + 17 : 0,8 - 15 \cdot 0,25 + 5,75 - 3,4$
 $18 \cdot 1,4 + 19 : 2,4 - 39 \cdot 0,7 + 4,82 - 1,5$
 $42 \cdot 0,14 + 42 : 0,06 - 45 \cdot 0,04 + 7,04 - 0,8$
 $64 \cdot 1,6 + 72 : 0,23 - 79 \cdot 0,17 + 5,28 - 4,5$

$(87 \cdot 1,8 + 102 \cdot 0,12) : 12 + 12,4 - 8,09$
 $(72 \cdot 0,13 - 42 \cdot 0,15) : 6 + 24,8 - 9,85$
 $(48 \cdot 1,8 - 27 \cdot 0,25) : 9 + 35,4 - 5,38$
 $(33 \cdot 3,2 + 17 \cdot 0,16) : 8 + 44,3 - 0,58$

Процентјас корсѳм сетѳм лыдјасыс.

396. Гїжлаалѳј квадратнѳј ѳецїметр да јукѳј сїјѳс квадратнѳј сањїметрјас вылѳ. Сѳдѳдѳј сылыс 1% , 5% , 10% , 25% .

397. Кымынѳд јукѳн квадратнѳј ѳецїметрлѳн лѳѳ 5% , 10% , 25% , 50% ?

398. Ыжыд-ѳ лѳѳ 1% 3500, 2700, 6000, 5200? Ыжыд-ѳ лѳѳ 3% , 7% , 40% , тајѳ-жѳ лыдјасыс?

399. Ыжыд-ѳ лѳѳ:

1% — 100-ыс	15% — 100-ыс	75% — 100-ыс
7% — 100 "	25% — 100 "	20% — 100 "
17% — 100 "	85% — 100 "	50% — 100 "

400. Кымын куб. сањїметр 1% куб. метрын?

Кымын куб. сањїметр 3% , 12% , 20% куб. метрын?

401. Петкөдлөй 19-өд гижла вывса кыщлыс (45 лист-бок) 1%, 10%, 25%, 75%.

Ыжыд-ө лоө 18% 3550-лөн?

Артавны өтi ногөн поңо со кызи: 1% тајө лыдлөн 3550 : 100 = 35,5; 18% = 35,5 : 18 = 639.

Мөд ногөн: 18% кущөмкө лыдлөн лоө сiјө-жө, мы 0,18 јукөн лыдлөн. Сывөсна бостам 0,18 јукөн 3550-лыс.

$$\begin{array}{r} 3550 \cdot 0,18 \\ \hline 2840 \\ 355 \\ \hline 639,00 = 639. \end{array}$$

Мөд ногасыс кокнiджык, регыджык сiзи проценттө корены, сывөсна щөкыджыкасо сiзи i вөчөны.

402. Му пасталаын 12 000 000 000 тонна нефт. ССРС-ын сы пыщкыс 40%-ыс. Уна-ө нефт ССРС-ын? (4800 миллион тонна).

403. 1927-28 воын ССРС-ын вөли перјөма 36 000 000 тонна гөгөр изшом. Сы пыщкыс 75%-ыс перјөма донбассыс. Уна-ө изшом перјөма донбассыс? (27 миллион тонна).

404. ССРС-ын перјөма 11 700 000 тонна нефт. Сы пыщкыс 65%-ыс перјөма Бакуын. Уна-ө нефт перјөма Бакуын?

405. Оптөвөј дон 1 метр нојлөн 8 шайт, полотнолөн 1 шайт да 10 ур, сiтечлөн 36 ур. Мыјөн метр пондасны вузавны тајө төварсө, донсө-кө содтасны оптөвөј дон 15% мындаыс? (9 шайт 20 ур; 1 шайт 27 ур гөгөр; 42 ур гөгөр).

406. Оптөвөј дон 1 кг сакар песоклөн 57 ур. Мыјөн пондасны вузавны сакар песоксө, оптөвөј дон дiнас-кө содтасны 5% оптөвөј донсыс? Вузасан донсө гөгрөстөј, ур јукөн шыбытөј. (60 ур).

407. Гектар му вылыс воө 18 000 кг сакар свеклө. Сакарыс артмө 13% мында сакар свеклө сөктасыс. Кымын мортлы тырмас 1 гектар вылыс вөчөм сакар, вөгөгөрөн-кө сiјө колө мортлы 12 кг? (195).

408. Јашщикө төрө 1440 колк. 5% колкјыс жугавлөма да щыкөма. Кымын бур колк колөма јашщикас?

409. Лавкаын вузөс дон лөсөдалiгөн новлан дөрајас вылө фабричнөј дон дiнас содтөны 15% фабричнөј дон-

сыс. Мыјөн вузаласны 1 метр ној, фабрика доныс-кө сы-
лөн 8 шайт да 40 ур?

410. Лавкаө һөбөмаос 46 метра ној пома 220 шайт
да 80 урыс. донөн-ө ковмас вузавны 1 метр ној, медым
бостны 5% барыш? (5 шайт да 7 ур)?

411. Вітвоса план серті вөлі шуөма віңмуужалан ма-
шина вөчны 610 000 000 шайт дон. Сіјө плансө вылыс від-
лалігөн правітелство шуіс содтыны віңмуужалан машина-
јас вөчөмсө, леңны најос 1 000 000 000 шайт дон. Кымын
процент віңмуужалан машина правітелство щөктіс содтыны
воңда план серті?

412. Автомобі́л вөчөм ССРС-ын пјатілетка серті.

	1928 29	1929 30	1930 31	1931 32	1932 33
Автомобі́л лыд	1 520	11 960	36 500	109 000	210 000

Кызі содө (процентөн) автомобил вөчөм быд во?

Кымын автомобилөн лоө унжык вөчөма 1932-33 воын
воңда һоль во сертіыс?

413. 1. 1930 воын Комі областын вөлөма 271 сурс
олыс. На пыщкын ужавны вермысјас 151,2 сурс морт.
Кымын % сіјө лоө став олыс лыдсыс? Кымын олыс об-
ластын ужавны вермытөмыс? (Процентјассө арталөј ылө-
сас—приблизительно).

2. Карын областын олө 11,3 сурс морт. На пын ужавны
вермыс (16 арөссаң 59 арөсөң) 7,6 сурс морт. Кымын
морт карса олысјас пыс ужавны вермытөмјас? Кымын
процент сіјө лоө став олыс лыдсыс? Кымын процент
ужавны вермысјасыс?

3. Сіктјасын олөны 259,7 сурс морт. На пыщкын
ужавны вермытөм 116,1 сурс морт. Кымын процент сіјө
лоө? Кымын процент сіктса олыс ужавны вермысјас?
Кымын морт ужавны вермысыс?

414. Слудскөј коммунаын көқан му 150 га. 1928 воын
шөркофа гектар вылыс налы воіс 800 кг һаң. 1932 воын
коммуна көсјө урожајсө кыпөдны 35%, көқан мусө сод-
тыны 25%. Уна-ө һаң најө бостасын 1932 воын?

415. 1925 воын Комі областын вөлі 938 коммуһіст.
На пыщкын нывбаба 11%, батракјас—2%, рабочөјјас—8%.

Лыддөј торјөн, кымын нывбаба, батрак да рабочөј коммунист вөлісны 1925 воын.

416. Сіјө-жө воын областын вөлі 2526 комсомолец. На пыщкын 530 комсомолка. Комсомолкајас пөвсын вөліны: крестанкајас 472 морт, работњицајас 32 морт, да мукөд 26 морт. Кымын процент комсомолкајас пөвсын крестанкајас, работњицајас, мукөд?

Нувчим заводуын 250 рабочөј. На пөвсын 37 коммунист да 57 комсомолец. Кымын процент рабочөј партијаын, кымын комсомолын?

417. Кооперативө вајисны 7 мешөк сакар, быд мешөкын 84 кг. Сакарсө нөбөмадс 72 урөн кіло, а вузалисны 80 урөн кіло. Уна-ө прибыль воис кооперативө сакарыс, сіјөс вајөмыс-кө сувтөма 10% сакар нөбан донгыс?

418. Паңалөн батғыс кооперативыс нөбіс 7,8 кг пыч — 15,6 урөн кіло, да 8 метр ситеч—45,3 урөн метр. Гөмыс сылөн вөлөма 30 шайт. Уна-ө сөм сылөн колі нөбасөм бөрас? Кымын % сөм сіјө виңөма нөбасөм вылас?

419. Иван дад кер леңөмыс бөстис 275 шайт. Сетыс сіјө вот мынтис—виңис 7% нажеткасыс, кооперативө пай мынтис—виңис 4% нажеткасыс, да нөбасис—виңис сы вылө 23% нажеткасыс. Уна-ө сөм колі Иван дадлөн? (64 ш. 25 ур).

Јуалөј гортсаыдыс, ыжыдө вогөгөрсө нажетка вөлөма тїжан семјаын, мыј вылө сіјөс виңөмадс. Сы бөрын вөчөј таблица да индалөј рөскөдсө процентөн?

420. Сыктывкар рајонын крестана ордын 1927 воын вөлөма 2874 плуг, 1928 воын—3372— плуг. Арталөј, кымын % вонас плугыс сөдөма?

421. Степко Педөр лөсалис төвбыдөн 247 „роч“ шпал—47,3 урөн шпалыс, да 203 „десатка“ нїма шпал—28,3 урөн шпалыс. „Роч“ шпал кыскөмыс катїшщө вылө быд шпалыс бөстис 11,3 урөн, „десатка“ нїма—быд шпал кыскөмыс—12 урөн. Ужалөмыс Педөрөс рөщөтајтисны со кыңи: 50% уңдонсө мынтисны сөмөн, 10% наңөн, 9% шыдөсөн, 0,1% шајөн, 2% табакөн, 7% черіөн. Арталөј, унаө Педөр бөстис сөмөн, наңөн, шыдөсөн, черіөн, с. в.?

422. Семөлөн батғыс леңис да кылөдіс Сыктывкарөң 403 кер, шайт да 41 урөн керыс. Уна-ө сөм сіјө нажө-вїтис? Уна-ө сөм сылөн ордас коліс, мыјсурө төвар вы-

лө-кө сiјө вiзic нажеткасыс 23⁰/₀, да 3⁰/₀ вылө нөбiс зајом?

423. Школаын 75 велөдчыс. Октабр төлысын на пыщкыс ветлөмаөс школаө 70-өн, нојабрын—72-өн декабрын—68-өн. Төдмалөј, кымын велөдчыс быд төлысын абу волөма школаө? Кымын ⁰/₀ сiјө лөө?

424. Классын 50 морт. Төв шөрын велөдчыс лыд чiнi 12⁰/₀. Кымын велөдчыс колi классын? (44).

425. Велөдчыс вөлөм 40 кг сөкта. Вiсөм бөрын сiјө чiнөма 5⁰/₀. Кымын килограмм сөкта сiјө лөөма вiсөм бөрас? (38 кгр).

426. Велөдчыс вөлөма 120 сантiметр жужда. Гожөм-быдөн сiјө быдмөма 5⁰/₀. Ыжыд-ө лөөма гожөм помасиг?

ВЫЛ ЗАВОДЖАС СТРОИТОМ.

427. 1. 1932-33 воын кыасны 270 000 000 метр шерстаннөј матерјө. 30⁰/₀ матерјөсө кыасны вiт гырыс фабрикаын, коджас строитчөны-на. Кымын метр матерјө пондас сетны воөн өтi ыжыд фабрика? (16 200 000 метр).

2) Војнаөз өтi воөн 90 000 000 метр матерјө кылөмаөс 800 фабрика вылын. Кымын метрөн лежлөма быд фабрика?

428. Војнаөз 300 стөклө завод вөчлөмаөс воөн 270 000 тонна стөклө. Вiтвөса план помалiг кежлө лөө строитөма 5 гырыс завод, көнi пондасны быд во вөчны 420 000 тонна стөклө. Кымын пөв унжык стөклө пондас вөчны выл завод важ завод сертi? (93 пөвса унжык).

МУВИЗУЖАЛАН МАШИНАЖАС.

429. 1927-28 воөз Сојузын вөлөма 11 500 000 плуг. Вiт воөн лөө вөчөма 16 200 000 выл плуг, а сек костi шогмытөмө порасны 3 700 000 важ плуг. 1927-28 воын көрөм площадь вөлөма 115 000 000 га, а вiт во мыстi, шуөма, көза содтыны 144 000 000 гаөз. Кымын гектар му вөлөма өтi плуг вылө 1927-28 воын? Кымын гектарөн пондас воны вiт во мыстi?

430. 1929-30 воын лезöма 30 000 трактор. Трактор вермө ужавны (гөрны, көңны, вартны) воён 150 га му. Сојузын сижө вонас вөлöма 130 000 000 га көңа му. Кымынөд жүкөн му ылөсас вермөмаөс ужавны став тракторыс сижө воын. ($\frac{1}{28}$ гөгөр).

431. Кујим во мыгти мижан лоө 400 000 трактор. Пондам артавны, мыј быд трактор ужалас 180 га му, а көңан муыс лоө секи 144 000 000 га. Кымынөд жүкөн му секи лоө ужалöма тракторөн? ($\frac{1}{2}$).

КУСТАРНӨЈ ПРОМЫШЛЕННОСҢ.

432. Ужалан артель кутчигис стрөйтны сиктын школа. Артельас 17 плөтнык, 7 столар, 5 печнык. Уна-ө сөм најө најөвитисны, плөтныкјас-кө ужалисны 31 лун, да быд луныс быд морт бостисны 1 шайт да 35 урөн; печныкјас ужалисны 16 лун, быд луныс налы мынтисны 2 ш. да 10 урөн; столарјас ужалисны 10 лунөн да быд луныс бостисны 1ш. да 43 урөн?

433. Заводын дортчыс ужалө төлыснас 25 лун, 7 часөн лун, најөвитө 105 шайт. Крестанин дортчыс да вөчасыс ужалөны төлысын 24 лун, 12 часөн лун, најөвитөны 43,2 шайт. Кымын пөв унжык сөм бостө заводса рабочөј өти часөн гортса кйөн ужалысјас дорыс? (4)

434. Рабочөј вобыдөн вөчө вузөс 2800 шайт дөн. Гортса вөчасыс—сөмын сижө 23% мында. Уна-ө дөн вермө вөчасны воён гортса ужалыс?

435. Сојуз пастаын сиктјасын 60 000 000 гырыс морт. Кикостуж вөчысјас на пөвсын 4% кымын. Кымын морт сиктјасын кикостуж вөчысјас?

436. 1925 воса октябр 1 лунсань 1926 воса октябр 1 лунөң мижан промышленносө вөчлөма 6 900 000 000 шайт дөн вузөс. 85% сыыс усө гырыс фабрик-заводјас вылө да рудныкјас вылө, а мукөдыс посни фабрикјас вылө да кикост ужјас вылө. Гырыс фабрик-заводјасын ужалысыс вөлöма 2 500 000 морт, поснијасас да кикостуж вөчысјас 3 450 000 морт. Уна-ө дөн вузөс вөчлөма воён 1 рабочөј гырыс фабрикајас вылын, уна-ө дөн ужавлөма кикостуж вөчыс? (2346 ш; 300 ш.)

ГОСУДАРСТВЕННӨЈ ДОКОД ССРС 1927-28 ВОЫН.

Вот докод	3200	милльон
Промышленносты да вузасөмыс	800	”
Зажомјасы	700	”
Транспорты да поштаы	1900	”
Мукөд докодјас	100	”

437. Петкөдлөј тајо докодјассө кыща диаграммаөн. Вөчөј сјөс со кызі:

1) Төдмалөј став докодсө.

2) Кымын милльон лоө өтi соөд жүкөн кышын, қон кышсө-кө бостам тыр докод тужө?

3) Кымын соөд жүкөн кышыслыс ковмас бостны, медым петкөдлыны вот докод? Кымын % сјө лоө став докодсыс? Сiзі төдмалөј, кушөм % лоө быд пөлөс докод (47%, 12%, 10%, 28%).

438. Фабрик-заводјасын 1927-28 воын ужалөмаөс 2750 000 рабочөј. Најө вөчөмаөс госуларстволы 5 000 000 000 шајт дон вузөс.

Сiктса овмөсын сјө воын ужалисны 60 000 000 морт, вөчөмаөс вузөс 10 800 000 000 шајт дон. Кымын пөв ылөссө өтi рабочөј унжык вөчөма өтi крестәтинса? (Пөштi 10 пөв).

439. 1) Комi областнөј бјуджет вөлөма 1926-27 воын 2549 000 шајт, 1927-28 воын—4620 000 шајт, 1928-29 воын—4299 000 шајт.

2) Сiктса бјуджет вөлөма: 1926-27 воын—2098 000 ш, 1927-28 воын—2435 000 ш, 1928-29 воын—2834 000 шајт.

Арталөј, кызі (кымын шајтөн) быд во содөма областнөј да сiктса бјуджет?

(Об. б.: 2 071 000 ш.; 1 750 000 ш. Сiктса б.: 389 000; 337 000 ш.)

440. Комi крестәна бостөмаөс докод скөт помыс да виқму помыс 1926-27 воын 129 880 000 шајт, 1927-28 воын—154 227 000 шајт, 1928-29 воын—235 459 000 шајт.

Уна-ө докод содөма быд во скөт помыс да виқму помыс торјөн? (24 347 000 ш.; 81 232 000 ш.)

441. Комi крестәна һаң ыло да төвар ыло 1927-28 воын виқмаөс 142 386 000 шајт, 1929-30 воын—271 250 000

шајт. Арталөј, уна-ө дон унжык һөбасөмаөс комі крес-тана 1929 воын, 1928 воын серті? (138 864 000 шајт).

442. Комі ужалысјас һөбөмаөс зајом 1928 воын 1 500 000 шајт дон, 1929-30 воын—11 000 000 шајт дон. Кымын шајт вылө унжык зајом һөбөмаөс 1929-30 воын, 1928 воын серті?

МУВИҢ ВОТ.

443. Сөвет Сојузын 1927 воын вөлөма 25 000 000 торја овмөс. 35% -сө на пыщкыс мездөмаөс вотыс. Кымын овмөс вөлі мездөма вотыс?

444. 1927-28 воын чукөртөма 375 000 000 шајт мувиҗ вот. 60% сетыс пырөма государство казнаө, а мукөдыс колөма сиктјасө. Уна-ө сөм колөма сиктјасө? Мыј-вылө гөмсө колөны сиктјасас?

445. 1928-29 воын государственнөј докод вөлөма пөштө 7 500 000 000 ш. Мувиҗ вот 375 000 000 шајт. Кымынөд јукөн лоө государственнөј докодын мувиҗ вотыс?

446. Обществолы мувиҗ ужалөм бурмөдөмыс вотсө чинтөмаөс 10%. Тыр вотыс вөлөм воө 600 шајт. Уна-ө вот мынтөма обществоыс? (540 ш.).

Ҙесатичнөј дроб өктөм Ҙесатичнөј вылө.

447. Өтө квадратнөј му вылын быдмө 1,5 кг свеклө. Сетыс артмө, 13% сөктаыс, сакар пыҗ. Уна-ө сакар пыҗ артмө өтө квадратнөј метра свеклө муыс?

Медым решитны тајө задачасө, колө бостны 1,5 кг 0,13 јукөнсө, мөдногөн-кө: $1,5 \times 0,13$.

Бостам соөд јукөнсө 1,5 кг. $1,5 \text{ кг} : 100 = 0,015 \text{ кг}$.
Бостам 13 соөд јукөнсө 1,5 кг. $0,015 \text{ кг} \times 13 = 0,195 \text{ кг}$.
Буржык гижны тајөс өтөлаө:

$$\begin{array}{r} 1,5 \text{ кг} \times 0,13 = 0,015 \cdot 0,13 \\ \hline \cdot 13 \\ \cdot 100 \\ \hline 0,195 \text{ кг} \end{array}$$

Өктөј, шуалөј кыҗи шуалид воҗҗа задача решитөгөн:

448.	0,1 · 0,1	0,1 · 0,3	0,5 · 0,2	0,5 · 0,1	
	0,3 · 0,1	0,3 · 0,3	2,5 · 0,2	0,5 · 0,5	
	0,5 · 0,1	0,5 · 0,3	0,7 · 0,2	0,5 · 0,4	
	2,5 · 0,1	2,5 · 0,3	1,7 · 0,2	0,5 · 1,5	
	2,3 · 0,1	2,3 · 0,4	2,3 · 2,4	2,3 · 1,5	
449.	3,6 · 0,1	12,5 · 2,4	0,1 · 0,01	0,1 · 0,03	0,5 · 0,02
	2,5 · 0,8	13,6 · 2,5	0,2 · 0,01	0,2 · 0,03	2,5 · 0,02
	4,8 · 0,5	17,5 · 0,8	0,5 · 0,01	0,5 · 0,03	0,6 · 0,02
	7,2 · 1,5	24,2 · 1,5	3,5 · 0,01	3,5 · 0,03	1,6 · 0,02
450.	0,2 · 0,03	3,6 · 0,01	15,4 · 0,1	18,5 · 0,4	2,42 · ,5
	1,4 · 0,03	3,6 · 0,15	15,4 · 0,01	18,5 · 0,04	3,75 · 0,4
	1,4 · 0,15	3,6 · 0,75	15,4 · 0,8	18,5 · 1,2	2,25 · 0,8
	1,4 · 0,25	3,6 · 2,25	15,4 · 0,03	18,5 · 0,12	3,74 · 1,5
451.	3,2 · 0,1	15,4 · 0,1	12,4 · 0,5	125 · 0,8	
	3,2 · 0,01	15,4 · 0,01	12,4 · 0,05	12,5 · 0,8	
	3,2 · 0,001	15,4 · 0,001	12,4 · 0,005	1,25 · 0,8	
	3,2 · 0,001	15,4 · 0,001	12,4 · 0,15	0,125 · 0,8	
	3,25 · 1,8	42,4 · 0,15	32,6 · 1,5	12,5 · 0,16	
452.	3,24 · 1,5	27,5 · 1,2	34,8 · 0,15	12,5 · 1,6	
	32,4 · 0,15	2,75 · 12	348 · 0,15	125 · 16	
	0,324 · 15	0,275 · 120	34,8 · 15	12,5 · 1,6	
	3,24 · 0,015	275 · 0,12	348 · 15	125 · 16	
	6,3 · 251	63 · 1,25	6,3 · 125	63 · 125	

десатичнөй дроб десатичнөй дроб вылө октигөн гижөмсө нөшта жеңыда поңо вөчны, со кыңи:

$$\begin{array}{r} 15,6 \cdot 0,13 \\ \hline 468 \\ 156 \\ \hline 2,028 \end{array}$$

453. 1. Килограмм вый сулалө 2,4 шайт. дөна-ө сулалө 0,3 кг? 0,8 кг вый?

2. Кг јай сулалө 0,8 шайт. дөна-ө сувтас 0,4 кг, 0,8 кг, 1,5 кг, 2,4 кг јай

454. Метр ној сулалө 8,8 шайт. дөна-ө сувтас 0,7 м., 1,4 м. ној?

455. Вагонё сөвтөма 16,4 т. су. Вагон ректигөн кіскас-сөм ыло шыбытчө $\frac{1}{2}\%$ сөвтөм сөктасыс. Кымын кілограмм су вермас кіскасны? (82 кг).

456. Вагонё сөвтөма 6,4 т. турун. Турун космөм ыло пуктыссө 3% . Вагоныс ректисны турун 6,250 кг. Сізкө інө, мыјкөмында турун вошөма. Поэө оз сымда турун воштыны? (Поэө воштыны сөмын 192 кг).

• 475. Лавкаө вајисны 240 кг выј. Вузалигөн кіскасөм ыло пуктыссө $1,5\%$. Кымын кг выј поэө воштыны вузалигас? (3,6 кг).

458. Кооператів вузасан дон лөсөдалігөн новлан дөрајас ыло фабричнөј дон дінас сөдтө 8% . Кооператів нөбіс 35 метра ној пома 420 шајтыс. Мыјөн метр сіјө пондас вузавны нојсө? (12 ш. да 96 ур).

459. Ныга сулалө 2,5 шајт. Школајаслы донсө чінтөны 15% . Уна-ө колө мынтыны школалы тајө ныгаыс? (2,125 шајт).

Артавны велөдчөм.

$$460. \begin{aligned} (3,5 \cdot 0,7 - 35 \cdot 0,33) : 35 &= (56 \cdot 0,16 + 5,6 \cdot 2,3) = \\ (38 \cdot 0,15 - 3,8 \cdot 0,05) : 8 &= (5,7 \cdot 0,4 + 57 \cdot 0,06) = \\ (4,5 \cdot 68,9 + 4,5 \cdot 1,1) : 35 &= (64 \cdot 0,25 - 6,4 \cdot 1,7) = \\ (5,4 \cdot 1,2 + 54 \cdot 0,28) : 6 &= (7,2 \cdot 1,4 - 72 \cdot 0,09) = \end{aligned}$$

$$461. \begin{aligned} (7,5 \cdot 1,2) : 6 - 0,5 &= 2,525 - (10,2 \cdot 1,5) : 12 \\ (0,84 \cdot 3,5) : 14 - 0,01 &= 0,3305 + (2,4 \cdot 1,06) : 15 \\ (9,6 \cdot 2,1) : 18 + 0,88 &= 0,195 + (1,15 \cdot 8,4) : 12 \\ (0,99 \cdot 12) : 11 + 0,42 &= 201,6 - (1,18 \cdot 16) : 100 \end{aligned}$$

$$462. \begin{aligned} 6,4 \cdot 2,2 - 6,4 \cdot 2,22 &= 0,42 \cdot 6 - 4,2 \cdot 0,6 \\ (65 \cdot 1,4 - 6,5 \cdot 1,4) &= 45 \cdot 1,5 + 4,5 \cdot 15 \\ (6,6 \cdot 0,4) \times 100 - 0,56 \cdot 5 &= 4,5 \cdot 0,27 - 0,45 \cdot 2,7 \\ (35 \cdot 3,2 - 3,5 \cdot 3,2) : 9 &= 7,5 \cdot 2,4 + 0,75 \cdot 24 \end{aligned}$$

десатичнөј дробјас јуклөм.

463. 1. квадратнөј метр ыжда свеклө му ымыс артмө 0,2 кг сахар. Мортлы вогөбр кежлө колө 12 кг сахар. Кымын кв метра свеклө му колө, медым вөчны 12 кг сахар?

2. Өтi кв. метра му вылыс воö 0,09 кг су. Өтi мортлы лун кeжлö колö 0,54 кг су. Ыжыд-ö су му колö, медем сiјö һаңыс тырмас өтi мортлы во кeжлö? (2190 кв. м).

464. Карса вöвлы лун кeжлö сeтöны 8,1 кг зöр. 1 кв. метр му вылыс воö 0,09 кг зöр. Ыжыд-ö зöр му колö вöфитны, медем сiјö зöрыс тырмас карса вöвлы во кeжлö? (3,285 га).

Медем рeшитны тајö задачасö, велöдчамö јукны де-сатичнöј дроб вылö.

1. Кымыныс лоö 1 м 25 см 10 метрын. $10 м : 1 м 25 см = 1000 : 125 см = 8$. Кымыныс 1,25 м 10 метрын? $10 : 1,25 = 1000 соöд јукөн : 125 соöд јукөн = 8$.

2. Медем јукны 43,4 шaјт 1,24 шaјт вылö, војдöр тöдмаламö, кымыныс лоö 1,24 јукöныс 4340 соöд јукöнын:

$$43,4 ш : 1,24 ш. = \begin{array}{r|l} 4340 & 124 \\ \hline 372 & 35 \\ \hline \text{—} & \text{„}620 \\ & 620 \end{array}$$

” ” ”

3. Медем јукны 41,25 м 3,3 м вылö, војдöр тöдмаламö, кымыныс лоö 33 дасöд јукöныс 412,5 дасöд јукöнын:

$$41,25 м : 3,3 м = \begin{array}{r|l} 412,5 & 33 \\ \hline \text{—} & 33 \\ \hline \text{—} & \text{„}82 & 12,5 \\ & 66 \\ \hline \text{—} & 165 \\ & 165 \end{array}$$

” ” ”

Артавны велöдчöм.

465.	1 : 0,1	1 : 0,2	1 : 0,5	3,5 : 0,5
	3 : 0,1	3 : 0,2	3 : 0,5	35 : 5
	5 : 0,1	5 : 0,2	2,5 : 0,5	8,1 : 0,3
	3,2 : 0,1	5,2 : 0,2	10 : 0,5	81 : 3
	28 : 0,4	288 : 4	38,4 : 0,4	384 : 4

466. 1 : 0,01   1 : 0,02   0,2 : 0,02   3,5 : 0,05
 3 : 0,01   3 : 0,02   1,2 : 0,02   350 : 5
 5 : 0,01   5 : 0,02   3,6 : 0,02   4,8 : 0,05
 3,2 : 0,01   5,2 : 0,02   3,68 : 0,02   480 : 5
 7,2 : 0,4   72 : 4   7,28 : 0,04   728 : 4

467. 165 : 2,5   196,8 : 8,2   8,7 : 1,16
 16,5 : 2,5   4674 : 5,7   43,4 : 1,24
 1,8 : 0,75   245 : 9,8   190,4 : 1,36
 180 : 7,5   401,2 : 1,18   365 : 14,6
 14,1 : 0,188   111,1 : 2,02   348 : 23,2
 70,7 : 0,202   79 : 226   1269 : 23,5
 1111 : 20,2   791 : 26,6   174 : 23,2

468. 0,01 : 0,1   0,01 : 0,2   0,4 : 0,01
 0,1 : 0,01   0,1 : 0,02   0,04 : 0,1
 0,03 : 0,1   0,01 : 2   0,001 : 0,1
 0,3 : 0,01   0,01 : 0,001   0,1 : 0,001
 0,5 : 0,001   0,5 : 0,1   0,005 : 0,1

469. (12,4 · 14) : 2,1   (388,8 : 0,24) · 01
 (1,28 · 24) : 0,3   (175 · 0,5) : 01
 (244,8 : 17) : 1,2   (74,4 : 1,87) : 01
 (279 : 15,5) : 0,1   (23,4 : 1,95) : 001
 (29,12 : 1,4) : 1,3   (91, 6 : 229) · 0,1
 (261, 6 : 12) : 0,1   (140, 4 : 0,6) · 2,6

470. Метр дөра сулалө 0,75 шајт. Кымын метр дөра поңо нөбны 10,5 ш. вылө? 13,5 ш. вылө?

471. Морт-кө өти часөн муно 3,75 км, дыр-ө тырмас сылы муны 35 км?

472. Шы өти секундө муно 0,3 км. Кымын секунд мысҗи кылас гымыштөм, җірдалөмыс-кө мјансаң 2,1 км сајын? 1,35 км сајын?

473. Орудјеыс лыјөм снарад шөркода өти секундө лебө 0,3 км. с.ыр-ө тырмас сылы лебны крепостөз, лыј-санінсаңыс-кө сјјө 9,6 км ылаын?

474. Бур мөс сетө 2500 літр јөв, шөркофдем мөс 1200 л., омөлік мөс 750 л. Кымын ведрөн сетөны быд мөс? Ведрас төрө 12,3 л. јөв. Ответсө висталөј гөгрөс-төмөн, ведрә јүкөнјассө шыблалөј. (97 в.; 61 в.; 203 в.)

475. Гіктса олыс лунөн сојо јола сојан 0,5 кг. Тырмас-ө јөв өтi шөркөд-дем мөслөн во кежлө 5 морта семјалы? Шөркөд-дем мөс воон сетө 1200 л јөв. Отi литр јөв кыскө 1 кг. (Тырмас 480 лун кежлө).

Быдса лыд корсөм урчитөм јукөн сертыыс.

476. Вундөј 2 дм куза гумага тор. Сijө лоө $\frac{1}{5}$ јукөн метрлөн. Мөд гумага вылө перјөј быдса метр.

477. Гijлаалөј дециметржын куза бокјаса квадрат. Шуам, тајө квадратыс лоө $\frac{1}{4}$ кг сөкта наң торјөн. Сijө наң торыс сулалө 3 ур. Гijлаалөј квадрат килограмм сөкта наң тор пыдди да төдмалөј; уна-ө пондас сijө сулавны?

478. Отi см куза да 2 см паста бумага тор бостам $\frac{1}{10}$ јукөн м. ној пыдди. Петкөдлөј мөд бумага торјөн тыр метр ној да висталөј, уна-ө сijө пондас сулавны, $\frac{1}{10}$ јукөн метрыс-кө сулалө 1,8 шajt?

479. Дона-ө 1 кг сакар, $\frac{1}{10}$ јукөн кг-кө сулалө 6 $\frac{1}{2}$ ур?

480. Уна-ө кыскө отi кубическөј дм зарны, $\frac{1}{1000}$ јукөныс-кө сымлөн 19,2 гр сөкта?

481. Уна-ө кыскө 1 куб. дм езыс, $\frac{1}{10}$ јукөныс-кө сымлөн 1,05 кг сөкта?

482. Ыжыд-ө лоө төдтөм лыд x , $\frac{1}{3}x = 72$; $\frac{1}{5}x = 200$; $\frac{1}{4}x = 351$:

Быдса лыд корсөм јукөнјас сертыыс

483. Вундөј дм куза гумага тор. Сijө лоө $\frac{2}{5}$ јукөн метр. Гумага торсө кусналомөн корсөј метр $\frac{1}{5}$ јукөн, а сы серти сесса лөсөдөј быдса метр.

484. Вундөј 12 см. куза гумага тор. Сijө лоө фут $\frac{2}{5}$ јукөн. Корсөј $\frac{1}{5}$ јукөн фут, сесса сы серти торјөдөј быдса фут.

485. Гijлаалөј вескыднөлпелөса. Шуам, сijө пондас петкөдлыны $\frac{2}{5}$ јукөн метр матерјө.

Гijлаалөј $\frac{1}{5}$ јукөн метр, сесса быдса метр. Арталөј, уна-ө пондас сулавны $\frac{1}{5}$ јукөн метр матерјө i быдса метр матерјө, $\frac{3}{5}$ јукөн метр матерјөыс-кө сулалө 6 шajt?

486. $\frac{7}{10}$ жүкөн градјорын капуста. Петкөдлөј тајо участоксө вескыдһолпелөса гижлаөн. Сыбөрын гижлаалөј $\frac{1}{10}$ жүкөн градјор, сесса чөлөј градјор.

487. $\frac{2}{5}$ жүкөн мера пөштө 10 литр. Кымын литр быдса мераын?

488. 0,6 литр пөштө бутылка. Кымын бутылка быдса литрын? ($1\frac{2}{3}$ бут.)

489. 0,9 жүкөн сесатина лоө пөштө 1 га. Кымын га быдса сесатинаын? ($1\frac{1}{9}$ га).

490. Ыжыд-ө лоө лыд, $\frac{7}{8}$ жүкөныс-кө сылөн 35. Ги-жөј, кыңи решитад тајо примерсө (40).

491. Корсөј төдтөм лыд:

$$\begin{array}{cccccc} \frac{3}{5}x = 18 & \frac{3}{4}x = 15 & \frac{1}{10}x = 14 & \frac{3}{5}x = 30 \\ \frac{3}{7}x = 15 & \frac{3}{10}x = 15 & \frac{9}{16}x = 36 & \frac{8}{15}x = 24 \end{array}$$

$\frac{3}{5}$ жүкөн төдтөм лыдлөн *a*. Кыңи гижны сижө төдтөм лыдсө?

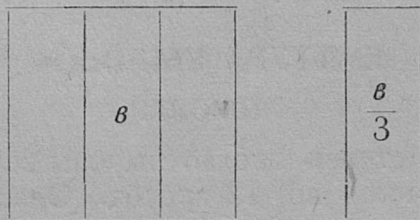
$\frac{7}{10}$ жүкөн төдтөм лыдлөн *b*. Кыңи гижны сижө төдтөм лыдсө?

492. $\frac{3}{4}$ жүкөн төдтөм лыдлөн *c*. Кыңи гижны сижө төд-төм лыдсө?

493. Һаң пөжалөгөн һаңыс содө виңөм пың $\frac{1}{3}$ жүкөн сөктасы. Уна-ө пың колө һөбны, медым пөжавны 16 кг һаң?

Задачасө решитөј таңи:

Пың сөктасө пасјам шыпас *b*-өн.

33 гижла.

Гижлалам сижө сөктасө квадратөн. Ортчөн сыкөд гиж-лаалам пөжалөм һаң содөмсө (припек)— $\frac{1}{3}$ жүкөн квад-ратлыс, мөднөгөн-кө $\frac{1}{3}$ *b*. Ставыс лоө $\frac{4}{3}$ жүкөн пың сөкта, либө $\frac{4}{3}$ *b*.

$\frac{4}{3} \text{ в} = 16 \text{ кг}$; $\frac{1}{3} \text{ в} = 16 : 4 = 4 \text{ кг}$; $\text{в} = 4 \cdot 3 = 12 \text{ кг}$.

Пыч сөкта — 12 кг.

494. Уна-ө пыч колө бостны, медым пөжавны сетыс 6 кг һаһ? 9,6 кг һаһ? 20 кг һаһ? 14,4 кг һаһ? ($4\frac{1}{2}$ кг; 7,2 кг; 15 кг; 10,8 кг).

495. Совхозын 350 олыс. Быд олыслы лун кежлө колө 0,8 кг һаһ. Уна-ө пыч виҙоны совхозын быд лун? (210 кг).

Ыжыд-ө лыд лоө x ,

$$x + \frac{1}{3}x = 10,4 \text{ кг}; x + \frac{1}{3}x = 9,6 \text{ кг? (7,8)}$$

496. Җоҙоглы Җоҙөг җай $\frac{1}{6}$ жүкөн сөктаыс. Җоҙөг тушаыс-кө кыскө 7 кг, уна-ө лоө сені лыыс, җајыс-і?

Порс задјын лыыс 0,15 жүкөн җай сөктаыс. Порс задјыс—җајнас і лынас—кыскө 11,5 кг. Арталөј, уна-ө сені җајыс, уна-ө лыыс?

497. Бостөј кушөмкө лыд, содтөј сы дінө сылыс жынсө, сесса $\frac{1}{4}$ жүкөнсө. Лоө 21. Төдөј, кушөм лыд бостөма?

498. Бостөј кушөмкө лыд, чинтөј сес лыд жынсө, сесса $\frac{1}{4}$ жүкөнсө. Лоө 3. Төдөј, кушөм лыд бостөма.

499. Задача теш. Лебзө Җоҙөг. Сылы паныд лебөны зев уна Җоҙөг. „Виҙа олад, Җоҙөг чукөр“, шуө өткөн лебысыс:—ті тај зев унаөнөс, гашкө соөнөс!—„О, уна-на колө соөзыд,—воча шыасисны Җоҙөгјас:—мијан дінө-кө содтан јешщө сымда Җоҙөг, кымынөнөс ми, да жын мындаыс, да һолөд жүкөн мында, да тенө щөщ, секи вөмс соөн лоам“. Кымын Җоҙөг вөлөма Җоҙөг чукөрас? Җоҙөг чукөрыс Җоҙөг лыдсө пунктөј x -өн да лөгөдөј уравнениеј.

КУЛЬТУРА КЫПӨДӨМ.

ШКОЛА.

500. Первој ступең школаө пырөны велөдчыны 8 арөса челаф, велөдчөны 4 во, 12 арөсөз. Овлөны і гырысжык велөдчысјас школаын, 13-14 арөсајас. Арталамө, кымын велөдчан арлыда челаф абу велөдчөмаөс.

1927-28 воын первој ступең школајасын велөдчөмаөс 10 000 000 челаф. На пыыс 12 арөсаыс гырысжык 3 300 000 морт, мукөдыс 8—12 арөсајас. Сојузын олысыс секи вөлөма 150 000 000 морт, 10% сетыс 8—12 арөса

челад. Кымын челад на пыщкыс абу велөдчөмаос? (8300000).

501. дона-ө сувтө өтi велөдчысөс велөдөм. Арталө, уна-ө сөм вiçө тiжан школайд өтi воөн? Кымын велөдчыс тiжан школайн? Уна-ө сөм вiçсө өтi велөдчыс вылө4 воөн?

502. Союз пастаын шөркода лыддөмөн өтi велөдчыс вылө поснi школайн 1927-28 воын вiçлөмаос 27 шajtөн, вiт во мыстi пондасны вiçны 57,3 шajtөн.

Өтлааститөй тajө лыдjассө тiжан школа jылыс кущөм лыдjас лоисны накөд. Лөсөдөj задачajас.

ГАЗЕТ СУЗӨДӨМ.

503. „Крестьянская правда“ ыма газет сузөдөм сулалө:

Куш газетыс, ыгажастөг	Ыгажасөн
Во кeжлө . . . 2,2 шajt	5 шajt
Вожын кeжлө . 1,15 "	2,5 "

Өтi газет сулалө 3 ур. Газетыс петө быд вежонын кыкыс.

1. Гiжсыны-кө газет вылө, ыгажастөг, во кeжлө, колө ыстыны газет контораас 2 шajt да 20 ур сөм, да сөм ыстөмгыс 15 ур бостасны. дона-ө сувтас өтi газетыс, газетыс-кө петө кыкыс вежонын? (2,2 ур).

2. Ыгажастөг газетыс сулалө 2,2 шajt, ыгажаснас 5 шajt. Вогөгөрөн ыстасны 40 ыга. дона-ө сувтө өтi ыгаыс?

ВИНА-СУР ВYLӨ PӨCKOд.

504. 1. 1927-28 воын Союз пастаын jуөмаос:

32 000 000 ведра	вина	22 шajtөн	ведра
15 000 000 "	самөкур	12 "	"
32 000 000 "	сур	6 "	"
5 000 000 "	дона вина	24,8 "	"

2. Союзын вөлөма 150 000 000 олыс. Жынjыс на пысгырыс jөз. Кымын бутылкаөн воө jуөм вина-сур өтi морт вылө воөн? Кымын шajt вина-сур рөскод воө өтi верстө морт вылө воөн? Ведраын 20 бутылка. (22,4; 16 ш.).

3. 1927-28 воын Сојузын велөдчөм ыло вѣома 1 029 000 000 шайт. Унаон-ө унжык сөм вѣома сур да вина ыло велөдчөмса? (171 милл. шайт).

505. Крестанскөй свадьба ылын важон жулисны 60 литр вина. Буылкаын 0,6 л, сулалө сѣо 1,1 шайт. Кымын шайт вѣлөмаөс вина ыло ныв сетигон? (110 ш.).

506. Крам праһникјас лунө крестанскөй семја вѣлис вина 4,06 л, ыжылун дырји 1,4 л, јөввыв дырји 2,21 л, мукод праһникјасө 0,73 л. Уна-ө сөм вѣлөма өти семја вина ыло праһникјас дырји, өти буылка винаыс-кө сулалө 1,1 шайт? (15,4 ш.).

ЖЕНЛЫ ЕСКӨМ КРЕСТАНА ОЛӨМЫН.

507. Вөлөстын 52 000 олыс. Вөгөгөрөн быд 1000 морт ыло воө 2 гөтрасөм, 9 чужөм, 5 кулөм. Вѣчкоын венѣчајтчөм сулалө 10,25 шайт, пыртчөм 6,1 шайт, вѣчко пыр дөбсөм 4,3 шайт. Арталөј, уна-ө сөм ескө вѣлисны, венѣчајтчөм, пыртчөм да дөбсөм ыло, став олысыс-кө вөлөстас вөлины женлы ескысјас? (5038,8 ш.).

508. Сиктын су улын 50 га му. Крестана мусө ужалисны важногон, һаңсө перјисны молитчөмөн. Став сусө најө чукөртлисны 38 000 кг. Кымын кг су волөма өти гектарыс? (760 кг).

509. Сикткөд ортчаса колхозлөн су улас 350 га. Мусө ужалөма бура, агрономјас велөдөм серти. Суыс воөма 532 000 кг. кымын пөв унжык һаң воөма колхозса гектар ылын торјөн олыс крестанын, гектар вывса? (2 пөв).

510. Öти сиктса крестана быд во празнујтлөмаөс 2 крам праһник. Быд семја быд праһник ыло вѣлөма 14 шайтөн. Сиктас вөлөма 42 семја. Öти чукөртас ылын крестанаыс төлкүјтөмаөс да шуөмаөс крам праһникјасө бырөдны, а сөм ылас, кодөс вѣлөмаөс праһникјас ылас, һөбны бөбөһаң көјдыс. Уна-ө бөбөһаң көјдыс најө вермасны һөбны, өти кг-кө сулалө 75 ур? (1568 кг).

ССРС да КАПИТАЛИСТ ГОСУДАРСТВОЛАР.

511. 1927-28 воын торгутӱм капиталист государство-
жаскӱд вӱли со куцӱм:

Сојуз вузалис за границаӱ:

Сиктса овмӱс продукта	346 000 000 ш. дон.
Вӱр	80 000 000 " "
Нефтӱ	98 000 000 " "
Мукӱд вузӱс	112 900 000 " "

Сојуз нӱбис за границаы:

Металлическӱ торжас	287 000 000 ш. дон.
Хлопок	135 000 000 " "
Шерстанӱ торжас	68 000 000 " "
Мукӱд вузӱс	330 000 000 " "

Арталӱ, кымын процент лӱ став вузалӱм донсыс ву-
залӱм сиктса овмӱс продукта дон, вӱр дон, нефтӱ дон?

Артавны поӱӱ со кыӱ. 636 миллионсӱ — сымда дон ву-
залӱма ставсӱ—колӱ жукны 100 пелӱ. Быд соӱд жукӱнын,
процентын, лӱ 6,36 миллион. Медым тӱдны кымын про-
цент лӱ став вузасан донас 346 миллионыс, лыдӱамӱ,
кымыныс лӱ 6,36 жукӱныс 346.

$$\begin{array}{r}
 636 : 100 = 6,36; \quad 80 : 3,6 = 8000 \quad | \quad 636 \\
 \underline{636} \quad | \quad 12,5\% = 13\% \\
 - 1640 \\
 \underline{1272} \\
 - 3680 \\
 \underline{3180} \\
 "500
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 : 6,36 = 9800 \left| \begin{array}{l} 636 \\ \hline 15\% \end{array} \right. \\ \underline{636} \\ - 3440 \\ \underline{3180} \\ "260 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 346 : 6,36 = 34600 \left| \begin{array}{l} 636 \\ \hline 54\% \end{array} \right. \\ \underline{3180} \\ "2800 \\ - 2544 \\ \underline{\quad\quad} \\ "265 \end{array}$$

Лөсөдөй тајо лыдјасыг кыща ҕаграммајас.

512. Арталөј, кымын процент лоө һөбөсан донсыг һөбөм металыческөј торјас дон, хлопок дон, шерст дон? Лөсөдөј кыща ҕаграмма. (35%; 16%; 8%).

Мыј медуна Сојуз һөбө заграңцаыг? Мыј медуна вузалө?

Кызі прөстөј дроб пөртны ҕесатичнөјө, а ҕесатичнөјсө прөстөјө.

513. Кымын ҕециметр метржынјын? Кымын ҕасөд јукөн жынјын?

Кымын ҕециметр $\frac{1}{5}$ м? Кымын ҕасөд јукөн $\frac{1}{5}$?
 " " $\frac{2}{3}$ м? $\frac{3}{4}$ м? $\frac{4}{5}$?
 Кымын ҕасөд јукөн $\frac{2}{5}$ м? $\frac{3}{5}$ м? $\frac{4}{5}$?

514. Гіжлаалөј квадратнөј ҕециметр да јуклөј сјјөс квадратнөј санҕиметрјас вылө. Петкөдлөј $\frac{1}{4}$ јукөнсө квадратнөј ҕециметрлыг? Кымын соөд јукөн өтө һөлөд јукөнын?

Петкөдлөј $\frac{2}{4}$ квадратнөј ҕециметрлыг. Лыдҕөј, кымын квадратнөј санҕиметр сені. Кымын соөд јукөн $\frac{3}{4}$ јукөнын?

515. Кымын соөд јукөн $\frac{1}{5}$? $\frac{2}{5}$? $\frac{3}{5}$? $\frac{4}{5}$?
 " " " $\frac{1}{20}$? $\frac{17}{20}$? $\frac{19}{20}$?
 " " " $\frac{1}{25}$? $\frac{7}{25}$? $\frac{7}{25}$?
 " " " $\frac{1}{50}$? $\frac{17}{50}$? $\frac{43}{50}$?

516. Вежөј прөстөј дробјасө ҕесатичнөј дробјасөн со кушөм лыдјасыг.

$$1\frac{3}{7}; 2\frac{2}{5}; 4\frac{9}{20}; 5\frac{7}{25}; 3\frac{21}{50};$$

517. Пöртöј ђесатичнöј дробјасö;

$1\frac{3}{4}$; $\frac{7}{8}$; $\frac{5}{8}$; $2\frac{7}{8}$; $\frac{1}{40}$; $\frac{3}{40}$; $\frac{19}{40}$; $3\frac{9}{40}$.

518. ђесатичнöј дробјасö вежöј прöстöј дробјасөн:

0,5	0,15	3,5	0,12	0,25	3,64
0,2	0,24	3,4	1,25	2,8	2,375
0,75	1,6	7,36	0,625	1,16	4,09

519. Вежöј прöстöј дробјасö ђесатичнöј дробјасөн, сö мын мед чутик бöрас лö кујим пас.

$\frac{1}{3}$; $\frac{2}{3}$; $\frac{3}{7}$; $\frac{5}{12}$; $1\frac{7}{15}$; $2\frac{7}{24}$; $1\frac{3}{16}$; $\frac{7}{16}$; $\frac{17}{48}$
 $2\frac{17}{48}$; $\frac{17}{30}$; $1\frac{17}{30}$.

МОРТ да МУ.

520.

МОРТ.

Арлыд	Мужщина		Нывбаба	
	Гөкта кг	Туша суд- та см	Гөкта кг	Туша суд- та см
1 арөса	9	71	8,6	49
5 „	16	99	15,7	97,5
8 „	21,7	110	19,5	114,4
13 „	33	142	33	142,5
15 „	42	152	41	149
20 „	60	168	54	158
Верстө морт . . . ? . . .	63,7	168,4	55,2	158

Төдмалөј, унаөн-ө сөкыджык 13 арөса деғина 8 арөса деғинаса, верстө мужщина 20 арөса зоны, 13 арөса ныв 8 арөса нылыс, 15 арөса ныв 13 арөса нылыс, 20 арөса ныв 15 арөса нылыс?

Төдмалөј, туша кузтанас сiјө арлыдажасыс кыңи торжалоны-і.

521. Морт, кор ңинөм оз вөч, быд минутын лолыштө 16-ыс, быд лолыштөмөн бостө сынөд 0,5 л. Шөркода ужалгөн быд минутын сiјө лолыштө 22,5-ыс, быд лолыштөмөн бостө 0,8 л сынөд. Унаөн-ө унжык сынөд сiјө бостө өтi часөн ужалгөн? Кымын литр сынөд морт лөзө тыяс пырыс суткiөн, кор ңемтор оз вөч? (10 л; 192 л.).

522. Морт туша веркӧс (поверхность) 1,5 кв. м. Ӧти кв. сантиметр кучикын 160 пӧс торјӧдан железа. Мортлы-кӧ абу пӧс, 1000 железа суткиӧн сетӧны 0,25 г ва (пӧс). Уна-ӧ ва пӧсӧн петӧ суткиӧн морт туша кучикыс? Кымынӧд јукӧн сижӧ лоӧ лунтырја јуӧм ваыс? Лунтырӧн морт јуӧ 2,4 кг ва. ($\frac{1}{4}$).

523. Кор морт оз ужав, сӧлӧмыс сылӧн топалыштлӧ (ми шуам — тӧпкӧ) быд минутын 70-ыс, быд топалыштӧмӧн јӧткӧ сӧнјасӧ 0,075 литр вӧр. Кымын литр вӧр качајтас сӧлӧм ӧти минутӧ? Морт тушаын 5 литр вӧр.

524. Шӧркофдем сӧкта мортлӧн 64 кг. Лыјасыс лоӧны $\frac{1}{3}$ јукӧн сӧктаыс, јајыс 0,45 јукӧн сӧктаыс. Мукӧдыс гыркпыщкӧсыс (ты-мус, сувјас, с. в.) Уна-ӧ (кымын кг) морт тушаын јај, лы, ты-мус? (12,3 кг; 28,8 кг; 13,9 кг).

525. Вартчыс вартчӧ секундӧн 0,6 м. Кымын часӧн сижӧ вартчас 3 км? Ӧветас сӧмын час да минут гижӧј. (1 час 23 м).

526. Коңкиӧн панласигӧн бура коңкиӧн исалыслы колӧ сковтны:

500 м 50 секундӧн	5000 м 10 минутӧн
1500 м 2 мин. да 46 сек.	10000 м 21 минутӧн

Арталӧј, кымын метрӧн сылы колӧ исковтны ӧти секундӧн? (10 м; 9 м; 8,3 м; 7,9 м).

527. Челаф панласӧны. Ӧти феџина секундӧн вермӧ котӧртны 7,4 метр, а мӧд—8,1 м. Кымын километр најӧ котӧртасны 5 минутӧн, којмӧд минутсаңыс-кӧ воzza феџинаыс быд секундӧ пондас котӧртны 6,2 м, а мӧдыс—7,8 м? Код феџинаыс унжык котӧртас i унаӧн-ӧ унжык?

528. Вермасны кокнидик торјас шыблавны либӧ лептавын (гӧра, кӧрт, гӧгыл) леzӧны сӧмын сещӧм јӧзӧс, кодас вермӧны:

котӧртны	100 м 15 секундӧн
„	1500 м 6 минутӧн

Кымын метрӧн колӧ котӧртны быд секундӧ, мед 100 метр лоӧ котӧртӧма 14 секундӧн? 1500 м. 1500 м котӧртӧма 6 секундӧн (7,1 м; 4,2 м).

МУ САР.

529. Јона велөдчөм јөз (ученые) важөн-нын каҗалисны, мыј муыс гөгрөс, сар код. Унаөн на пыщкыс мөдөдчы-лісны кыщовтны сјө сарсө ва туйөд. Көсҗыліс кыщовтны Колумб, да ез удайтчы: туй вывсыс сылы сурі выл му— Америка. Сјө вөлі 1492 воын. Кымынөд нем сјө лоө? Кымын во саҗын сјө вөлөма?

1915-d вөса август 10-d луно мусар гөгөр кыщовтны петіс Магеллан. Сјө мөдөдчыс Испаніјасаң ытывланө. Сылөн матросҗыс (ассө Магеллансө туҗемецҗас туй вы-лас віисны) бөр Испаніјаас воисны асывлдорсаң, 1922-d вөса сентабр 6-d луно. Кымынөд нем сјө лоө? Кымын во саҗын вөлөма? дыр-ө ветлөмаөс?

530. Соҗыс вөчөј сар, шөрөдыс пысалөј сјөс вөсн-дык нөр вылө. Бергөдлөј сарсө нөр гөгөрыс. Сар диа-метрыс, код гөгөр сјө бергалө, шусө чөрсөн, ос диа-метр помҗасыс—полусҗасөн.

Муыд сјаҗ-жө бергалө, бытгө аслас чөрс гөгөрыс. Чөрс помҗасыс шусөны полусҗасөн—өтыс војвывса полус, мөдыс лунывывса полус.

531. Экватор поперечник 12800 км куҗа. Ачыс эква-торыс 3,14 пөв куҗжык сыыс. Куҗ-ө экваторыс, да пас-кыд-ө өті градус экватор вылас? Ответас колөдөј воҗҗа кујім лыдпассө, а мукөд пыдфыыс пунктөј нольҗас. (40200 км; 112 км).

532. 1. Му вылын муыс нөлөд јукөныс кымын, мукө-дыс ва. Петкөдлөј мусар кыщөн, а кыщас пасјөј му ыҗда.

2. ССР Соҗуз улын $\frac{1}{6}$ јукөн муыс. Торјөдөј $\frac{1}{6}$ јукөн мусө кыщ пыщкад гіҗлаалөм мулыс.

533. 1. Матерік ыҗдаҗас:

Азіја ыҗда	32%	став	мусыс
Америка ыҗда	29%	"	"
Африка "	22%	"	"
Јевропа "	7%	"	"
Австралија	6%	"	"
Поларијөј странаҗас	4%	"	"

Гіҗлалај кыща диаграмма тајө лыдҗас сертыс.

2. Став муыс 136 000 000 кв. км. Кымын кв. километр. наста Азия, Америка, мукөд странајас? Өтветсө гөгрөстөј шугала помсыс кык лыдпассө колөдөј, а мукөд пыддыс бөстөј нолјас. (44 000 000; 39 000 000; 30 000 000; 9 500 000; 8 200 000).

534. 1927-28 воын ССРС пастаын вөлі 30 000 000 мөс, најө сетисны 30 000 000 000 літр јөв. 1932-33 воын, шуөма, лоас 36 000 000 мөс. Најө сетасны 48 000 000 000 000 літр јөв. Арталөј, кымын літр јөв шөркода сетлөма өтө мөс 1927-28 воын, кымын літр јөв пондас сетны өтө мөс 1932-33 воын? (1000 л; 1333 л).

Шөркоддем мөс воөн сетө 1300 л јөв. Кущөм мөс— шөркоддем алі омөл—унжык вөлөма мјан Сојузын 1927-28 воын? Кущөм мөс лоө унжык 1932-33 воын?

535. Өтө мортлы лун кежлө колө 0,5 л јөв, төлыс кежлө $\frac{1}{2}$ кг выј. Өтө кіло выј артмө 25 л јөлыс. Уна-ө јөв колө вогөгөрөн 6 морта семјалы? Тырмас-ө налы во кежлө кык шөркоддем мөслөн јөв, кодјас вонас лыстөны 1250 літрөн? (1995 л).

536. Карса олыс сојө воөн шөркода 20,5 кг јаж, сјктса олыс—9,5 кг.

Туша јаж весітө 247 кг. Кымын сјктса мортлы тырмас тајө туша јажыс? Кымын карса олыслы тырмас тајө тушаыс? (26; 12).

537. Мөдлапөлыс колө вайны 8 тонна лыа. Өтө доддө сөвтөны 0,4 тоннаөн. Луннас вевјалөны ветлыны квајтыс. Вермасны-ө кыскыны став лыасө кујім лунөн? Оз-кө вермыны, уна-ө јешщө колө вайныс? (0,8 т).

538. Быд со гектар му вылө вөлі воө:

	Пуктас Көзөм турун		Нан да мукөд тор.
Важ Россіјаын . . .	3,8 га	1,2 га	95 га
Германијаын . . .	20,4 га	10,2 га	62,4 га

Кымын га вылө ещажык нан көзлөмаөс немецјас рочјас сертө быд 100 га вылө? Кымын гаөн немецјас унжык вөдөтөмаөс пуктасјас? Турун? Көні верміс лоны унжык скөт да буржык урожај: Россіјаын, алі Германијаын? (32,6 га; 16,6 га; 9 га).

539. 1. Gojöd му бурмөддөны лыаөн сорлалөмөн. Гектар сещөм му вылө колө 600 дод лыа. Ыжыд-ө лоө сымөн jöрышыс, лыа дод-кө кыскө 0,4 т; а 1 куб. метр лыа 1,5 тонна сөкта? (160 куб. м).

2. Арталөj, жужыда-ө пуксас 160 куб. м лыаыс, разөдны-кө сijөс рөвнөja өтi гектар му вылө? (0,016 м, либө 1,6 см).

540. 1. Колхоз вөчiс өтi гектар ыжда выль му. 28 морта лун сijө весасiс да мыр перjалис—арталөj ужалөмсө 1,5 шajтөн морта лун; кодjic 40 м куза канава—өтi метр канава кодjөм арталөj 0,1 шajтөн; гөpic мусө 8 морта лун—арталөj 2,5 шajтөн луныс. Уна-ө сувтiс колхозлы му вөчөмыс? (59 шajт).

2. Воzza воас выль му вылыс колхоз бостic 960 кг зөр, мөд воас да коjмөд воас 2000 кг-өн көзөм турун. Арталөj, уна-ө дон урожаj воөма куjим воөн, 10 кг зөр-кө сулалө 0,8 шajт, а 10 кг турун—0,225 шajт? (166,8 ш).

541. 1. Медым копajтны 1 га му, өтi мортлы колө ужавны 25 лун. дона-ө сувтас 1 га му копajтөм, быд луныс-кө копajтыслы мынтыны 1,25 шajтөн? (31,25 ш.).

2. Öтi гектар му пара вөла плугөн гөрөны 1,5 лун. Вөлыс мынтөны 1,25 шajтөн лун, а гөрыслы сетөны 1 шajтөн луныс. дона-ө сувтас өтi гектар му пара вөла плугөн гөрны? (5,25 шajт).

3. Тракторөн 1 гектар му гөрөны $\frac{1}{4}$ jукөн лун. Pөс-кодыс:

20 кг карасiн 6 урөн кг.

2 „ мавтчан маз 25 урөн кг

0,5 „ бензин 20 ур кг

$\frac{1}{4}$ jукөн ужалан луныс, артавны-кө лунтырja ужсө 1,2 ш.

Öтi лунөн трактор бырө (изнашивается) 6 шajт дон.

Уна-ө сувтө гектар му гөрны тракторөн? (3 шajт да 60 ур).

542. das сурс морт вылө 1927-28 воын вөли воө 4,5 агрономөн. Сiктса олыс 1928 воын вөли 124000000 морт, 1933 воын лоө 135000000. Кымын агрономөн лоө унжык 1933 воын 1928 воын сертi? (69750).

543. Задача теш. Куjим крестанiн пырiсны узны шөjtчан керкаө. Көжаjкаыслы щөктiсны пуны картупель,

а асныс водалисны да унмовсісны. Коркө некоркө өтi крестанiн садмис, адiс пуом картупельтö да соjис ассыс пайсö, сесса бөр водис Садмис мөд, лыдiс тастыс картупельсö да коймөд пайсö соjис (сijö ез төд, мыj воzza крестанiныс ассыс пайсö соjис-нын), сесса бара водис. Четчылис i коймөд крестанiн, соjыштіс коймөд жүкөн картупельсö тастыс да бара-жө водис мукöдсö jортjасыслы коліс. Аскінас крестана четчісны-да—тастіас 8 картупель. Кымын картупель пулөма көзайкаыс? Кымын картупель соjис торjөн быд крестанiн? (27; 9; 6; 4).

544. 1. Öтi вöла вартан машина 4 ужалысөн вартö лунөн 1200 кг һаң. Рөскодыс: вöлыс лунтырjа ужалöмыс мынтöны 12 шайт, мортлөн пöфельшина 1 шайтөн лун, машина лунтырөн кiссö-бырö 2 шайт дон. дон-ö сувтас вöла машинаөн вартны 100 кг һаң? (60 ур).

2. Тракторөн вартан машина 20 ужалысөн вартö лунөн 30 000 кг һаң. Рөскодыс: быд ужалысөлы лунтырjа ужалöмыс мынтöны 1 шайтөн, тракторлы колö 65 кг карасiн—6 урөн кг 1,5 кг бензiн—20 ур кг; 6 кг мавтан маз—25 урөн кг; тракторістлы 1 ш. да 50 ур; тракторыс быд лунөн кiссö-бырö 6 ш. да 50 ур дон; вартан машина луннас кiссö 23 ш. дон. дон-ö сувтас тракторөн вартны 100 кг һаң? (18,9 ур).

3. Гiжөj, дон-ö сувтö вартны 100 кг һаң öтi вöла вартан машинаөн? тракторөн ужалан машинаөн? кiөн? Кiөн öтi морт öтi лунö вартö 100 кг һаң, сijö сулалö 1 шайт.

Лөсөдöj задачас дон-ö сувтас крестанскöj һаң вартны кiөн, öтi вöла вартан машинаөн, тракторөн вартан машинаөн?

Артавы велөдчөм.

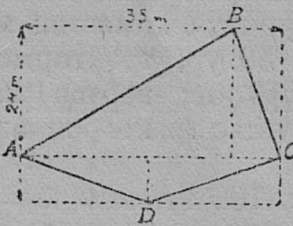
$$\begin{aligned}
 545. & (2,25 \cdot 12 - 3,25) : 14,3 - 6,95 : 1,39 \\
 & (8,7 \cdot 6 - 41,28) : 9,1 + 0,728 : 0,91 \\
 & (0,96 \cdot 16 + 7,18) : 9,8 - 0,09 : 0,3 \\
 & (15,6 \cdot 7 + 436,8) : 156 - 2,565 : 1,71 \\
 & (48 : 0,48 - 47,2) : 0,11 \\
 & (9,6 : 0,097 - 90,4) : 0,1 \\
 & (9,2 \cdot 9,2 + 9,2) : 10,2 \\
 & (8,4 \cdot 8,4 + 8,4) : 9,4
 \end{aligned}$$

546. $[(12,5 \cdot 12,5) : 25] : 0,5$
 $[(12,1 \cdot 12,1) : 1,1] : 1,1$
 $[(0,96 \cdot 0,96) : 16] : 6$
 $[(8,4 : 0,84) \cdot 8,4] : 10$
 $100 - 5,6 \cdot 2,4 + 42 \cdot 0,32$
 $1000 - 0,75 \cdot 390 + 65 \cdot 4,5$
 $2 - 0,76 \cdot 2,4 + 4,8 \cdot 0,38$
 $5,44 : 0,34 - 11,84 : 7,4 - 325,6 : 74$

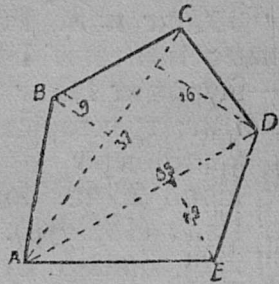
Унапелöса площадь.

547. Арталöй, ыжыд-ö лоö площадь ABCdE унапелöсалөн (35 гижла). Бокјасыс пасјалöма гижла вылас санҕи-метрөн.

548. Мурталöй 11-öd му площадь (27 гижла 70 листбок) план дiнас сетöм масштаб серҕи.

34 гижла.

35 гижла.

549. Ылпелöса ABCd бостöма вескыднoл пелöсöй (34 гижла). Вескыднoлпелöсалөн кык бокыс параллельнöйöс AC диагоналы. Кымынöd јукөн лоö ылпелöса площадь вескыднoлпелöса площадьын? Ыжыд-ö лоö ылпелöса площадь, вескыднoлпелöса бокјас-кө 35 м да 24 м (420 кв. м.).

550. Ыжыд-ö лоö вiтпелöса (ABCdE) площадь, диагоналасыс-кө сылөн—AC 142 м., Ad—142 м. Кујимпелöсасјалөн судтајас, кодјасöс леҕöма B да d пелöсјассань AC диагональ вылө, лоö: BE—75 м. dC—63 м. EH судта кујимпелöса AdE-лөн, Ad диагональ вылө кодöс леҕöма, лоö 80 м. (15478 кв. м.).

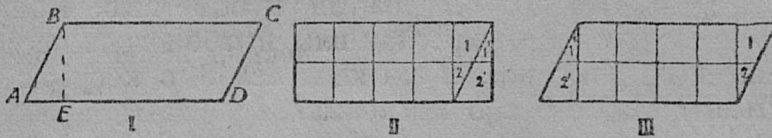
551. Корсөй нольпелөса му ABCd. Пелөсжасас сушкөй пас. K да M пасжасөн пасжөй BK да dM судтажас ABC да AdC кујимпелөсалыс мурталөй AC диагональ да BK да dM судтажас. Арталөй, ыжыд-ө лоө ABCd площадь?

Парлльелограмм площадь.

552. Вундөй гумагаыс 5 см дйна да 2 см судта параллелограмм. Пөртөй сјөс вескыднөльпелөсаө да јуклөй квадратнөй сантметрјас вылө, кызі петкөдлөма 36 гјгла вылын. Кымын кв. см. лоө параллелограммын?

553. Гјглаалөй 6 см дйна да 3 см судта параллелограмм. Пөртөй сјөс вескыднөльпелөсаө. Ыжыд-ө лоө площадьыс?

554. Ыжыд-ө лоө параллелограмм площадь, дныс-кө сылөн 10 см, судтаыс 5 см; дныс 3 дм, судтаыс 2 дм; дныс 15 м, судтаыс 8 м; дныс 2 м да 7 дм, судтаыс 1 м. 5 дм?

36 гјгла.

555. Позө пасјыны параллелограмм дйн кузта a -өн, судтасө h -өн, площадьсө s -өн. Секі площадь ыждаыс лоө: $s = a \cdot h$.

Ыжыд-ө лоө параллелограмм площадь, a = бокыс-кө 14 мм, $h = 7$ мм; $a = 13,5$ см, $h = 8,4$ см; $a = 3$ дм, $h = 1$ дм 5 см?

Му параллелограмм модаа. Кызі сјөс јукны өтгырса кујим пелө?

Мыј паста параллелограмм, дныс-кө сылөн 40 м, а ыждаыс (площадь) 1000 кв. м?

556. Кыз гјжны параллелограмм дйн (a) корсөм, параллелограмм площадьыс-кө s , судтаыс h ? Ыжыд-ө лоө a -ыс, s -кө $= 2400$ м? $h = 30$ м? $s = 1554$ м? $h = 37$?

557. Мурталөй вөр феланка площадь (2) 29 гјгла вылыс.

558 Мурталөй 37 гјгла вылын гјглаалөм нөльпелөса му площадь, өтi мм бостөй 5 метр пыдi.

559. Мурталөй 28 гижла вывса вѣтпелөса му площадь. Масштабыс 1 : 10.000.

560. Класслөн кузта 9,7 м, пастаыс 5,9 м судтаыс 4,3 м. Арталөй площадьсө і уна-ө сынөд воө быд морт вылө, школьникыс-кө сені 24 морт?

561. Кампет посылка мөдөдны лөсөдөм 0,7 м кузта, 0,4 м паста да 0,7 м жужда јашщик. Кымын килограмм кампет сетчө төрас, быд куб. дециметрө-кө төрө 0,075 кг кампет?

562. Гижлаалөй дециметр 0,75 јукөн куза вѣз. Нужө-дөј сјјөс дециметр 0,25 јукөн куза. Куз-ө лөө вѣзныд?

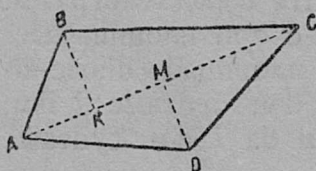
Кымын 0,125 јукөн дециметр сені? Уна-ө лөө $0,75 + 0,25 + 0,125$?

563. Крестанін вајіс школаө сыв пес да медагис вајны јешщө 17 сыв, коріс мынтыны быд сывјыс 4 шажтөн. Велөдыс көсјысис сетны сылы 6,7 шажтөн кубометрыс. Кодногыс крестанінлы выгөднөжык пессө вузавны—кызі ачыс вөзјіс, алі кызі велөдыс көсјысис сымы мынтыны? Ыжыд-ө сјјө выгодаыс?

564. Школа ломтыны быд лун мунө 1,3 куб. м. пес. Кымын пач школаас, быд пачө-кө өті лунөн ломтөны 0,375 кб. м пес?

Кымын куб м пес ковмас школаө төвбыд кежлө, ломтыны-кө 192 лун? Уна-ө пондас сјјө сулавны, өті кубометрыс-кө сулалө 6,7 шажт?

565. Школа му 117 м куза, 96 м паста. Уна-ө колө мынтыны сјјөс гөрөм-көзөмыс, быд кв. метрыс-кө гөрыс бостө 0,37 шажтөн, көзөмыс быд метрыс бостөны 0,175 шажтөн?

37 гижла.

КӖНИ МЫГ ГИЖӖМА.

Сіктса овмӖс кыпӖдӖм.

Лыстбок

КӖчя площадь содӖм Сојузын	3
Артавы велӖдчӖм	—
Межајас помыс омӖлыс	5
Мерајтчан уж	6
ВескыдпелсӖјаса торјас мерајтӖм да налыс площадьјас ар- талӖм	—
Кузтајас да площадьјас мерајтан мерајас	7
Задачајас площадьјас вылӖ	9

Кызі содтыны урожај.

КӖдыс весалӖм	9
МашинаӖн кӖзӖм	10
Машинајас	—
Кызі фабрик-заводјас отсалӖны содтыны урожај	12
Обществолы колана уж	—
ӖктаслӖн да жукаслӖн вежласӖм	13
Обществолы колана школа уж	14
ЈӖрыш да сӖкта мерајтан мерајас	16
ЈӖрыш да сӖкта арталӖм	18
Задачајас	20
Задачајас да примерјас дроб вылӖ	22
дроб поскӖдӖм да гыреӖдӖм	—
дробјас содтӖм да чинтӖм	24

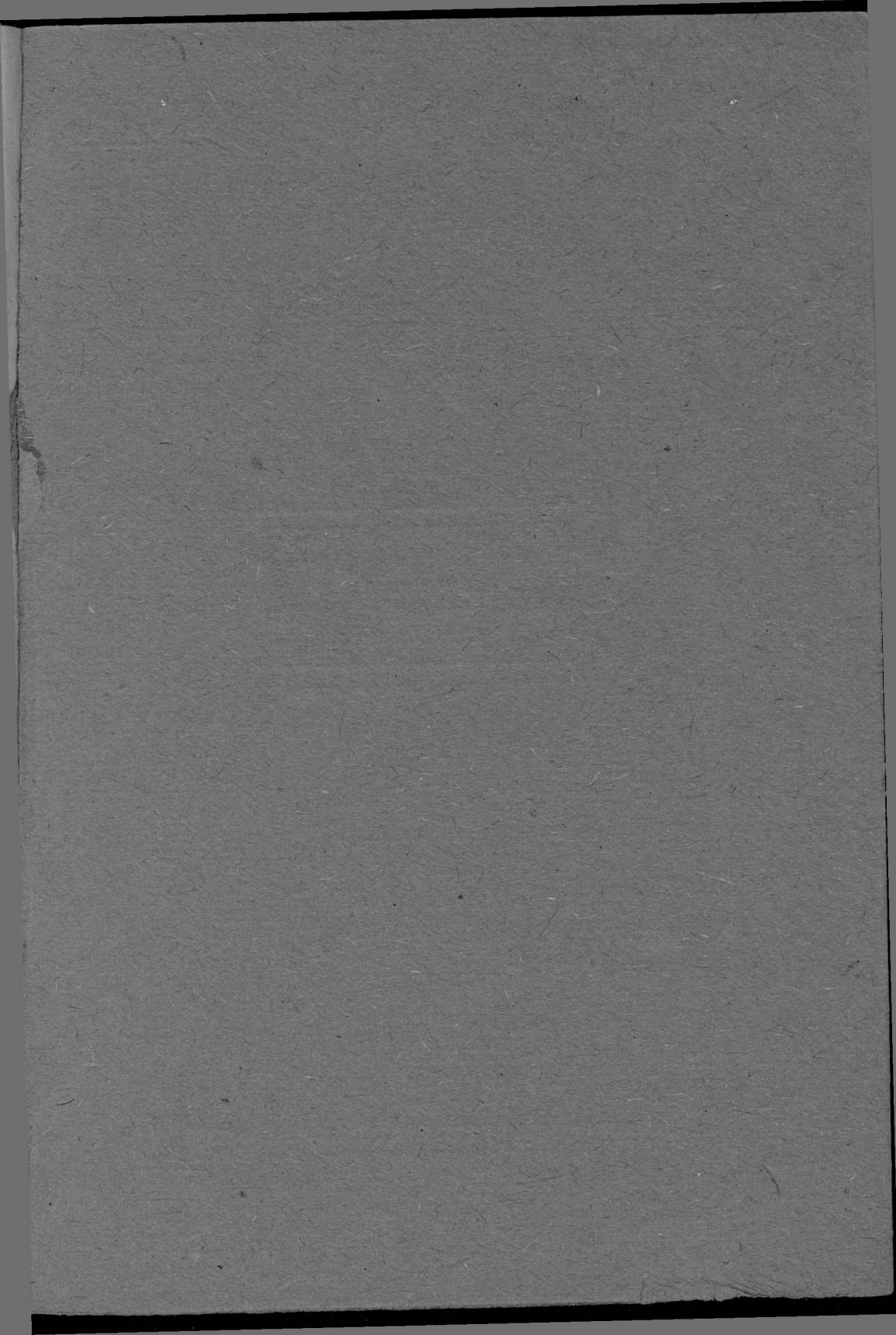
УжалысјаслӖн косасӖм царскӖј Россејаын да Октябрса революција

СвободнӖј да несвободнӖј омысјас	26
Крестана 1861 васа реформа бӖрын	27
ФесатичнӖј дробјас	28
ФесатичнӖј дробјас содтӖм да чинтӖм	32
Кызі овлісны рабочӖјјас революцијаӖ	34
Промышленность кыптӖм да рабочӖј лыд содӖм	35
МировӖј война	37
Оборона	—
Артавы велӖдчӖм	39

ССРС да социализм течан уж

ССРС ас сорња јӖзјаслӖн сојуз	40
КоммунистическӖј Интернационал да ставмуывса комсомол	42
ПелӖсјас мурталӖм	—
Кыща диаграмма	44
Лыд торјас арталӖм	46
10, 100 да 1000 вылӖ фесатичнӖј дробјас ӖктӖм да јукӖм	—

Ғесәтiчнiй дроб быдса лыд ылыӊ ӧктӧм	48
Артавны велӊдчӧм	50
Вiзму ужалӧм ССРС-ын	51
Совхозјас да колхозјас	53
Поснiдiк торја крестанскӊй овмӊсјас да коллективјас.	54
Важ ногса да ылы ногса вiзму ужалӧм	59
Быдса лыдјас да Ғесәтiчнiй дроб јукӧм быдса лыд ылыӊ	60
Ӗд (скорость)	62
Шӊркода лыдјас	—
Артавны велӊдчӧм	63
Кызи кујим пельӊса вескыдпельӊсаӊ пӊртны.	68
Кујимпельӊса площадка	—
Кӊрттуј	72
Паракод	74
Аероплан	75
Телеграмма да пошта	—
Промышленность ССРС-ын. Изшом да нефть	76
Металл	77
Фабрика	78
донбасс, Баку	79
Артавны велӊдчӧм	81
Процентјас кореӊм сетӧм лыдјасы	82
Ылы заводјас стрӊитӧм	86
Мувицужалаи машинајас	—
Кустарнӊй промышленность	87
Государственной докод ССРС 1927-28 воын	88
Мувиц вот	89
Ғесәтiчнiй дроб ӧктӧм Ғесәтiчнiй ылыӊ	—
Артавны велӊдчӧм	91
Ғесәтiчнiй дробјас јукӧм	—
Артавны велӊдчӧм	92
Быдса лыд кореӊм урчитӧм јукӊн сертыс	94
Быдса лыд кореӊм јукӊнјас сертыс	—
Культура кыпӊдӧм.	
Школа	96
Газет сузӊдӧм	97
Јенлы ескӧм крестана олӧмын	98
ССРС да капиталист государствојас	99
Кызи прӊстӊй дроб пӊртны Ғесәтiчнiйӊ, а Ғесәтiчнiйсӊ прӊс- тӊӊ	100
Морт да му	102
Му сар	104
Артавны велӊдчӧм	107
Унапельӊса площадка	108
Параллелограмм площадка	109

донные 65 ур.

34421

Цена 65 коп.

у. 1

Коми-3

3-1795

ГРАЦИАНСКИЙ и КАВУН
Рабочая кн. по математике
для 4 г. об.

Перевод: ТОКМАКОВА, МИХЕЕВА,
ТРЕТЬЯКОВА

На зырянском нар. яз. коми.

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР.
Москва, центр, Никольская, 10.